

DOCUMENTA HISTORICA 100.
Az SZTE BTK Történész Diákkör kiadványa

**Az 1968-as csehszlovákiai bevonulás a 31.
harckocsiezred összefoglaló jelentése alapján**

Sajtó alá rendezte és a bevezetőt írta:
CSÍK ÁDÁM LAJOS

Szeged
2018

DOCUMENTA HISTORICA 100.
Az SZTE BTK Történész Diákkör kiadványa

**Az 1968-as csehszlovákiai bevonulás a 31.
harckocsiezred összefoglaló jelentése alapján**

Sajtó alá rendezte és a bevezetőt írta:
CSÍK ÁDÁM LAJOS

Szeged
2018

A dokumentumok forrása:

Hadtörténelmi Levéltár (HL), Magyar Néphadsereg (MN), 1968
„ZALA” 55. doboz. 89. ő. e. „Harcselekmény napló”, szám: F-083;
„ZALA” 56. doboz. 90. ő. e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése”,
szám: 0050;
„ZALA” 56. doboz. 90. ő. e. „Összefoglaló jelentés a „Zala” gyakorlat végrehajtásáról”, szám: 00352-H/327;
„ZALA” 56. doboz. 90. ő. e. „Járőrnapló”, szám: 5/12/71

Szakmailag lektorálta:

BENCsik PéTER

Sorozatszerkesztő:

FERWAGNER PéTER ÁKOS

© SZTE BTK Történész Diákkör, 2018

© Csík Ádám Lajos, 2018

HU-ISSN 1216-0954

Tartalom

Köszöntő.....	6
Bevezetés.....	11
A Csehszlovákia megszállását megelőző politikai folyamatok	12
A Magyar Néphadsereg és a magyar páncélos fegyvernem a hatvanas években	15
Felkészülés és végrehajtás a „Zala-művelet” keretében	18
A forráskiadás elveiről	23
A 31. harckocsiezred összefoglaló jelentéséről	24
A 31. harckocsiezred összefoglaló jelentése	35
Bibliográfia.....	96
Rövidítések jegyzéke.....	98
A <i>Documenta Historica</i> eddig megjelent számai.....	101

Köszöntő

Az 1990-es évek elején a szegedi József Attila Tudományegyetem Történész Diákköre nagy fába vágta a fejszéjét: útjára indított egy olyan kiadványsorozatot, mely az elképzelések szerint ismeretlen, értékes történeti forrásokat tár magyar nyelven az olvasóközönség elé. Nem tudni, a kezdeményezők gondolták-e akkor, hogy a *Documenta Historica* névre elkeresztelt sorozat megéli majd a 100. számot. Most, 26 év után mégis eljutott a kiadvány ehhez a fontos mérföldkőhöz, így indokolt számvetést készíteni e negyedszázados működésről. Következzen Pándi Lajos tanár úr összefoglalója, aki elévülhetetlen érdemeket szerzett a sorozat elindításában, majd a diákkör vezetésével párhuzamosan áldozatos munkával húsz éven át bábáskodott annak megjelenése felett.

A *Documenta Historica* első 86 száma (1992–2011)

A *Documenta Historica* elindításáról a Történész Diákkör 1992. március 12-ei ülése döntött, funkcióját az első számban rögzítettük:

A „Documenta Historica” keretében magyarul mindeddig meg nem jelent vagy ma már nehezen hozzáférhető, esetleg még egyáltalán nem publikált dokumentumokat közlünk. Minden egyes közlés diákmunka, módszertani szempontból is első próbálkozás – de remélhetőleg ennek ellenére sem szorul túl sok elnézésre. Néhány alapelvtől eltekintve a sorozat szerkesztői (Nyemcsok Attila, Pándi Lajos, Szász Erzsébet) nem törekedtek módszerbeli uniformizálásra, a dokumentumok sajtó alá rendezése során meghagyták a szerzők alkalmazta egyéni megoldásokat.

A szegedi József Attila Tudományegyetem Történész Diákkörének e sorozata nemcsak a történészhallgatók kutatói tevékenységét kívánja reprezentálni, hanem – talán nem teljesen nagyképpen – valami maradandóval szeretne hozzájárulni a hazai történettudományhoz, vagy legalábbis a történelem felsőfokú oktatásához.

Reményünk szerint időtálló sorozat első darabját bocsájítjuk útjára ezzel a kiadvánnyal.

A döntéshez kétévnyi intenzív műhelymunka vezetett, amiben a prímet az akkori történelem–földrajz szakos hallgatók vitték. Tudásuknál és munkabíráskuknál csak ambíciójuk volt nagyobb. Tanárait valósággal tölték maguk előtt, egyikőjük még azt is kibulizta, hogy külön szemináriumot hirdessek egyedül neki (mit mondjak, megizzasztott).

A beindításban a diákkör 1989-es alapító tagjai közül a két szerkesztőtárson túl Gulyás László, Szántó Richárd és Szász Géza játszott kiemelkedő szerepet, rajtuk kívül Bencsik Péter és Kökény Andrea. A periodika beindításával párhuzamosan Bárdi Nándor kolléga alig túlbecsülhető részvételével összeállítottuk a rendszerváltás szöveggyűjteményét (*A kelet-európai diktatúrák bukása*. JATE, 1991) és egy történeti térképgyűjteményt (*Köztes-Európa 1763–1993*. Osiris, 1995). Szinte kizárólag neki köszönhetően 1995-ben beindítottuk második periodikánkat *Studium Füzetek* néven, amelynek 5. száma (*Forráskiadási szabályzatok*. JATE, 2000) a diákkör méltatlanul feledésre ítélt tudományos teljesítménye.

Így hát nem meglepő, hogy már az indulás évében megjelentettük az első nyolc számot. Ezt a tempót a két évtized alatt mindössze egyszer tudtuk megismételni (1998) és kétszer megközelíteni.

Egy-egy szám anyaga helyi diákköri pályázaton, majd az országos diákköri konferencián érlelődött. Így jelentős az átfedés egyfelől az 1989–2011 között díjazott 117 diákköri pályamunka és a tizenegy országos konferencián indított 112 dolgozat, másfelől a *Documenta Historica* 81 szerzője között.

A *Documenta Historica* 300 példányban jelent meg. Egy szám költsége ritkán haladta meg a százezer forintot, és nem volt ritka a harmincezer alatti sem. Ennek durván egyötöde szerkesztési, négyötöde nyomdaköltség. Sokat köszönhattünk a JATEPress vezetőjének, Szőnyi Etelkának az ügyintézés terheinek átvállalásától az olcsó és precíz szerkesztésen át a kedvezményes egyezer forintos oldalankénti nyomdaköltségig.

A diákkörnek nem volt önálló költségvetése, tehát egyfolytában pályáztunk. A Történeti Intézettől egy-két szám költségét jelentő százezer forintot kaptunk évente, rendszeresen támogatta a kiadást a BTK HÖK. Könnyebbé tett, ha a szerző maga vállalta a szerkesztést. Számos esetben a téma mögött álló tanszék segített. Pár számhoz már-már mindenoldalú támogatást kaptunk az Angol Tanszéktől: Novák György kolléga szemináriumi csoportjával fordított

le egy-egy dokumentumot, ők rendezték sajtó alá, sőt árulták is. Az így megjelent négy szám (18., 31., 32., 50.) pedig kötelező irodalom lett az angol szakon.

A 19. szám (*A Constantinus-i adománylevél*, 1995) újrakiadási jogát harmincezer forintért eladtuk a „Sola Scriptura” Lelkészképző és Teológiai Főiskolának, amely 1999-ben ki is adta sajátjaként. Finanszírozási bakijaink közül kínos volt a 2006-ban megjelent 73. szám (*Konrad Adenauer kancellár beszéde az első nyugatnémet kormány programjának vitájában, 1949*), amit a budapesti Konrad Adenauer Stiftung finanszírozott. Fordítása roppant gyenge lett, a németből fordított dokumentum rezüméje németül készült, ezért a KAS utólag visszavonta a támogatást. Könyörgésünkre állt el az összeg visszakövetelésétől.

A köteles és tiszteletpéldányok mellett egy darabig 250 forintért árultuk is a periodikát, de elég sok adminisztrációs gonddal járt, s a befolyt pár tízezer forint amúgy sem volt érdemi. Büszke vagyok rá, hogy a 62. számból (*Napkeleti gyümölcsök*, 2003) húsz példányt szakmai alapon vett át az egyetem Általános Orvostudományi Kara. Ebben Johann Martin Honigberger brassói szász orvos írja le tapasztalatait, aki az 1830-as években udvari orvosa volt Pandzsáb maharadszájának. Plusz büszkeségre ad okot, hogy az 1851-es német és az 1852-es angol kiadás után harmadikként nálunk jelent meg.

A 86 számból 11 fogyott el maradéktalanul (1., 2., 5., 6., 18., 19., 31., 32., 34., 53., 79.). Közülük az 5. (*Edvard Beneš: Zúzzátok szét Ausztria-Magyarországot!* 1992) és a 18. (*A Bayeux-i faliszőnyeg*, 1994) lett újranyomva, sőt utóbbi második kiadása is elfogyott (az angol szakos diákok lelkesedése mellett hozzájárulhatott, hogy színesben mellékeljük magát a faliszőnyeget).

Az oktatásban a történész kollégákkal rendszeresen használtuk és használjuk a periodikát (jómagam jelenleg összesen 15 számot).

A *Documenta Historica* szerzői közül a legszorgalmasabb volt Gulyás László, Horváth Krisztián és Szász Erzsébet négy-négy számmal, őket követi három-hárommal Illés Imre Áron és Nótári Tamás. Több egykori diákszerző ma már egyetemi kolléga, tanítványaik pedig a periodika újabb számainak szerzői.

Szeged, 2018. július 2.

Pándi Lajos
volt sorozatszerkesztő

Amikor 2011-ben Pándi tanár úrtól átvettem a Történész Diákkör vezetését, a *Documenta Historica* sorozatszerkesztői feladatait is megörököltem. A legfontosabbnak azt tartottam, hogy a kiadvány szakmai színvonalát megőrizzem, s gondoskodjak a rendszeres megjelenésekről. Ez utóbbi nem volt könnyű, hiszen nagyjából a 2000-es évek közepén érzékelhetővé vált a hallgatók lelkesedésének csökkenése. Míg korábban nem volt ritka, hogy egy év alatt 5-6 szám is megjelent, 2007 után már annak is örülni kellett, ha évente 2-3 számot ki tudtunk adni (2012 a maga négy számával kiemelkedő volt). 2013-ban bekövetkezett az, ami korábban soha: egyetlen forráskiadvány sem készült. Szerencsére a későbbiekben ismét jelentkeztek érdeklődő és tetterkész hallgatók, akik vállalkoztak a tanulmányaik mellett a tudományos munkára, így a sorozat tovább folytatódott.

2011 után sem változott ugyanakkor az az alapvonás, hogy a szerzők láthatólag vonzódnak a tudományos pálya iránt, ugyanis közülük többen is felvételt nyertek az egyetem Történettudományi Doktori Iskolájába, ahol vagy már oklevelet szereztek (Palotás Zsolt, Gulyás K. László), vagy közvetlenül a védés előtt állnak (Túróczy Tamás, Krajcsír Lukács).

Az elmúlt évek hozadéka, hogy az ókorászok sorozaton belüli sorozattal jelentkeztek: a *Késő római szöveggyűjtemény* eddig három számot foglalt el, a szerzői kollektívák pedig nehezen hozzáférhető görög és latin nyelvű forrásokat közöltek. Ebben hatalmas szervezőmunkát végzett Székely Melinda tanszékvezető, akinek ezúttal is köszönöm a segítségét. Egyébiránt a 2012 óta megjelent 13 szám témaválasztását áttekintve megállapítható, hogy a középkor erősen háttérbe szorult, mindössze két publikáció született (Domokos Noémi, Gáspár Vince), s közülük is az egyik szerző „vendég”, az ELTE hallgatója.

Változatlanul kihívást jelent megtalálni a kiadványok publikálásának finanszírozását. A Történeti Intézet szerencsére mögöttünk áll, s több esetben is fedezni tudta a költségeket, de így sem nélkülözhetők a pályázati források. Örömteli, hogy a Bölcsészettudományi Kar szíven viseli a tehetséggondozást, s évről-évre pályázati pénzekhez tud jutni, amelyeket a Történész Diákkör egyrészt a *Tehetségek a történettudomány szolgálatában* című tanulmánykötet-sorozat megjelentetésére (eddig négy szám került kiadásra), másrészt a *Documenta Historica* életben tartására tud fordítani. A pályázati források igénybe vétele azonban kompromisszumokat követel meg: a szigorú

előírások miatt külső nyomdákkal kellett szerződést kötni, s emiatt egy-egy szám esetében a külalak különbözött a megszokottól.

Minden nehézség dacára dolgozunk tovább és igyekszünk a hallgatókat tudományos erőfeszítésekre sarkallni. Az Országos Tudományos Diákköri Konferencia (OTDK) keretében zajló mozgalom látán van remény, mivel történészhallgatóink szerencsére még mindig vonzónak látják a pályázást, s a legtehetségesebbek, a legszorgalmasabbak örömmel vállalják a többletfeladatokat. Minden jelenlegi és jövőbeni hallgatónkat arra biztatok, hogy vegyen részt ebben a munkában, induljon az OTDK-n, s csatlakozzon a *Documenta Historica* szerzőinek hosszú listájához. Remélem, hogy 15-20 esztendő múlva a 200. számot ezeken a hasábokon ugyancsak köszönteni fogjuk.

2018. július 2.

Ferwagner Péter Ákos
sorozatszerkesztő

Bevezetés

E forráskiadvány* célkitűzése, hogy a Magyar Néphadsereg páncélos alakulatának rétsági 31. harckocsiezrede szemszögéből vizsgálja meg az 1968-i csehszlovákiai bevonulás előzményeit, annak eseményeit, illetve az intervenció hétköznapijait. Emellett bemutatom az azt megelőző politikai folyamatokat és a katonai megoldásig vezető utat. Ábrázolom, hogy a 31. harckocsiezred katonái milyen tapasztalatokat szereztek a bevonulás során és az azt követő időszakban.

Az 1968-i prágai tavasz a hidegháború egyik fontos, keleti tömbön belül lezajló eseménye volt. Alexander Dubček Csehszlovákia Kommunista Pártjának (CSKP) első titkára lett, véget vetve a majdnem másfél évtizede az országot vezető Antonín Novotný pártvezér regnálásának. Csehszlovákia volt az egyik legstabilabb államszocialista berendezkedésű ország. Az 1953-as tömbön belüli felkelések az NDK-hoz képest jóval mérsékeltebben érintették, 1956-ban sem történtek forradalmi események. Ennek ellenére az 1948-as kommunista fordulat óta életszínvonala, amely vezető volt a tömbön belül, 1953-ig folyamatosan csökkent, a gazdasági problémák és a neosztalinista ideológiai, társadalmi berendezkedés is egyre fojtogatóbban hatott. A hatvanas évek világszerte a társadalmi, s főleg ifjúsági megmozdulások évtizede volt. A csehszlovákiai változásokat is egy 1967. októberi ifjúsági megmozdulás – amely a kollégiumok hatékonyabb elektromos ellátása ügyén pattant ki – és az azzal szembeni durva hatósági fellépés indította el. Az azt követő szűk év folyamatai gyors, progresszív reformfolyamatba csaptak át, amely mind a párt vezetőségének reformereit, mind a csehszlovák ellenzéket aktivizálta és a rendszer radikális átalakítását, „emberarcú szocializmussá” való átférmálását tűzte ki célul.¹

Ezek a gyors, Moszkva számára kontrollálhatatlannak tűnő folyamatok a szocialista tömb vezetőit összekovácsolták a reformfo-

---

* Az Emberi Erőforrások Minisztériuma és az ÚJKP-17-2 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült.

¹ Pataky Iván: *A vonakodó szövetséges. A Magyar Néphadsereg közreműködése Csehszlovákia 1968. évi megszállásában.* Rastafari BT, Budapest, 2008.

lyamatokkal szembeni fellépésre, aminek végeredménye Csehszlovákia megszállása lett. Ennek az intervenciónak az egyik szelete a Magyar Néphadsereg csapatainak részvétele a „Zala-művelet” keretében. Ezért tartom fontosnak, hogy ezt a világtörténelmi jelentőségű eseményt az abba bekapcsolódó Magyar Néphadsereg szemszögéből is megismerjük.

A Csehszlovákia megszállását megelőző politikai folyamatok

1968 előtt Csehszlovákia volt a tömbön belül az egyik legstabilabb berendezkedésű ország. 1967. október 30–31-én a CSKP Központi Bizottságának ülése során a tagok és Novotný között heves viták alakultak ki. Ezek a viták hamar áterjedtek a párt magas köréire és a pártelnökségre. Ekkor már felmerült Novotný elmozdításának lehetősége, de erre egyelőre nem került sor. Leonyid Brezsnyev szovjet vezető ekkor tett látogatásakor tájékozódott a csehszlovák politikai helyzetről. Ha nyíltan nem is hagyta jóvá Novotný elmozdítását, de az „*ez a maguk dolga*” kijelentésével teret engedett a CSKP tisztújítást támogató csoportjának. 1967. december 17-én Novotný felismerte, hogy helyzete tarthatatlan, felajánlotta a lemondását első titkári posztjáról. 1968. január 3–5-én tartották a tisztújító ülést. Ennek eredményeképp Dubček lett a CSKP első titkára. A kezdeti időszakban a változások alig voltak észlelhetők. Novotný lemondásának hatására a társadalmon belül elkezdődött a nyíltabb, változásokra igényt formáló, kritikusabb hangvétel kialakulása. Az eddig betiltott *Literární noviny* kiadását újra engedélyezték *Litárární listy* néven. Ez az újság vált az előző években a nyílt ellenzéki vélemények egyik színterévé. A fokozódó politikai és társadalmi nyomás hatására Novotný 1968. március 21-én köztársasági elnöki posztjáról is lemondott, utódja Ludovík Svoboda tábornok lett. További személycserék játszódtak le. Jozef Lenárt kormányfő április 3-án lemondott, utódja Oldřich Černík, Dubček bizalmasa és szövetségese lett. Ezen időszak egyik legfontosabb belpolitikai eseménye a CSKP KB tanácskozása és a CSKP akcióprogramjának elfogadása (április 1–5.) volt.²

---

² Dušan Kováč: *Szlovákia története*. Kalligram, Pozsony, 2011. 305–309.; Kun Miklós: *A „prágai tavasz” titkos története*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2008. 24–36.; Pataky: *A vonakodó szövetségese*... i. m. 13–14.

A felmerülő társadalmi és politikai változások – már egész korán – a keleti blokk többi vezetőjének is feltűntek. 1968. március 23-án megkezdődött a drezdai tanácskozás. Ezen Csehszlovákia, Magyarország, a Német Demokratikus Köztársaság, Lengyelország, Bulgária és a Szovjetunió vezetői vettek részt. A tárgyalások során a csehszlovák vezetést kemény kritikák érték. Ekkor derült ki a keleti blokk vezetőinek hozzáállása Dubčekhez és a kibontakozó prágai tavasz eseményeihez.

Május 4-én a szovjet és csehszlovák vezetők tárgyalásokat folytattak Moszkvában. Dubček beszámolót tartott a hazai közállapotokról. A reformokat a múltban elkövetett hibák korrigálása eszközeként tekintette és azokat helyesnek tartotta. Szerinte a folyamatokat a CSKP kezdeményezte és tartja irányítása alatt, bízott azok sikerességében. Vasil' Biľak, a CSKP KB sztálinista tagja ezzel ellentétes álláspontot képviselt. Brezsnyev ellenforradalmi veszélyre figyelmeztetett. Arra is külön hangsúlyt fektetett, hogy a CSKP nem tudja irányítani a hadsereget és a belügyi szerveket. Érvelése szerint az ellenzék békés módon kiragadhatja a hatalmat a párt kezéből. Továbbá kezdeményezést tett a „Šumava” elnevezésű, a Varsói Szerződés keretei között megszervezett törzshezvezési gyakorlatra.

Május 8-án Moszkvában a drezdai találkozóon résztvevő öt ország vezetői tanácskoztak (a csehszlovákok nélkül) a kialakult helyzetről. Brezsnyev kijelentette, hogy a Csehszlovákiában zajló átalakulási folyamatot, ha kell, fegyveres erővel is kész elfojtani. A résztvevők közül csak Kádár János állt ki a csehszlovákiai reformok mellett. Ezen véleményét a többi vezető nem osztotta. Ezután az ágcsernyői tárgyalásokig elsősorban kétoldalú találkozók révén próbáltak hatni a csehszlovák vezetésre.³

A Csehszlovák Írószövetség lapja, a *Literární listy* június 27-i számában megjelent a *Kétezer szó* című felhívás. A felhívás nyílt ellenzéki hangnemet ütött meg. A demokratikus átalakulás problémáit feszegette. Ezen felhívást több tucat értelmiségi látta el aláírásával. A *Kétezer szó* a keleti blokk és a Szovjetunió vezetőinek egy-fajta „vörös posztóként” szolgált. Megerősítette eltökéltségüket, hogy így vagy úgy, de be kell avatkozniuk a reformfolyamatok megállítása érdekében. A varsói találkozó során, július 14–15. között az

---

³ Huszár Tibor: *1968 Prága – Budapest –Moszkva*. Szabad Tér, Budapest, 2008. 40.

„ötök”⁴ értékelték a kialakult helyzetet, megfogalmazták kemény véleményüket a csehszlovák helyzet ellenforradalmiságáról, illetve megállapodtak a CSKP vezetésének írt levél szövegében. Ebben a levélben megfogalmazták aggodalmaikat és mihamarabbi változásokra, a folyamatok irányítására sarkallták a pártot. Ezt egyfajta figyelmeztetésnek is szánták. A csehszlovák politikai elit hajthatatlansága és a politikai megoldásba vetett hit elvesztése miatt július 22–23-án a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságában meg született a döntés a Csehszlovákia elleni intervencióról.

A következő nyomásgyakorló lépés az Ágcsernyőre összehívott szovjet–csehszlovák találkozó volt július 29. – augusztus 1. között, amelyen Dubček és Brezsnyev is részt vett. Brezsnyev kifejtette, hogy a CSKP vezetése hiteltelenné vált, nem teljesítette a testvéri pártoknak tett ígéreteit. A tárgyalások alatt a következő, feltétel nélkül, azonnal végrehajtandó követeléseket fogalmazta meg a szovjet fél: ellenzéki szervezetek feloszlátása, a belügyminiszter jogkörének felfüggesztése, önálló állambiztonsági szerv létrehozása, bizonyos személyek eltávolítása a KB-ból, a sajtó- és szólásszabadság korlátozása, csehszlovák ellenzéki megnyilvánulások elhallgattatása, a régi káderek védelme. A tárgyalások további menete során a felek közt igen hűvös viszony alakult ki. A csehszlovák fél bírálta a már megkapott varsói levelet, erre a szovjet fél nyíltan megvádolta a csehszlovák vezetést különféle felforgató propaganda Kárpátalján való terjesztésével.⁵ A megromlott légkört Dubček ígéretei tudták némiképp enyhíteni, melyek a reformok és a demokratikus kibontakozás korlátozását tartalmazzák. Megállapodtak a Varsói Szerződés vezetőinek pozsonyi találkozásjáról. Erre augusztus 3-án került sor, ám igen formai volt, s látszólag csehszlovák sikerekkel – mint például a Šumava-hadgyakorlat során érkezett szovjet katonák állomásoztatásának visszavonása – zárult. Ezen a találkozón adta át Biľák az ún. behívólevelet a szovjet fél részére. Ezen események sora vezetett ahhoz a ponthoz, amikor a Szovjetunió és szövetségesei eldöntöt-

---

⁴ Ezzel a névvel szokták illetni a Varsói Szerződés (VSZ) azon öt tagállamát, amely részt vett az intervencióban.

⁵ Pjotr Seleszt: „...Hogy meg ne ítéltesetek.” *Társadalmi Szemle*, 1996. 3. sz. 74–85.

ték, hogy katonai eszközökhöz folyamodnak. Így kívánták biztosítani Csehszlovákia Varsói Szerződésben való maradását.⁶

A Magyar Néphadsereg és a magyar páncélos fegyvernem a hatvanas években

A második világháború után a hadviselés, a haditechnika fejlődése visszafordíthatatlanul új irányt vett. A tömegpusztító fegyverek új, eddig nem látott minőségi szintet értek el bevetettség és pusztítóerő terén. Ezek a változások a hadseregek további fejlesztési irányait is meghatározták. A Magyar Honvédség, majd később a Magyar Néphadsereg fejlesztése elsősorban a világháborús, a keleti front tapasztalatai alapján kifejlesztett szovjet haditechnikára, hadszervezeti és irányítási elképzelésekre épült. Ennek megfelelően az ötvenes évek közepére az akkori követelményeknek csak részben megfelelő hadsereg jött létre Magyarországon. Az ötvenes években elterjedő nukleáris fegyverek a hagyományos fegyverzeteket – például harckocsik, csapatszállító járművek – is új kihívások elé állította. Ezzel párhuzamosan az elektronika és a rakétatechnika fejlődése is jelentős volt. A hatvanas évek során a technikai fejlesztésekkel párhuzamosan pedig új hadelméleti és hadvezetési eljárások elsajátítása került előtérbe a világ hadseregeiben. A Magyar Néphadsereg fejlesztésére ezen két időszak fordulópontján került sor.⁷

A Magyar Néphadsereg az 1956-i forradalmat követően komoly és mélyreható változásokon ment keresztül. Mivel a forradalom során passzív maradt, illetve több egysége is átállt a felkelők mellé, a kádári hatalom a haderő soraiban komoly tisztogatásokat hajtott végre. Ez a legfelsőbb vezetéstől kezdve a tiszti állományon át a

---

⁶ Huszár Tibor: *1968 Prága – Budapest – Moszkva*. i. m. 50–59.; Horváth Miklós: Magyarország a szovjet hatalmi törekvések szolgálatában. In: Schmidt Mária (szerk.): *A dimenziók éve – 1968. A 2008. május 22–23-án, Budapesten rendezett nemzetközikonferencia előadásai*. XX. századi Intézet, Budapest, 2008. 94–99.; Kun Miklós: *Prágai tavasz – prágai ősz. 1968 fehér foltjai*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1998. 78–81.

⁷ Szántó Mihály: *A harckocsicsapatok fejlődése*. 2007. <http://szantomihaly.gportal.hu/gindex.php?pg=16866170&nid=2859525>, letöltés: 2018. április 25.

közönséges honvédekig mindenkit érintett. Ezen tisztogatásokon túlmenően megkezdték a Magyar Néphadsereg átalakítását is.⁸

1957 tavaszára a 98 megszüntetett ezredből 12 volt harcokcsi- és rohamlővegezred. Így az átszervezés kezdetén 3 gépkocsizó lövészadosztály és 4 harcokcsizó ezred maradt/alakult meg. Ezen négy ezred a 35. közepes harcokcsiezred (MN 1420, Verpelét), a 24. harcokcsiezred (MN 8371, Kalocsa), a 25. harcokcsiezred (MN 9935, Tata) és a 31. önálló harcokcsiezred (MN 9001, Rétság) volt. Ebben az időszakban a frissen létrehozott alakulatok összekovácsolása és megfelelő fegyverzettel való ellátása volt a legfőbb feladat. Ekkoriban körvonalazódtak a hagyományos fegyvernemekkel szemben támasztott új követelmények. Ez elsősorban a tömegpusztító, nukleáris fegyverek hatásaival szembeni védelmet jelentette. A hatvanas évekre a Magyar Néphadsereg tovább bővült a 8. gépkocsizó lövészadosztállyal és a 145. harcokcsiezreddel.⁹

A II. ötéves terv (1961–1965) keretében meghatározták a néphadsereg további fejlesztési irányait. A fő célkitűzés a meglévő haderő fejlesztése, illetve a technikai feltöltöttség minél magasabb szintre való emelése volt. Ekkoriban kezdődött meg az újgenerációs T54/55-ös harcokcsik beszerzése. 1961-re 245 darab, zömében T-34-es és kisebb részt T-54-es és PT-76-os harcokcsi alkotta a Magyar Néphadsereg páncélos állományát.¹⁰

A páncélos fegyvernem és a harcokcsik feladatának meghatározását a Varsói Szerződés hadászati irányvonalai, a hatvanas években folytatott haderőátalakítás, az egyre feszültebbé váló hidegháború, a tömegpusztító fegyverek elterjedése és újabb háború lehetősége alakították. A fegyvernemnek elsősorban a hadsereg előretörésének

---

⁸ Ehrenberger Róbert (szerk.): „A dolgozó népet szolgálom!” Forráskiadvány a Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Levéltárban őrzött irataiból 1957–1972. Tonyo-Gráf, Budapest, 2006. 7.

⁹ Bonhardt Attila – Pánczél Mátyás – Végh Ferenc – Szekeres József – Hattyár István – Sári Szabolcs (szerk.): *A magyar páncélosalakulatok története. Harckocsik, páncélosok a magyar haderőben*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2015. 167–177.

¹⁰ Előterjesztés az MSZMP Politikai Bizottsága számára a haditechnikai fejlesztések tervéről és az 1961–1967 között beszerzendő haditechnikai eszközökről. HL MN VIII. 2. fond 1961/T-7.d./13 öe.; Bonhardt – Pánczél – Végh – Szekeres – Hattyár – Sári (szerk.): *A magyar páncélosalakulatok története...* i. m. 178.

első vonalában szántak ún. lándzsahegy-szerepet. A harcokcsik alapvető tulajdonságaik (gyorsaság, mobilitás, tűzerő, védettség) révén képesek meglepni az ellenséges alakulatokat és azokat hatékonyan túlmanőverezve megsemmisíteni. A tankok alkalmasak a gyalogság, páncélosok és más fegyvernemek elleni harcra is. A megerősített gyalogsági harcálláspontok felszámolására is használhatónak találták. A Magyar Néphadsereg új, gépesített csapatokra alapozó koncepciójába a páncélos fegyvernem jól illeszkedett, mivel a gépkocsizó lövészalakulatokkal való együttműködés javította mindkét fegyvernem hatékonyságát. A páncélos fegyvernem adottságai révén önálló harcfeladatok végrehajtására is alkalmas. Különféle összefegyvernemi felállásokban, harccsoportokban, támadó vagy támogató feladatkörben is használhatók. Továbbá használhatók előrevetett osztagokban alkalmazva, különböző feladatok, például közlekedési csomópontok biztosítására vagy felderítő feladatok végrehajtására.¹¹

Nem csak támadó, de védelmi feladatokat is elláthatnak. Egyrészt önállóan vagy vegyes harccsoportokban bevetve, mozgó tartalékként, illetve szilárd védelmi vonalak kialakítására egyaránt képesek. Előnyeik ellenére nehéz terepen vagy rossz látási körülmények közt folytatott harctevékenységek során nem igazán hatékonyak. Továbbá hátrányuk a folyamatos anyagellátás igénye, illetve a folyókon keresztül való önálló átkelés problematikája. Végző soron a vizsgált időszakban a harcokcsizó fegyvernem meghatározó előnyét abban látták, hogy az akkori modern tankok nagyfokú ellenálló képességgel rendelkeztek a különféle tömegpusztító fegyverek közvetlen és közvetett hatásaival szemben. Ezzel megfelelni látszottak a korszak követelményeinek.¹² Tehát ezek alapján a páncélosok ideálisnak

---

¹¹ Cseh József: *A Magyar Néphadsereg újjászervezésének és felfegyverzésének néhány problémája az 1956–1965. években*. 2012.

<http://elsoszasad.elte.hu/dolgozatok/2012-tel-doktorandusz-szam/>, letöltés: 2018. április 26. 75–86.; Szántó Mihály: *A magyar honvédség 1945 után*. 2007.

<http://szantomihaly.gportal.hu/gindex.php?pg=17381549&nid=2902959;>

[http://szantomihaly.gportal.hu/gindex.php?pg=17381549&nid=2902936,](http://szantomihaly.gportal.hu/gindex.php?pg=17381549&nid=2902936;)

letöltés: 2018. április 26.

¹² Bonhardt – Pánczél – Végh – Szekeres – Hattyár – Sári (szerk.): *A magyar páncélosalakulatok története...* i. m. 180–190.; Végh Ferenc: Adalékok a magyar páncélosalakulatok történetéhez. *Honvédségi Szemle*, 2015. 1. sz., füzetmelléklet (2015/1.) 3–31.

bizonyultak a Magyar Néphadsereg harcászati és hadászati igényeinek kielégítésére, illetve illeszkedtek az akkori modern hadvezetési elvek által megkövetelt feltételekhez.

Az 1960–1968 közötti időszakban megkezdődött a gépkocsizó lövészhadosztályok megfelelő mennyiségben való ellátása harckocsikkal. Ekkor kezdődik meg a 31. önálló harckocsiezred átalakítása, kibővítése a későbbi 11. harckocsi-hadosztályá. A hadosztály a 31. és a 69. harckocsiezredből állt, s később a 145. harckocsiezreddel bővült. Megkezdődött a Magyar Néphadsereg különleges szakfeladatok ellátására alkalmas csapatainak (pl. híradós egységek, rádiós, illetve vegyvédelmi alakulatok) feltöltése. Az ekkoriban bekövetkező politikai változások miatt több hadosztály állomáshelye megváltozott. Ez főleg a keleti országrészekből a nyugati részekbe való áthelyezést jelentette. Esetünkben például a 8. gépkocsizó lövészhadosztály Békéscsabáról Zalaegerszegre került át. Ezzel együtt a hadosztályok feltöltöttségi aránya is nyugat-kelet irányban csökkent a várható bevetési és mozgósítási szükségleteknek megfelelően. Ezzel párhuzamosan megalakították a 15. gépkocsizó lövészhadosztályt, amelynek állomáshelye Aszód és térsége lett.¹³ A Magyar Néphadsereg az 1966-ra kb. 1000 páncélossal rendelkezett. Ezekből 1966-ra 420 db T-34, 487 db T-54 / T-55 típusú harcjármű és 81 db PT-76-os harckocsi állt rendelkezésre.¹⁴

A nagyjából tízéves intervallum során a Magyar Néphadsereg jelentős részben átszerveződött. Előtérbe került a páncélos fegyvernem, illetve a gépesített csapatok alkalmazása. Az 1956-ban megkezdett haderőátalakítás kezdeti fázisához képest a hadsereg 1966-ra komoly képességnövekedésen ment keresztül. Az 1968-i Csehszlovákia elleni intervenció idejére több, viszonylag intakt hadosztállyal, illetve a korszaknak megfelelő modern technológiával volt felszerelve.

Felkészülés és végrehajtás a „Zala-művelet” keretében

Az előző hónapok bizonytalan légköre után a magyar katonai részvétel 1968. július 10-én konkretizálódott, amikor Tutarinov ve-

¹³ Végh: Adalékok a magyar páncélosalakulatok történetéhez. i. m.

¹⁴ Bonhardt – Pánczél – Végh – Szekeres – Hattyár – Sári (szerk.): *A magyar páncélosalakulatok története...* i. m. 180–190.

zérezredes Czinege Lajos honvédelmi miniszternek átadta Grecsko szovjet honvédelmi miniszter levelét. Ebben felkérte a magyar felet, hogy a közeljövőben a Varsói Szerződés keretében végrehajtott hadgyakorlaton két-három hadosztállal vegyen részt. Ezzel tehát Grecsko marsall a Csehszlovákia elleni intervencióban való szerepvállalásra kérte fel Magyarországot. Ezután megkezdődött a felkészülés a feladat végrehajtására. A magyarok célja a felkészülés alatt az volt, hogy minél kisebb mértékre faragják le részvételüket. Erre a hadvezetésnek több oka is volt. Egyrészt a Magyar Néphadsereg első lépcsős – azaz először bevethető és támadás megkezdésére alkalmas – alakulatai nem voltak teljes hadilétszámmra feltöltve. Másrészt a részleges mozgósítás nagyszámú tartalékos és tehergépjármű bevonulatásával járt volna.¹⁵

Az SZKP által meghozott döntés után a magyar félnek is nyilatkoznia kellett, milyen erőssel vesz részt. Július 23-án az MSZMP PB úgy döntött, egy hadosztályt küld a hadműveletbe. Csémi Károly vezérkari főnök, Provalov vezérezredes, a Déli Hadseregcsoport (DHDSCS) parancsnoka, Tutarinov vezérezredes, illetve Maruscák altábornagy július 24-én megállapodtak, hogy a magyar csapatokat érintő tervek kidolgozására másnap munkacsoport érkezik a DHDSCS főhadiszállására. Továbbá a hadművelet időtartamára a szovjet fél kérte, hogy hozzanak létre a DHDSCS-nál működő magyar összekötő csoportot. Az akció végrehajtására a 8. gépkocsizó lövészhadosztályt¹⁶ jelölték ki, melyet a DHDSCS alá rendeltek. Az akció során a hadosztályhoz tartozó 8. harcokocsiezredet és a 20. tűzérezredet a 11. harcokocsiadosztály 31. harcokocsiezredével és annak 22. tűzérezredével¹⁷ helyettesítették.¹⁸

A terv szerint a 8. gl. ho. július 26-án megkezdte csapatainak feltöltését a megfelelő hadilétszámmra. Ehhez a „Gyémánt” feladathoz – a mozgósítási tervnek megfelelően – tartalékos állományt kellett bevonultatni. Ez viszonylag rendben megtörtént, de a mozgósított

---

¹⁵ Pataky: *A vonakodó szövetséges...* i. m. 30–41.; Pataky Iván: A Magyar Néphadsereg közreműködése Csehszlovákia 1968. évi megszállásában. *Hadtörténelmi Közlemények*, 110. évf. (1997), 2. sz. 355–387.

¹⁶ A továbbiakban a „8. gl. ho.” rövidítéssel jelölöm a hadosztályt, illetve a hadosztályhoz tartozó összes alakulat megnevezésére is rövidítést használok.

¹⁷ A továbbiakban: 11. hk. ho., 31. hk. e. és 22. tü. e.

¹⁸ Pataky: *A vonakodó szövetséges...* i. m. 30–41.

állomány ellátása problémás volt, illetve maguk a bevonulók nem elhúzódó „gyakorlatra” számítottak. Emiatt a bevonultatott állomány morálja a kezdetektől fogva alacsony volt. A 31. hk. e. esetében még a mozgósítottak hozzátartozói is megjelentek a laktanyánál, hogy bővebb tájékoztatást kapjanak családtagjaikról. Ez a gyorsaság, sietőség az egész időszakot meghatározta mind a szervezésben, mind a végrehajtásban.¹⁹

A mozgósítási parancsot július 26-án kapta meg a 8. gl. ho. és másnap már meg kellett kezdenie az áttelepülést az aszói és a pásztói körletekbe. Az átcsoportosítást 27-én éjjel kezdték meg két ütemben. Az útvonal: Nagykanizsa–Kaposvár–Dombóvár–Dunaöldvár–Duna-híd–Tass–Jászberény–Hatvan–Pásztó. A másik menetvonal: Zalaegerszeg–Sármellék–Siófok–Enying–Sárbogárd–Ercsi–Átkelés a hadihídon–Ráckeve–Ócsa–Zsámbok–Aszód. A megtett menetteljesítmény az első esetben több mint 400, a második esetben 360 km volt. Eközben más úton a 22. tüzérezred és a 31. harckocsiezred is a kijelölt körletekbe vonult. Az alakulatok a kijelölt állásaikat elfoglalva a hadművelet kezdetéig törekedtek az álcázásra, elsősorban azért, hogy ne keltsék fel a csehszlovákok, illetve a nyugati nagyhatalmak gyanúját. Ennek megfelelően a körleteket is e szempontok alapján választották ki, illetve különböző rendszabályokat fogantattak ennek érdekében a csapatoknál. A szovjet hadvezetés a Csehszlovákia elleni művelet pontos idejét nem tudta előre – mivel az még nagyban függött a fent leírt politikai folyamatoktól –, ezért már a 8. gl. ho.-nak és a hozzá csatolt ezredeknek július 30-tól harckésznek kellett lenniük.²⁰

Az áttelepülést követő időszak a 8. gl. ho. és a 31. hk. e. számára a „Gyémánt” feladat keretében bevonultatott tartalékos állomány harckészségének emelésével, az alakulatok összekovácsolásával telt. Erre több ok miatt is szükség volt. A szakfeladatok ellátásához (például harckocsizó töltőkezelő) a mozgósított állománynak nem volt meg a megfelelő, naprakész tudása. A különböző ezredekben szolgál-

---

¹⁹ Uo. 45–50.; HL MN 1968 „ZALA” 55. d. 89. ö.e. „Harccselekmény napló.” Szám: F-083.; HL MN 1968 „ZALA” 56. d. 90. ö.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése.” Szám:0050.

²⁰ Homor György: *Hívatlan vendégként északi szomszédainknál, 1968.* Jókai Mór Városi Könyvtár, Pápa, 2010. 68–72.; Pataky: *A vonakodó szövetséges...* i. m. 50–60.

lőknak, a mozgósítottaknak össze kellett szokniuk, az állomány harc készségét ezzel is emelve. A különféle összekovácsoló tevékenységek lekötötték az alacsony morálú mozgósítottak figyelmét.²¹ A hadművelet nyitányaként augusztus 18-án elrendelték a 8. gl. ho, ezzel együtt a 31. hk. e. számára a megindulási körlet elfoglalását. Ez már a kezdődő hadművelet előjele volt. 19-én kiosztották a csapatoknak a festékanyagot, a szükséges megkülönböztető jelzések (a jellegzetes függőleges fehér csík) felfestéséhez. Erre a Csehszlovák Néphadsereg ugyanolyan eszközállománnyal felszerelt alakulataitól való könnyebb megkülönböztetés érdekében volt szükség. A feladattal kapcsolatban a 8. gl. ho. parancsnokának és törzsének Szűcs Ferenc altábornagy augusztus 18-án tartott eligazítást. A csapatoknál ekkor megkezdődött a végső felkészülés, a hadianyagok felmálházása, bepakolása, a fegyverek tisztítása és felkészítése az esetleges harcra. Ez még az utolsó pillanatokban, a határ felé tartva is folyt. Augusztus 19-én Provalov vezérezredes az akció kezdetét jelölő „CS” időpontot helyi idő szerint augusztus 20-án 24:00 órában határozta meg. A hadművelet során a magyar erők számára három menetoszlopban való előretörést határoztak meg. Az első menetoszlopban a 14. gl. e. Bozók–Nyitra–Vágújhely irányban haladt. A második menetoszlopban a 31. hk. e. a 22. tüzérezred és a 93. páncéltörő tüzérosztály részvételével a Léva–Nagykálma, illetve a Léva–Nyitra–Galóca irányt határozták meg. A harmadik menetoszlopban a 63. gl. e. haladt a Párkány–Érsekújvár útvonalon. Esetleges ellenállás esetén Lévát és Nyitrát (ahol a csehszlovák 64. harckocsiezred és 22. páncéltörő tüzérezred állomásozott²²) kombinált tüzérségi csapással és harckocsi-rohammal kívánták bevenni. Az előrenyomulás során a magyar légierő biztosította volna a légi fedezetet.

A hadművelet nyitányaként a határőrség csapatai augusztus 20-án 23:30-kor elkezdtek lefegyverezni a határ másik oldalán szolgálatot teljesítő csehszlovák határőröket és a belügyi szervek munkatársait. A feladatot legkésőbb 21-én 0:30-ra a határ teljes szakaszán végre kellett hajtani. A 31. hk. e. 0 óra 15 perckor kezdte meg a menetet, majd 02:15-kor lépte át a határt Ipolyságnál. Háborítatlanul haladt

²¹ Pataky: *A vonakodó szövetséges...* i. m. 50–60.; HL MN 1968 „ZALA” 56. d. 90. ö.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése.” Szám: 0050.; Homor: *Hívatlan vendégként északi szomszédainknál...* i. m. 68–72.

²² A továbbiakban: 64. hk. e. és 22. pct. e.

Léva irányába. Az egyetlen akadályt a terepviszonyok jelentették. A hegyek miatt a harckocsik óvatosan, nagy körültekintéssel tudtak csak haladni.²³ Lévat az első egységek 21-én 04:20-kor érték el. Azonnal végrehajtották a városi belügyi szervek lefegyverzését, illetve ellenőrzés alá vették a járási hivatalokat. Fegyveres ellenállást sehol sem tapasztaltak. A városi belügyi szervek együttműködtek, többségükben tartózkodóan, de udvariasan viselkedtek. A helyi Népi Milícia²⁴ parancsnoka a bevonulás tényét elfogadta, annak céljaival egyetértett. A Léván állomásozó csehszlovák 64. hk. e. parancsnoka személygépkocsival Kovács István alezredes elé hajtott és a 31. hk. e. parancsnokát bevárta, majd tájékoztatta: Svoboda hadseregátörbörök, köztársasági elnök és Martin Dzúr honvédelmi miniszter parancsot adott ki, hogy a hadsereg semmilyen körülmények közt nem állhat ellen a beérkező VSZ-csapatoknak. A csehszlovák 64. hk. e. parancsnoka arra is parancsot kapott, hogy működjön együtt a bevonulókkal. Ennek ellenére a 31. hk. e. körülzárt a lévai laktanyát, a bejáratokat és a harckocsik telephelyét lezárták. A csehszlovák tiszti állomány részére gyűlést tartottak, amin csak a tisztek fele jelent meg. Kovács alezredes kijelentette, hogy ő a helyőrség parancsnoka, s kötelesek a parancsait végrehajtani. Léván reggel kisebb csoportok alakultak, egész nap tiltakoztak, vitakoztak a magyar katonákkal, a bevonulást jogtalannak minősítették. A nap folyamán komolyabb atrocitás nem történt. A magyar katonák megfontoltan viselkedtek, kerültek a konfliktusokat a lakossággal szemben. A 31. hk. e. parancsnoka tárgyalásokat kezdeményezett a járás valamennyi hivatalával és szervével, valamint egyeztettek a helyi társadalmi vezetőkkel (gyámigazgatók, munkahelyi párttitkárok). A csehszlovák delegátusok kategorikusan jogtalannak és szükségtelennek minősítették a bevonulást, nem tekintették segítségnyújtásnak, illetve kijelentették,

---

²³ Pataky: A Magyar Néphadsereg közreműködése... i. m.; Pataky Iván: „ZALA” hadgyakorlat. A rétsági 31. harckocsi ezred részvétele Csehszlovákia 1968. évi megszállásában. <http://docplayer.hu/1880478-Pataky-ivan-a-retsagi-31-harckocsi-ezred-reszvetele-csehszlovakia-1968-evi-megszallasaban-az-elozmenyek.html>, letöltés: 2018.április 26. 12–16.; HL MN 1968 „ZALA” 55. d. 89. ö.e. „Harccselekmény napló.” Szám: F-083.; HL MN 1968 „ZALA” 56. d. 90. ö.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése.” Szám: 0050.; HL MN 1968 „ZALA” 56. d. 90. ö.e. „Összefoglaló jelentés a „Zala” gyakorlat végrehajtásáról.” Szám: 00352-H/327.

²⁴ A jelentések folyamatosan a „csendőrség” kifejezést alkalmazzák.

hogy csak az addigi párt-, állami és közigazgatási vezetőktől fogadnak el utasításokat, csak őket tekintik legitim vezetőknek. Ennek ellenére közreműködésre hajlandók voltak a közrend, a közellátás, az egészségügy zökkenőmentes üzemeltetésének kérdésében. A 31. hk. e. más egységei 21-én a reggeli órákban elérték Nagykürtöst. Tüntetések voltak Érsekújváron és Nyitrán, a katonák levegőbe löve tudták csak a lakosságot kordában tartani. A nap folyamán a megszállt településeken forradalmi tevékenység nem folyt, de a lakosság passzívan viselkedett, ami az egész magyar megszállási körzetben jellemző volt. Augusztus 21-én az egész 8. gl. ho. teljesítette az előzetesen meghatározott célkitűzéseket, a nap végére minden nagyobb településen létrejött a helyőrség. Augusztus 22. a kisebb települések ellenőrzés alá vonásával telt. 23-ra a teljes megszállási zóna a 8. gl. ho. ellenőrzése alá került.²⁵

A forráskiadás elveiről

A forrásközlést az eredeti levéltári dokumentum alapján készítettem el. A dokumentumban szereplő aláírásokat nem tettem bele a szövegbe. A forrásban szereplő neveket anonimizálva teszem közzé. A szerkesztés során fő szempont volt a szöveg változtatás nélküli, betűhű visszaadása az olvasó számára. Ezért az összefoglaló jelentés esetében az eredeti fogalmazási megoldásokat és a helyesírást is változatlanul, eredeti állapotban vettem át. Erre elsősorban nem csak a forráshoz való ragaszkodás, hanem a benne szereplő nyelvi hibák forrásértéke miatt is szükség volt. Ahol a szöveg értelmezhetősége megkívánta, ott a megfelelő jelzéssel ellátva, beillesztettem a kimaradt betűket, írásjeleket. A forrásban szereplő települések neveit néhány kivételtől eltekintve a jelentést író következetesen szlovák megnevezésekkel jelölte. E településneveket a legkülönbébb helyesírási változatossággal írta le. A települések esetében lábjegyzetben jelölöm a mai helyesírással írt szlovák, majd magyar nevét is,

---

²⁵ Pataky: *A vonakodó szövetséges...* i. m. 12–16.; Homor: *Hívtatlan vendégként északi szomszédainknál...* i. m. 89–95.; HL MN 1968 „ZALA” 56. d. 90. ö.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése.” Szám: 0050.; HL MN 1968 „ZALA” 56. d. 90. ö.e. „Összefoglaló jelentés a „Zala” gyakorlati végrehajtásáról.” Szám: 00352-H/327.

ahol erre lehetőség van. Az eredeti szöveg szerkesztési stílusát igyekeztem visszaadni. Az eredeti oldalszámokat a szöveg tetején jelzem.

Külön szeretném megköszönni a Hadtörténelmi Levéltár munkatársainak a kutatás során nyújtott segítségüket.

A 31. harckocsiezred összefoglaló jelentéséről

Az összefoglaló jelentést valószínűsíthetően Kovács István alezredes, a 31. hk. e. parancsnoka írta a 8. gl. ho. parancsnokának 001011/68. sz. utasítása alapján. Ebben a hadosztály kötelékében részt vett minden ezred szintű alakulatnak előírta, hogy a „Zalaművelet” során szerzett tapasztalataikat, észrevételeiket az utasítás szerinti szempontrendszer alapján összegezzék, s azt juttassák el feletteseiknek. A szempontrendszer elsősorban a mozgósításra, a felkészülésre, a politikai agitációs és nevelő munkára, a feladat megtervezésére és annak végrehajtására, a csehszlovákiai politikai helyzetre és az ott tapasztaltakra fókuszált. Továbbá erősen összpontosított a bevetett technikai eszközökre, azok mozgósítására, állapotára és használhatóságára. E szempontok alapján írták meg az összefoglaló jelentést is. A jelentés 12 pontban taglalja az eseményeket az ezred vezetésének szemszögéből.²⁶

A jelentés a mozgósításnál és a különböző szintű harckészültségbe helyezéseknél veszi fel a történet fonalát. Ebben a részben részletesen leírja, hogy miképp kapták meg és hajtották végre az első napon a kiadott részletes utasításokat az előre megírt mozgósítási és harckészültségi tervek alapján. A mozgósítással kapcsolatban a tartalékos állomány behívásának folyamatát vázolja fel, illetve pozitívan jellemzi a mozgósításban részt vett hadkiegészítő körzetek munkáját. A tartalékosokkal kapcsolatban lejegyzí, hogy az ezred első körben nagy nehézségek árán tudta megoldani ruházata biztosítását. A bevonultak alig vittek magukkal személyes tárgyakat és tisztálkodási szereket. Emiatt a tisztálkodásuk több napig problémás volt. Július 27-én a hozzátartozóik is elkezdtek keresni őket. A laktanya előtt 150-200 fős tömeg gyűlt össze hozzátartozóikat keresve. Ezen felül a jelentés már ebben a szakaszban megfogalmaz egyes, a hadkiegészítési rendszer és a civil szféra hibáiból adódó problémákat, amelyek

---

²⁶ HL MN 1968 „ZALA” 56. d. 90. ö.c. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése.” Szám: 0050.

megnehezítették a behívottak mindennapjait. Ezek a legkülönbözőbbek voltak. A munkahelyi ügyintézésről kezdve illetményeken és a családiház-építés félbeszakadásán át a gépjárművekkel kapcsolatos kötelező ügyintézésig (műszaki vizsga), illetve a rokkantsági felülvizsgálatok és az ezek elmaradásából fakadó problémákig tartottak.

Az első fő fejezet végén a jelentés az ezred és vezetésének kivonulása miatt a támaszpont, a visszamaradt állomány és anyagállomány kezelésének módját részletezi. Ezekből kiderül, hogy az ezred mozgósítása viszonylag sikeres volt, kisebb fennakadások ellenére a szükséges ember- és gépállományt bevonultatták. Ellátásukat végső soron sikerült megoldani. Problémáikra a jelentés elmondása alapján megpróbálták különböző megoldást keresni. Ezen közbenjárás többször is sikerrel járt.

A második és a harmadik fejezet az ezred laktanyájának elhagyását és a feladat megtervezésének részleteit írja le. A laktanya elhagyása és a megindulási körlet elfoglalása az erről rendelkező tervek szerint a szintidőnek megfelelően lett végrehajtva. Mivel a megindulási körlet az ezred támaszpontjától viszonylag közel esett, így az ezred, a 8. gépkocsizó lövészhadosztállyal ellentétben, nem hajtott végre nagy távolságú menetet, illetve úgymond „hazai terepen” alakította ki körleteit, ezért az viszonylag könnyen ment. Ennek ellenére a jelentésben megemlítik, hogy az ellátáshoz nem volt megfelelő mennyiségű gépjármű, illetve a kiképzéseket sem tudták folytatni. Az álcázással kapcsolatban pedig megjegyzik, hogy álcahalókkal azt nem tudták megoldani.

A 8. gl. ho. parancsnokhelyettesétől megkapott előzetes utasítások alapján már az ezredparancsnok helyettese és törzse elkezdte kidolgozni a hadművelet terveit. A 31. harcokocsiezred parancsnoksága a „Zala” feladat végrehajtásának két verzióját készítette el, attól függően, hogy ellenállásba ütköznek-e vagy sem a végrehajtás során. A művelet kidolgozását 1:100.000-es és 1:200.000-es méretarányú térképeken végezték el. A határátlépési pont – Ipolyság településnél – 15 km-re volt a megindulási körlettől, a harci menetet pedig 65 km-es távban határozták meg. Ekkora távolságra voltak az ezred számára elfoglalandó objektumok. A művelet sajátosságainak azt határozták meg, hogy az ezred vezeti a bevonulást, az egységek szorosan egymást követik, ellátó alakulataik szeparáltan haladnak a harcoló alakulatoktól, illetve végbiztosítást nem szerveznek a menet számára. Ez az elgondolás is bizonyítja, hogy a művelet első szaka-

szában semmilyen körülmények közt nem számoltak komolyabb ellenállással és harcselekménnyel. Ennek ellenére a tervezés és felkészülés során a hosszú menet és a karhatalmi feladatok sajátosságai mellett a találkozó harc és a helység harc sajátosságaival is foglalkoztak.

Az ezred feladata a következő volt: *„Fő feladat: az objektumok gyors birtokbavétele, és a fegyveres erők tagjainak lefegyverzése, illetve ellenőrzés alá vétele. Az együttműködés megszervezése folyamán a fő figyelmet arra fordítottuk, hogy az egység fő feladatát, Léva város birtokbavételét, 3-4 óra alatt végre tudjuk hajtani. Ennek érdekében nagy gondot fordítottunk a hid átkelőhelyek megsemmisítése esetén a gázló biztosítására, a felderítés és a menetbiztosítás alapos megszervezésére. Fegyveres ellenállás esetén az ellenálló gócok menet közbeni felszámolását szerveztük meg, nagyobb erejű ellenséggel való találkozás esetére pedig az ellenálló erők találkozó harcban történő szétverését határoztuk meg.”*²⁷

Tehát a művelet fő feladata az ezred számára kijelölt objektumok elfoglalása és biztosítása volt. Ezek közül a Léván tartózkodó 64. hk. e. épületeinek elfoglalása és az ezred harcképtelenné tétele volt az egyik legfontosabb feladat. Ennek végrehajtása érdekében csoportokat hoztak létre, amelyek feladata az előre kijelölt objektumok elfoglalása és biztosítása volt. A feladatra való felkészülés során az ezzel összefüggő elméleti kérdések átbeszélésére és az adott helyzetek végiggondolására helyeztek nagy hangsúlyt. A bevonultatott tartalékosok számára eközben megkezdték a szükséges fegyvernemi és szakmai ismeretek felfrissítését. A műveletet megelőzően, augusztus 20-án megkezdték a fegyverek betárazását és felkészültek a menet végrehajtására.

A jelentés negyedik pontja a harctevékenység végrehajtását és annak tapasztalatait taglalja. Az ezred előrenyomulásával kapcsolatban az egyik fő tanulság a Léváig tartó menettel kapcsolatos. Az ezred a menetet 1968. augusztus 21-én 00:40-kor²⁸ kezdte meg, a

---

²⁷ Uo.

²⁸ A hadművelet során elvileg a moszkvai időzónához képest adták meg a dátumokat. Ez magyar keletkezésű dokumentumoknál problémás, mert nem egy esetben keverték a magyarországi időt a moszkvaival. Ebben az esetben is csak egy dokumentumon szerepel, hogy moszkvai idő szerinti dátum alapján adja meg az időpontokat a jelentés.

határt az ezred felderítő csoportja 21-én 02:15-kor lépte át. A menet lassúságáért elsősorban a feladatban részt vevő más alakulatok fennakadásai voltak felelősek. Emiatt a menet megakadt, haladása megállt. A menet során további nehezítő tényezőként jelentkeztek a terep bizonyos adottságai. Az összefoglaló jelentés tanúsága alapján az útviszonyok miatt több kisebb baleset történt, illetve lassabban is kellett haladniuk, ami további akadályokat okozott. Az a hadosztály, melybe a 31. harcckocsiezred is tartozott, harcselekmény-naplója alapján gyakorlatai során az ilyen terepen végrehajtott meneteket nem gyakorolta. Ennek ellenére az ezred 16,25 km/óra átlagsebességgel haladt. Ha az állásidőket levonjuk (1 óra 15 perc), 27,3 km/óra átlagsebességet ért el. Ezt az ezred éles bevetés során, éjjeli menet alatt produkálta.

A művelet végrehajtása során ellenséges ellenállásba nem ütköztek, ennek megfelelően a kijelölt célpontok elfoglalása egyszerűen és gyorsan ment. A járőrözéssel kapcsolatban így fogalmaz az összefoglaló jelentés: *„A járőrözéseket a kezdeti időszakban önálló alegységekkel hajtottuk végre, amelyek önállóan is képesek voltak harc-feladatok végrehajtására. 1968. szeptember 10-től a járőrök számát feleztük tízre, feladataik megváltoztak, tevékenységük politikai jellegré vált. Ezért összetételük két politikailag fejlett tisztből tevődik össze. Ezek a csoportok állandó területekre hetenként egy alkalommal kerülnek kiküldésre.”*²⁹

A feladat végrehajtásához az ezred kapott helikopteres támogatást is. A bevonulás során ezt hasznosítani nem tudták, de a későbbiekben felderítésben és kapcsolattartásban, illetve személyszállításban hasznát vették. A politikai agitációval és neveléssel foglalkozó fejezet az elejétől veszi fel a fonalat. A kezdeti mozgósítás utáni időszakban az MSZMP-hez kapcsolódó politikai szervek munkájának megszervezését hajtották végre. A megindulási körletben töltött időszak alatt megindult a sorköteles és a bevonultatott tartalékos állomány részére a politikai nevelő/agitációs munka. Ezenkívül a politikai apparátus feladatába tartozott a csehszlovák rádió adásainak figyelése, illetve az ezred állományának tájékoztatása az éppen folyó eseményekről, illetve előkészítették az állományt politikai és világnézeti szempontból az előttük álló akció végrehajtására. A bevonulás után a lakossággal való kapcsolattartásban, agitációs munkában és a

---

²⁹ Uo.

járőrözésben vettek részt a politikai apparátus tagjai. A jelentés javasolja, hogy több, az agitációhoz szükséges eszközt rendszeresítsenek az ezrednél. Ilyenek például a vetítőgépek, televíziók és ehhez szükséges más eszközök.

A járművekkel és technikai eszközökkel kapcsolatos fejezetben a szerző rögtön felsorolja, hogy mennyi járművel rendelkeztek. A járműállomány a következőkből állt a feladat végrehajtásakor.

Láncaltapas harcjármű:	65 db T-55 hk. 3 db PT-76 4 db ZSZU-57-2 2 db köz. hk. vontató 1 db MTU hídvető 1 db BTR-50-PU Összesen: 76
Kerekes jármű:	191 db

A láncaltapas járművekkel kapcsolatban komolyabb problémáról vagy hiányosságról nem számol be a jelentés. Ennek ellenére megjegyzi annak aggályosságát, hogy sokat használt, kiképzésbe is bevont harckocsikat is bevetettek a művelet során. Ezen harcjárművek aránya 26% volt az eszközállományon belül. A jelentés a harckocsikra vonatkozóan az azokat vezető legénységi állományra is kitér. A műutakon és szerpentinén való vezetési jártasságukat alacsony fokúnak jellemzi.

A gépkocsik esetében az állomány 90%-a rendelkezett terepjáró képességgel. A bevonultatott járművek a teljes gépkocsipark 3,2%-át tették ki. A bevonultatott gépkocsiállománynak pedig csak a 70%-a volt azonnal hadra fogható. A gépkocsikkal kapcsolatban a jelentésből kitűnik, hogy sokféle típusú és altípusú gépjármű volt hadrendben az alakulatnál. A jelentés írója az összefoglaló jelentés végén erre külön ki is tér. A gépkocsivezetőkkel szemben megfogalmaz kritikákat, főleg állóképességükkel kapcsolatban. A jelentés szerint több esetben is előfordult, hogy vezetés közben elaludtak a sofőrök. Az ilyen incidensekből kisebb balesetek is előfordultak. A gépjárművek technikai állapota a menet során kielégítő volt, csak öt esetben fordult elő meghibásodás. Külön kitér a gumik minőségének alacsony fokára egyes típusok (Csepel) esetében.

A hadtáppal kapcsolatban a jelentés kitér arra, hogy a csapatok nem szenvedtek hiányt élelemből. Ennek céljából még kiegészítő fejadagokat, illetve feljavított élelmiszert is beszereztek. Ennek költségeit később egyenlítették ki. A szállással kapcsolatban a jelentés kitér arra, hogy a tisztek és tiszthelyettesek számára megfelelő sátoranyag nem állt rendelkezésre a megindulási körletben. Az egészségügyi és az üzemanyag-ellátó szolgálat munkájában csak apróbb problémák adódtak, egyik működésében sem volt fennakadás. A megindulási körletben a hadtápellátást a 8. gl. ho. és az ezred hadtápjából fedezték. A bevonulás után a hadtáp 10 órával később kitelepült, majd ezután napi szintű szállítási útvonalat szerveztek a hátszágban lévő ellátási egységek és a Csehszlovákiában tartózkodó csapatok között. Az élelmezést a bevonulás első napjaiban konzervkészletekből biztosították. A tartósabb ott tartózkodáshoz szükséges felszerelések és ruházati anyagok kiszállítása is megtörtént. Olyan kisegítő anyagok kapcsán, mint térkép, szabályzatok és irodaszerek, az ezred ellátási gondokkal küzdött. Térképek terén csak túl nagy méretarányúak álltak rendelkezésre. A szabályzatokat és kiképzési anyagokat az otthoni bázisról kellett pótolni, irodaszerek tekintetében pedig folyamatos hiányban szenvedtek. Kereskedelmi egységek, avagy kantinok terén az ezred a megindulási körletben saját erőből oldotta meg az ellátást. A bevonulás első napjaiban mozgó boltot kellett alkalmazni, hogy a legénységet el tudják látni, majd később állandó helyszínt kapott a bolt. A szocialista tervgazdaságokra jellemző módon a kereskedelmi egységek mindhárom szakaszban ellátási problémákkal küzdöttek. Végso soron ebből a példából is látható, hogy az adott haderőkben is képesek leképeződni az azt kiállító ország gazdasági, társadalmi és politikai viszonyai.

A vezetés és az összeköttetés témaköréről szóló fejezet elsősorban a hadművelet megszervezéséhez és végrehajtásához szükséges vezetési szerkezet kialakításáról, annak működéséről szól. A hadművelet megszervezéséhez két, egymással kooperáló csoportot hoztak létre. Az egyik az ezredparancsnok helyettese vezetésével, a másik a törzsfőnök (TÖF) vezetésével működött. A jelentés külön nem részletezi, hogy mi célból kellett ezt a struktúrát létrehozni, de vélhetően logikus magyarázat, hogy a hadművelet megtervezésével és végrehajtásával kapcsolatos feladatokat osztották fel a két csoport között. A jelentés külön kitér a hadtáp-helyettes (h.p.h) alkalmatlanságára, vele szemben éles kritikát fogalmaz meg. Ebből arra következtettek,

hogyan vagy személyes, vagy szakmai konfliktusban állt a jelentés szerzőjével.

A hadművelet végrehajtása során létrehoztak egy figyelő harcáláspont megnevezésű hadvezetési szervet, amely a menet első részében haladt az előzetesen kijelölt célpontok felé. Ez a csoport páncélozott harcjárművekkel és egy harckocsival (1 db T-55 hk., 1 db BTR-50-PU, 4 db FUG, 4 db rádió gk., 1 db törzsbusz, 1 db BTR-152 pc. gk. [mentő verzió]) hajtotta végre a menetet. A menet során az ezredparancsnok egy BTR-50-PU-ból mozgás közben rádióan keresztül irányította a menetet. Pozitívuma ennek, hogy az ezredparancsnok képes volt kapcsolatot tartani csapataival, annak gyorsan és célzottan tudott utasításokat adni, illetve eközben az ezredparancsnok meg tudta hallgatni közvetlen alárendelt tisztjei javaslatait. Ezzel párhuzamosan az ezredparancsnok-helyettes és a TÖF is részt tudott venni a vezetésben. A negatívumok közé tartozott, hogy egyes alakulatoknak csak egy rádiója volt, így a közvetlen kommunikáció nehézkesebb volt, illetve az ezred egyes hátul lévő alakulataival (HVP³⁰) megszakadt a közvetlen kapcsolat. Az 5. számú objektum elfoglalása után onnan irányította az ezred parancsnoka a műveletet. Ennek egyik hátránya az volt, hogy az akkor mozgásban lévő 1. harckociszászlóaljjal megszakadt az összeköttetés. A tolmácsokkal kapcsolatban megjegyzi, *„meglehetősen gyengén beszél a nyelvet”*.

Az összeköttetés megszervezéséről a jelentés leírja, hogy milyen szakanyagokból és mely időszakban, miképp oldották meg. A megindulási körzetben és minden más időszakban a 888-as vezetési táblázatban leírtak alapján szervezték meg a híryanagyok továbbítását. A meglévő híradós eszközök biztosították az ezred vezetéséhez szükséges információáramlást. Ennek ellenére az üzembiztos működéshez szükséges áramfejlesztők nem álltak rendelkezésre. A híryanagyok kódolását a művelet végrehajtása után a jelentés szerzője nem tartotta célszerűnek a feloldás és átírás hosszúsága miatt, mikor azt már nem indokolta a helyzet.

A következő adatsorban látszik az ezreden áthaladó híryanagyok típusa és mennyisége.

„T” hir. anyag érkezett: 239 db.

„T” hir. anyag továbbítva: 411 db.

„Nyilt” hir. anyag érkezett: 23 db.

---

³⁰ Harcvezetési pont.

„Nyílt” hír anyag továbbítva: 17 db.

Magánküldemény érkezett: 9750 db.

Magánküldemény továbbítva: 8210 db

A jelentés külön kitér az ezredhez beosztott postai szakképzettségű katonák munkájára. A csehszlovákiai tartózkodás alatt megkönnyítették az ezred kommunikációját, illetve előmozdították, hogy a csehszlovák postai kommunikációs hálózatot is tudja használni az ezred. A jelentés írója javaslatot is tesz ilyen speciális szakképesítésű katonák rendszeresítésére az ezredben, illetve hogy több géptávírási képzettségű katona kell. További meglátás, hogy a harckocsik legénységi kiképzésénél nagyobb hangsúlyt kell fektetni a rádiótechnika alkalmazására. A rádiótechnikai vonatkozásban több átjátszó állomás használatára tesz javaslatot.

A parancsnokok és törzsek tevékenységének értékelése a hadműveletek előkészítése és végrehajtása során című fejezetben röviden megfogalmazza a jelentés írója, hogy a résztvevők lelkesedéssel, jó morállal és kötelességtudattal hajtották végre feladatukat. Továbbá kiemeli, hogy a végrehajtás során is helytállt az ezred állományának minden tagja. Ez alól kivétel a már fentebb említett htp.h, akiről ezúttal sem fogalmaz a legfinomabban.

Az egyéb szempontok alapján gyűjtött tapasztalatoknál az összefoglaló jelentésben az ehhez hasonló feladatok végrehajtásához az ezred megerősítését javasolja lövészekkel, mert több, amúgy szakfeladatot ellátó honvédet kellett beosztani lövész feladatokra. Azaz a komolyabb előerőt kívánó feladatokra az ezred a felépítése miatt komoly megszorításokkal volt csak alkalmas. Továbbá megjegyzi, hogy az ezredben a feladat végrehajtása során harminc (!) különféle gépjárműtípust alkalmaztak. Ez sok szempontból problémás volt. A jelentés a javító alkatrészek és a javításhoz szükséges szaktudás elsajátításának nehezebbé válását hozza fel. Ezeken felül a különféle gépjárműtípusok eltérő tulajdonságokkal, teljesítőképességgel rendelkeztek. Ez komolyabb harctevékenységnél nagyobb lemorzsolódási aránnyal járhat, illetve a hadtáp-rendszert is megterhelte a különböző típusokhoz szükséges üzemanyagok (benzin, dízel), alkatrészek és más eszközök (szerszámok) biztosítása. Erre a második vi-

lágháború hadjáratai több példát szolgáltatottak (például a Gyorshadtest Szovjetunióban folytatott harcai).³¹

A jelentés e szakasza külön kiemeli az ügyviteli szervekkel kapcsolatos tapasztalatokat. Például a kapott gépiró katonák szaktudása elmaradt az elvárható szinttől. Ezen túl az ezred a kiszállított írógépek számában is jóval alulméretezett a szükséges mennyiségnél. Ezen problémákon felül a gépek szervizelése sem volt megoldva. További gondok merültek fel az okmányok rendszerezése és iktatása terén is. Például a nem megfelelő nyilvántartásba vett okmányok zavart tudtak okozni.

A csehszlovákiai politikai helyzetet értékelő fejezet marxista szemléletű, s a kialakult változásokkal szemben előzetesen elfogult módon fogalmazódott meg. A szerző minden folyamat mögött ellenzéki erők aknamunkáját látja. Az embereket megfélemlítették, a szocializmus iránt kiábrándultnak mutatja be. A lakosságot becsapták az addigi fizetésemelésekkel és a jobb élet hamis ígéretével. Ennek ellenére a jelentés írója szerint a bevonuló országoktól nem sikerült elidegeníteni a lakosságot ezeknek az erőknek. A helyi vezetést gyengének, számítonak és taktikázónak jellemezte, amely csak a maga hasznával törődik. Az ellenállás először tüntetésekben, dudálásokban nyilvánult meg, ez később feliratokra, falfirkákra korlátozódott. A jelentés második felében az ezrednek a konszolidáció folyamatában játszott szerepét írja le. Módszerei közé tartozott a helyi vezetéssel való tárgyalás, amin keresztül próbálta azt befolyásolni, továbbá a lakosság körében végzett munkán belül a gyárlátogatások és a járőrözésekkel egybekötött agitáció. Továbbá leírja, hogy a bevonulókkal szemben uszító feliratok ellen miképp léptek fel, hogy ezeket feljegyezték és jelezték a járási illetékesek felé. Ezek eltüntetése érdekében erőteljesen, ha kellett, többször is keményen felszólaltak. Erre vonatkozó források a járőrmaplóban is szerepelnek. A jelentésben szóba kerül a cseh–szlovák viszony, amelyben a szlovák

---

³¹ A Gyorshadtest példájából jól látható, hogy a bevonultatott és különböző típusú járművekkel milyen gondok adódhatnak. Az 1941. június 28-án meginduló szárazföldi műveleteket követően egy augusztusi jelentés alapján a járműállomány jelentős része műszaki akadályok miatt az utak szélén vesztegelt. A karbantartásuk komoly energiát és forrást igényelt, műszaki felkészítésük sem volt alkalmas a hadművekben való alkalmazásukra. Ungváry Krisztián: *A magyar honvédség a második világháborúban*. Osiris, Budapest, 2005. 21–22.

kok negatívabb képet festenek a csehekről. A jelentésben felmerül, hogy Dubček nem tudja végigvinni politikai elképzeléseit, illetve a lakosság latolgatja, képes lesz-e „felszínen maradni”.

Az utolsó, a következtetésekről és javaslatokról szóló fejezet első részében összefoglalják és rendszerezik a tapasztalatokat. A javaslatok már jóval érdekesebbek. Ezek a következők voltak:³²

- Az ezrednél egy géppisztolyos (gépkarabéllyal felszerelt lövész) zászlóalj rendszeresítése.
- A műszaki állomány század méretűre való növelése.
- A felderítőknél az oldalkocsis motorkerékpárok kivonása a hadrendből.
- A gépjárművek típusainak egységesítése.
- Az ezredtörzs szállítóállományának (törzsbusz) minimum 2 darabbal való emelése.
- A tartalékosok számára ruházati anyag raktározása az ezrednél.
- A tiszti és tiszthelyettesi állomány pihentetésére 63 M mintájú sátrak és egyéb pihenésre szolgáló alkalmatosságok rendszeresítése.
- Harckocsivezetők műúton való gyakorlatoztatása.
- Az alegységek közti együttműködés javítása.
- Jobb kommunikáció kiépítése.
- Anyagraktározás jegyzékének felülvizsgálata és átalakítása.
- A hadkiegészítés módszerének finomítása, mivel ebből egyes esetekben komoly gondok származtak (pl. gyakran behívott emberek, használhatatlan gépjárművek).

Mindezen javaslatok a hadművelet előkészítése, lebonyolítása során felmerült problémák kiküszöbölésére születtek.

Összességében a jelentés betekintést enged az események előkészítésébe és lefolyásába a 31. harckocsiezred szemszögéből. A jelentés stílusa szakmai, szakkifejezésekben, rövidítésekben tobzódik. A jelentésben a korszakra jellemzően nagy hangsúlyt kap a politikai, világnézeti szemszög, ennek ellenére egyes pontokon betekintést enged egyéb társadalomtörténeti aspektusokba is. Például arra a kialakult hadkiegészítési szokásra, hogy egyes embereket többször

---

³² HL MN 1968 „ZALA” 56. d. 90. ő.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése.” Szám: 0050.; M. Szabó Miklós: A „Duna”-hadműveletből levont főbb tapasztalatok, tanulságok – a végrehajtó parancsnokok szemszögéből (1968. október) – I. rész. *Hadtudomány*, 28. évf., 1. sz. (2018. március) 90–100.

behívtak gyakorlatokra, míg másokat nem. Vagy arra, hogy az adott időszak civil szférája nem volt felkészülve a mozgósítási rendszer sajátosságaiból adódó problémákra. A gyorsan, értesítés nélkül bevonulókra, akik esedékes vagy függő ügyeikben, rajtuk kívül álló okokból, nem tudtak intézkedni. Érdekes részlet a laktanyánál megjelenő hozzátartozók esete is. A jelentésben folyamatosan előforduló, a csehszlovák hatóságoknál használt „csendőrség” megnevezés zavarba ejtő, mivel az 1945-ben megszűnt. Ennek a megnevezési furcsaságnak, vagy inkább hibának az okára nem találtam egyértelmű nyomot, magyarázatot. Ez több forrásban és hadtudományi szakmunkában is következetesen és makacsul tartja magát. Feltételezhetően egyes esetekben a Népi Milíciára, vagy a csehszlovák titkosrendőrségre, az ŠtB-re alkalmazták a megnevezést.

A 31. harckocsiezred összefoglaló jelentése

Magyar Néphadsereg
31. Harckocsiezred

Szám: 00211./1968.

Készült: 4 pld-ben.
Egy pld.: 58 Lap.
3 sz. pld.
Sfsz.; 516-M.

8. gl. ho. Parancsnok Elvtárs!

Harcálláspont.

Tárgy: Összefoglaló jelentés felterjesztése.

A 8. gl. ho. Parancsnok Elvtárs 001011/68. sz. ügyirata alapján:

Jelentem, hogy az egység parancsnok 1968. júl. 26-án 19.00-kor távmondati paranccsal be lett rendelve az 5. HDS.³³ Parancsok elvtárshoz. A HDS. PK.³⁴ Elvtárs meghatározta az ezred feladatát, a végrehajtás rendjét és módszereit, a közeli feladatok³⁵ időpontját, valamint azt, hogy az egység a 8. gk.ho.³⁶ alárendeltségébe kerül.

Az egységparancsnok a visszaérkezés után 1968. júl. 27-én 00.30 – tól 01.30-ig közvetlen helyettesei részére tájékoztatást tartott a kapott feladatokról és megbeszélte velük a kiadásra került intézkedéseket és azok végrehajtásának rendjét.

A FHKSZ.³⁷ az egység részére 1968. júl. 27-én 04.00-kor a "VIZVÁLASZTÓ"³⁸-val lett elrendelve.

Végrehajtásra került:

- a mozgó anyagi készletek málházása
- az ügyeletes parancsnoki szolgálat felállítása.

---

³³ Hadsereg.

³⁴ Hadsereg parancsnok.

³⁵ A szöveget vörös tintájú tollal, kézzel aláhúzták. Megjegyzést, dátumot nem írtak hozzá, az aláhúzás időpontja és célja ismeretlen.

³⁶ A 8. gépkocsizó lövészadosztályra utal a rövidítés, de elgépelték. A helyes rövidítés 8. gl. ho.

³⁷ Fokozott harckészültség.

³⁸ Jelszavas borítékrendszer, amely a csapatok harckészültségbe helyezésére vonatkozó, előre kidolgozott utasításokat tartalmazza.

- a Kossuth rádió hallgatása.
- a szabadságon lévők visszarendelése.
- a vezénylet személyek és járművek bevonultatása.
- a tiszti és tiszthelyettesi állomány laktanyában történő elhelyezése.
- a harcjárművek harckésszé tétele.

[2.oldal]

-A "GYÉMÁNT"³⁹ feladat "B"⁴⁰ változatának végrehajtása.

Az egység ügyeletes tisztje a feladatot távbeszélő az MN. 2284⁴¹ Parancsnokság HÜTI-jétől⁴² 1968. júl. 27-én 03.59 perckor vette, majd visszahívással meggyőződött az elrendelés jogosságáról és 1968. júl. 27-én 04.30-kor rendelte el az egység részére az FHKSZ.-t. A FHKSZ. végrehajtásával kapcsolatos feladatok pontosítását az egységparancsnok 04.30-kor hajtotta végre az alárendelt parancsnokok és a fegyvernemi főnökök részére.

A FHKSZ. feladatait az egység személy állománya begyakorlottan, lelkesedéssel, és hozzáértéssel hajtotta végre.

A "GYÉMÁNT" feladat végrehatásához a tartalékos állomány behívását a Balassagyarmati és Salgótarjáni kiegészítő parancsnokságok hajtották végre. Az egység az összeköttetést a fenti kiegészítő parancsnokságokkal egy órán belül felvette, és azt a továbbiakban állandóan fenntartotta. A kiegészítő parancsnokságok az egységet rendszeresen tájékoztatták a behívás helyzetéről, állásáról.

A kiegészítő parancsnokságok a behívást szervezeten, gyorsan hajtották végre. A Rétsági Járásból 3 óra, a Balassagyarmati járásból 4 óra, a Salgótarjáni járásból 5.30-re vonultak be a tartalékos hadkötelesek. A bevonulás szervezett végrehajtásához nagyban hozzájárultak az illetékes párt és tanácsi szervek, akik személyesen vettek részt a bevonulások irányításában.

A bevonulást a tartalékos állomány fegyelmezetten és józanul hajtotta végre. Sok probléma adódott abból, hogy a tartalékos állomány mintegy 40 %-a egyéni tisztálkodási eszközöket nem hozott magával, részben azért, mert a munkahelyeikről vonultak be, részben

³⁹ Az egyes alakulatok hadilétszáma való feltöltését meghatározó terv.

⁴⁰ A „Gyémánt” feladatot egy borítékrendszerben tartották, amelynek több változata volt. Ez esetben a „B” változatát alkalmazták.

⁴¹ A 11. harckocsi-hadosztály fedőneve.

⁴² A hadosztály ügyeletes tisztje.

pedig azt gondolták, hogy ez is csak próbabevonulás, de egy-két nap múlva ugyis hazamennek.

2./ Az egység a FHKSZ. feladatait 2 óra 40 perc alatt hajtotta végre. A behívott tartalékos állomány 6 óra alatt vonult be az egységhez, annak ellenére, hogy a Salgótarjáni kiegészítő parancsnokság 75-km-re van az egységtől.

Az egység a készenlétet 1968. júl. 27-én 16.00-kor, az elrendeléstől 12 óra múlva érte el.

A készenlét idejére az alegységek az alapvető összekovácsolási gyakorlatokat végrehajtották. A bevonult tartalékosok egyes szakbeosztású katonák kivételével, akik más szakképzettségűek voltak,

[3. oldal]

/: pld. Vegyisugár felderítők, stb.... : /. képesek voltak beosztásukban harcfeleladatok végrehajtására.

A "GYÉMÁNT" feladat végrehajtásához a tervekben meghatározott időnormák reálisak voltak. Az egység a tervben meghatározott időpontokat be tudta tartani különösebb feszítettség nélkül.

3./ A "GYÉMÁNT" feladat végrehajtása során az egységhez bevonult:

tiszt	10 fő
tts. ⁴³	5 fő
legs.áll. ⁴⁴	206 fő

Ebből az "M"⁴⁵ szükséglet és "B"⁴⁶ hiány 94 fő. Ujonc helyett visszabiztosítás 111 fő. Biztonsági hányadként 20 fő vonult be.

Gépjárművek:

- 7 db. omkp⁴⁷
- 2 db tj. szgk.⁴⁸
- 1 db. klegs. gk.⁴⁹

---

⁴³ Tiszthelyettes.

⁴⁴ Legénységi állomány.

⁴⁵ Mozcósított.

⁴⁶ Itt valószínűleg a "Gyémánt" feladat B verziójára utal a forrás szerzője.

⁴⁷ Oldalkocsis motorkerékpár.

⁴⁸ Terepjáró személygépkocsi.

⁴⁹ Különleges gépkocsi. Más, az ezred tevékenységét összefoglaló jelentésben „hússzállító” tehergépjárműként hivatkoznak rá. Ezek tanúsága szerint mentőautóként kívánták alkalmazni.

A bevonult személyi állományból 5 fő egészségügyi szempontból nem megfelelő, ebből 1 fő gyomorfekélyes, 2 fő bokatörés utáni állapot, 2 fő izületi gyulladásos beteg.

A visszabiztosított állományból 12 fő nem harcokcsizó szakképzettségű. A beszabályzó szerelők 25 %-a csak hk.⁵⁰ vezetői szakképzettséggel rendelkezik, a töltőkezelők 20% a hk. Vezetői szakképzettségű. Vegyvédelmi és felderítő szakképzettségű katonát nem tudtak biztosítani. 2 fő olyan személyt vonultattak be szakképzettségük alapján, akik még nem voltak katonák. A bevonult állományból 1 fő 6 családos, 3 fő 4 családos, az állomány 20%-ának anyagi problémája van. A fenti adatokból megállapítható, hogy az illetékesek a tartalékos hadkötelesek kiválogatását személyi, szociális és szakmai szempontból felületesen, nem körültekintően hajtották végre.

A helyi kiegészítés kis helyőrségekben a hadkötelesek kis száma miatt nem megoldható. Jó szervezéssel 100 km-es körzetben biztosítható időtartamán belül az "M" feladatok végrehajtása.

A jelenlegi anyagi biztosítása az ujoncok helyett visszabiztosított állomány részére csak szükség szerint felel meg. Az egység raktárában visszabiztosított állományra átfedési készletként az alábbi anyagok voltak tárolva személyenként:

[4. oldal]

- 1 db. 65 M. kabát
- 1 db. 65 M. nadrág
- 1 db. zölding
- 1 db. sapka
- 1 db atléta trikó
- 1 db. rövid alsó
- 1 db. derékszíj
- 1 db. törölköző
- 1 pár bakancs
- 1 pár zokni

A többi felszerelési anyagot az ujonc állománytól kellett leszedni és átadni, ami rendkívül nehézzé tette a tartalékos állomány teljes felszerelését. Nehezítette és sok esetben lehetetlenné tette, ruházati szempontból a teljes felszerelést az, hogy az ujonc állománynál kint

---

⁵⁰ Harckocsi.

lévő két öltöny⁵¹ az esetek 15%-ában mosásra szorult. Ezen kívül gondot okozott, hogy a fiatal katonák ruházata méret szerint sem volt jó az erősebb testalkatú tartalékosoknak.

A behívott elvtársak erkölcsi – politikai állapota kezdettől fogva megfelelő volt. Hangulatilag befolyásolta őket, hogy nagyrészüik folyton behívásra kerül, míg sokan mások, fiatalok és nőtlenek nem kerülnek behívásra. Ebben a kiegészítő szerveket hibáztatták s abban is ha már a szokásosnál hosszabb lesz a benttartózkodásuk, miért azzal értesítették őket – több helyen – hogy estére ugyanis otthon lesznek, ne problémázzanak az apró holmijaik otthonhagyása miatt.

28-án 09.00-ig a laktanyához vezető utcában 180-220 fő gyűlt össze a bevonultak hozzátartozóiból, kiket a meggyőzésükre kiküldött tisztek nem tudtak megnyugtatni, s ezek a laktanyába történő beengedésük – 1 óra időtartamra – után voltak hajlandók hazautazni. A járási rendőrkapitányság a kért segítséget mereven megtagadta a még az italmérőkben szükségesnek látszó ellenőrzéseket sem hajtotta végre. A bevonultak hangulatának szilárdításába eredményesen kapcsolódtak be a járási pártbizottság és tanács munkatársai.

Sokaknál bizonytalanságot keltett, hogy munkahelyeiken elintézetlenül, vagy átadás nélkül hagyott ügyei – dolgai normálisan lerendeződnek-e? /: Volt aki több milliós raktári készletért felelt. /: Sokan jelentkeztek olyan gondokkal, hogy mi lesz a megkezdett építkezése befejezésével, vagy legalább olyan állapotba hozatalával, hogy az [5. oldal]

eddig végzett munka ne menjen tönkre a hasonlóan csak, akik őszii házrenoválása marad el. Többen az utóbbi napokban mondták fel munkaviszonyukat, de az új munkahelyüket nem foglalták el, ebből anyagi gondok jelentkeztek.

Számos ilyen ügy lerendezését vállalták és végezték a laktanyában maradó parancsnoki és politikai állomány tagjai, akik telefonon, személyes lejárás és a kiegészítő szervek útján igyekeztek azokat megoldani vagy elősegíteni. Néhány – közeli – esetben a visszamaradó állománnyal nyújtott segítséget. Szükséges és jó hatással volt az esetek lerendezéséről kapott értesítések gyors eljuttatása az érintett személyekhez és az egész környezetükben is.

A bevonultak részéről az üzemi illetmények kifizetésével kapcsolatos problémák augusztus első hetében jelentkeztek. Előbb csak

---

⁵¹ Ez esetben ingről lehet szó.

kérdések formájában, majd amikor sok kifizetés megtagadásáról érkezett hír, egyre élénkebb bírálatként. Eközben erősödött az a meggyőződésük, hogy nekik itt kell lenni, de közömbösségnek minősítették, hogy a családok anyagi biztosítását nem oldották meg. E problémák megoldásában helyre állt a bizalmuk, mikor mindenkire vonatkozólag számbavettük ezeket, azonban úgy, ahogy mindinkább elmaradt a megoldás, úgy szélesedett a szerintünk is jogos elégedetlenség az üzemi és helyi szervek helyenkénti nem törődömsége és lassúsága miatt. Ez a tény még az elátási költség visszatérítésével kapcsolatos pozitív hatást is csökkentette. A parancsnoki és párt-politikai szervek rendszeresen és sokat tettek a gondok megoldására, amit az állomány reálsan méltányolt, de ugyanakkor még inkább elmarasztalták az ügyintéző polgári szerveket. Még szeptember 07-én is fennállt, hogy .....⁵² fő nem kapta meg az aug. ill. szeptember havi illetményét. Az önálló kisiparosok problémája, hogy az eltartottankénti 250 Ft. havi segély nem áll arányban a többiek anyagi biztosításával. Nem tanusítottak a hivatali szervek megértést olyan esetekben, mint például: aki katonai szolgálata miatt lett akadályoztatva, hogy gépjárművét elvigye időszakos ellenőrzésre – megbüntették 100 Ft-ra, és levették a rendszámát, vagy 30 % rokkantsági segélyben részesült, de mert szeptember 1-én nem jelent meg, az időszakos kötelező ellenőrzésen, így a segély /: havi 700 Ft. /

[6. oldal]

folyósítását felfüggesztették.

Feltétlen növeli a bevonult elvtársak értékét, hogy mindezeket a gondokat nagy akarással küzdötték le magukban, és igyekeztek teljesíteni a kapott feladatokat.

4./ a ht.⁵³ és tsz.⁵⁴ állomány családtagjai kezdetben nyugodtan, de aggodalommal fogadta a rendszabályok fogantatását. Később a THKSZ.⁵⁵ elrendelése után különböző rémhírek hatására az idegfeszültség fokozódott, ami megnyilvánult abban, hogy tanácsalanságukban magukra maradtak, több csoportban esténként összejöttek, bár voltak olyanok, akik józanabb belátásra bírták a gyengébbeket,

---

⁵² Kipontozás az eredetiben. Valószínűleg utólag, kézzel akarták beírni a számadatot, ami végül elmaradt.

⁵³ Hadköteles.

⁵⁴ Továbbszolgáló.

⁵⁵ Teljes harcészültség.

voltak azonban olyanok, akik pánikba estek. Ezt a tényt gyorsan felismertük, és az általunk szervezett üzemi gyűlésen, majd a továbbiakban a helyőrségben visszamaradt elvtársaknak a területi szervek vezetőinek bekapcsolásával sikerült levezetni a kezdeti idegességet. A helyőrségben visszamaradt ht. állományuak és polgári alkalmazottak részér új, ideiglenes pártszervezetet hoztunk létre, amely rendszeresen tájékoztatta az otthon maradt hozzátartókat, illetve megszervezte a különböző problémákban a konkrét segítségnyújtást /: javítások, beszerzések, stb.... /. Az ilyen irányú munka hatékonyságát mutatja, hogy az elvonulásunkkor 1-2 személy kivételével nem tapasztaltunk negatív hangulatu hatásokat.

A helyőrségparancsnoki teendőket a balassagyarmati kiegészítő parancsnokságnak, a laktanya parancsnoki teendőket pedig a visszamaradt hk. vezetői kiképző század parancsnokának adtam át, melyet később egészségügyi okokból visszamaradt 2. hk. zpk.⁵⁶ vett át. A laktanya és egyéb objektumok őrzését a kik. század⁵⁷ és a visszamaradt első időszakos tölőkezelők látták el. Megállapítható, hogy a laktanya és annak különböző objektumai, raktárainak visszahagyása – illetve átvétele azzal az alapgondolattal, hogy ezt az "Épületkezelő és beosztottjai" hajtják végre, koránt sem megoldott. Ezen felelős feladat végrehajtására az épületkezelő képtelen. Az sincs egyértelműen és megbízhatóan kidolgozva, hogy a különböző anyagnemek, a különböző raktárak és alegységek vonatkozásába hogyan kerül gyakorlatban végrehajtásra. A mostani elv, hogy a klt.⁵⁸

[7. oldal]

anyagok a raktárban, körletekben az anyagnyilvántartó könyvek, ill. külön elkészített jegyzékben visszamaradnak és ez képezi az átadás hiteles okmányát – nem megbízható, ezek naprakészen tartása és főleg az anyagok ennek megfelelően történő visszahagyása az elvonulás után gyakorlatban nem kiforrott. Természetesen az anyagfegyelem, sőt egyszerűen a fegyelem kérdése is.

---

⁵⁶ 2. harcokcsi-zászlóalj parancsnoka.

⁵⁷ Kiképző század.

⁵⁸ Készlet.

II.

A megindulási körlet elfoglalása és annak tapasztalatai⁵⁹

1./ Megindulási körletként az ezred részére a HKSZ. feladatok begyakorlása céljából kijelölt "Tartalék körlet" elfoglalását határozták meg. Ezred részére a THKSZ-t a tartalékkörlet elfoglalásával a HDS. TÖF.⁶⁰ személyesen az EPK⁶¹-nak rendelte el 1968.07.28-án 17.20-kor[.]⁶²

2./ A THKSZ-t végrehajtó állomány harcértékét az 1. sz. melléklet⁶³ tartalmazza. A Későbbiekben a feladat végrehajtásához az egységet megerősítették a 93.pct.tü. osztállyal,⁶⁴ egy mű.⁶⁵ szakasszal, 2 db. LUG⁶⁶-al, egy helikopter rajjal. Támogatta a 22. Tű.e.⁶⁷ A megerősítő erők és eszközök harcértékét a 2. sz. melléklet⁶⁸ tartalmazza.

3./ a THKSZ. végrehajtása és a tartalék körlet elfoglalása a kidolgozott HKSZ. tervben kidolgozottak szerint lett végrehajtva, azon változtatás nem történt. A tartalék körlet helyét, távolságát, menetvonalakat a 3. sz. melléklet⁶⁹ tartalmazza. Fő sajátossága, hogy a FHKSZ. állapotban besorolt ezred öt irányban egyszerre, elhagyta a laktanyát, és az alegységek harcálláspont és hadtáp önálló menetoszlopokban elfoglalták a kijelölt körleteiket. A jelenlegi helyzetben semmi eltérő sajátosságra nem volt szükség. /: pl.: ezredmenetoszlop, vasúti szállítás. stb.... :/

4./ Az egység a parancs vétele után végrehajtotta a THKSZ. feladatait, és szervezetten, a jóváhagyott időnormán belül elfoglalta a tartalékkörletet.

---

⁵⁹ Az eredeti szövegben is géppel aláhúzott szövegrész.

⁶⁰ Hadsereg törzsfőnöke.

⁶¹ Ezredparancsnok.

⁶² A forrásközlésben a szöveg értelmezhetősége érdekében szükség esetén a kihagyott karaktereket pótolom, amelyeket szögletes zárójelbe helyezek.

⁶³ A mellékletet nem közlöm.

⁶⁴ 93. páncéltörő tüzérosztály.

⁶⁵ Műszaki.

⁶⁶ Láncfalpas úszógépkocsi.

⁶⁷ 22. tüzérezred.

⁶⁸ A mellékletet nem közlöm.

⁶⁹ A mellékletet nem közlöm.

5./ A tartalékkörlet elfoglalását az egység 50 perc alatt hajtotta végre. A tartalék körletben az alegységek oszlopban, a részükre kijelölt körleten belül helyezkedtek el. Az őrzést és védelmet [8. oldal]

HKSZ. tervek szerint önálló tábori őrökkel és belső őrsgel hajtottuk végre, ugyanakkor a körletben járőrözéseket szerveztünk. A tartalékkörletben az alegységeket hk. és gk.⁷⁰ ponyvából készített szükség-sátrakban illetve kettőszemélyes sátrakban helyeztük el. Teljesen megoldatlan az alegységeknél lévő tiszti és tiszthelyettesek pihenése. Erre a célra semmi tábori anyag nincs rendszeresítve, és nem is rendelkezünk vele. A rendszeresített eszközökkel megoldatlan a személyi állomány téli pihentetése is. A HKSZ. tervben meghatározott normaidők reálisak. A THKSZ. begyakorlott személyi állománnyal, jól előkészített technikával, normaidőn belül végrehajtható. A gk. mozgását korlátoztuk, csak az egység ellátásához szükséges gímű-veket⁷¹ mozgattuk, erre a célra minden esetben külön írásbeli engedélyeket adtunk ki. Az ezred anyagi ellátás azonban jelentős gépjármű mozgást igényelt. A tartalékkörlet huzamosabb tartózkodásra nem alkalmas, az alegységeket nem lehet megfelelően elhelyezni és álcázni. /: l.hk. a., htp⁷². /: Az álcahalók használata célszerűtlen, kellő rejtést, főleg felülről, nem biztosít.

6./ A laktanyában bennmaradtak az első időszakos katonák valamint az M. esetén más alakulatoknak átadandó tiszti és tiszthelyettesi állomány. A visszamaradt állományból a laktanyaparancsnok megszervezte az objektumok őrzését, és járőrszolgálatot szervezett a tiszti családok védelmére, illetve megnyugtató céljából. Majd a tartalékos tisztek bevonultatása után megkezdtek a visszamaradt állomány kiképzését. Kezdeti időszakban problémát jelentett az, hogy a személyi állomány ellátásához szükséges gímű-vek nem álltak rendelkezésükre. A szolgálatok ellátására és a kiképzés folytatásához tiszti és tiszthelyettesi állomány nem állt rendelkezésre. Később végrehajtották a laktanyában visszamaradt anyagok átvételét, leltározását, körletek, raktárak megbízható bezárását.

7./ A hosszumenet végrehajtásával kapcsolatban tapasztalatokat nem szereztünk, mert ilyent nem hajtottunk végre.

---

⁷⁰ Gépkocsi.

⁷¹ Gépjármű.

⁷² Hadtáp.

III.

A kapott harcfeladat végrehajtásának előkészítése, és tapasztalatai⁷³

I./ az ezred a harcfeladatról előzetes intézkedést 1968. júl. 28-án 20.00-kor kapta meg a HOPK.H.⁷⁴ elvtárstól szóban. Az elő-
[9. oldal]

zetes intézkedés alapján az EPK.H.⁷⁵ és a TÖF.⁷⁶ azonnal megkezdte az elhatározás kidolgozását. Az EPK. a HOPK. Elvtárs harcparancsát 1968. júl. 28-án 23.00-kor kapta meg a ho. harcálláspontján. Az elhatározás kidolgozásában a PK.⁷⁷ és a közvetlen helyettesei vettek részt. A parancsnok az elhatározását 1968. júl. 29-én 19.30-kor jelentette a HOPK. Elvtársnak, annak harcálláspontján. A kidolgozó csoport az alegységek feladatait térképeken dolgozta ki, századokig bezárólag, és azt 1968. júl. 29-én 23.00-ig borítékolt. 1968. júl. 30-án a Z.pk-ok⁷⁸ a HDM. Főti.⁷⁹ FEF,⁸⁰ VSZF,⁸¹ MÜF,⁸² és a HIF,⁸³ a kapott feladatokról tájékoztatást kaptak és a továbbiakba a fegyvernemi főnökök részt vettek az egyes szakfeladatok biztosítási tervek és intézkedések kidolgozásában. 1968. júl. 29-én az egységhez bevonult 2 fő BM.⁸⁴ rendészeti tiszt, 6 fő BM. elhárító tiszt, 3 fő tol-

---

⁷³ Az eredeti szövegben is géppel aláhúzott szövegrész.

⁷⁴ Hadosztályparancsnok-helyettes.

⁷⁵ Ezredparancsnok-helyettes.

⁷⁶ Törzsfőnök.

⁷⁷ Parancsnok.

⁷⁸ Zászlóaljparancsnok.

⁷⁹ Hadsereg-főtiszt.

⁸⁰ Felderítő főnök.

⁸¹ Vasúti szállítványozás-főnök.

⁸² Műszaki főnök.

⁸³ Híradó főnök.

⁸⁴ Belügyminisztérium.

mács, 1 fő rep. összekötő tiszt,⁸⁵ 1 helikopter raj, egy mű. sz.,⁸⁶ 2 db LUG, 2 db. R-104-105-ös rádióállomás, 2 fő postakomendás.⁸⁷

2./ Az elhatározás térképen került kidolgozásra. Sajátos feladatként kidolgozásra került határátlépés után az Ipolysági postahivatal és vasutállomás híreszközeit megbénító csoport, valamint a birtokba veendő 5. sz. objektum területén a párt és nemzeti bizottságok, közintézmények, rendőrség, vasutállomás, és posta, valamint a katonai objektumokat birtokba vevő operatív csoportok összetétele és feladatai. Az EPK. harcparancsa és együttműködési utasítása két változatban került kidolgozásra. "A" változatban, ha a csehszlovák Néphadsereg nem áll ellent, és fegyveres harcra nem kerül sor, "B" változatban, pedig, ha találkozó harcra kerül sor. Nehezítette az elhatározás kidolgozását az, hogy megfelelő felderítési adatok sem a katonai erőkről, sem az egyéb fegyveres erőkről, de a menetvonal és a rajtalévő hidak állapotáról felderítési adatok nem álltak rendelkezésre. Az elhatározás kidolgozását 100.000-es és 200.000-es méretarányú térképre tudtuk kidolgozni, ezek a térképek is régiak voltak. A felderítő és operatív csoportok, valamint a menetbiztosító erők feladatait, 100.000-es térképről kinagyított térképről dolgoztuk ki. Ezek a fényképek rendkívül nagy segítséget nyújtottak azoknak a csoportoknak a városban való tájékozódáshoz. Az ezred a feladatát egy menetvonalban hajtotta végre. Az elfoglalandó objektum a megindulási körletről 65. km, távolságra volt.

[10.oldal]

A körletben a besorolást éllel a 2.sz. főutvonalra szerveztük meg. Külön sorolt be a három hk.z. zászlóaljanként, és külön a harcálláspont valamint az ezred hadtápjá. A besorolást távbeszélőn adott parancsra kellett végrehajtani. A megindulási terepszakasz távolsága a megindulási körletről 15 km. távolságra lett kijelölve. A megindu-

---

⁸⁵ Repülő összekötő tiszt. Minden ezred szintű alakulatnál egy légierőből érkezett tiszt is volt, akinek a feladata, hogy szükség esetén összeköttetést teremtsen a légierővel, illetve annak bevetése terén információkkal, tanácsokkal lássa el a földi erők parancsnokait.

⁸⁶ Műszaki szakasz.

⁸⁷ Postakommandáns: postai képzettségű és postai szakfeladatokat ellátó katona. A postakommandáns különleges szakképzettségű katona, akinek a feladata a haderőkön belüli postai szolgáltatás megszervezése és üzemeltetése. Egyes esetekben a különböző civil postai hálózatok üzemeltetésénél is alkalmazták őket a „Zala-művelet” során.

lasi terepszakasztól a CSSZK.⁸⁸ államhatár 15 km. távolságra volt. A menetrend felépítése a következő volt:

- E. FCS.⁸⁹ / 2 db. UHK.⁹⁰ 2 db. FUG⁹¹ /
- MBO.⁹² / 1 gpi.sz.⁹³ egy mű.raj, 2 db. LUG.⁹⁴ 1 db. GAZ-69.rádió/
- Harcfelderítő járőr / 1 hk. sz. 1 gpi. sz./
- Előőrs század 1 hk. szd. 1 mű.raj. 1 MTU. /: mögötte hajtotta végre a menetet a forg. szab.⁹⁵ szakasz ./
- Elővéd zászlóalj az 1. hk.z. /: 1 szd.nélkül 4 db. TRÁLL⁹⁶, 1 db. BTU-t szállító gk. 1 db mentő, 1 db. nk. vontató:/
- EPK. és ezred figyelőpont állománya.
- Őj. létü.ü.⁹⁷ /: 4 db. lg. ./
- 2 hk. z. /: 3 hk.szd. 4 db. TRÁLL, 1 db. BTU szállító gk. 1 mű.rej.⁹⁸ 1 db. robb. ag.⁹⁹ szállító gk., 1 mentő gk. ./
- 3 hk. z. /: 3 hk.szd. 4 db. TRÁLL, 1 db. BTU szállító gk. 1 mű.raj, 1 db. robb.ag. szállító gk, 1 mentő gk. ./
- Az objektumok birtokbavételére kijelölt csoportok.
- 39. pct. tü. e.¹⁰⁰
- ezred törzs és tartalékok /: e. figyelő pont állomány nélkül. ./
- 22. tü. e.¹⁰¹

Az ezred hadtáp zászlóaljak hadtápjaival valamint az ezred törzs kiszolgáló részével a HOPK. elvtárs által meghatározott helyen a 33. gl. e.¹⁰² után hajtotta végre a menetet.

Sajátossága a menetrendnek:

---

⁸⁸ Csehszlovák Szocialista Köztársaság.

⁸⁹ Ezred Felderítő Csoport.

⁹⁰ Úszó harckocsi.

⁹¹ Felderítő úszó gépkocsi.

⁹² Mozgásbiztosító osztag.

⁹³ Géppisztolyos szakasz.

⁹⁴ Láncfalpas úszógépkocsi.

⁹⁵ Forgalm szabályozó.

⁹⁶ Aknamentesítő harceszköz.

⁹⁷ Őnjáró légvédelmi tüzerűteg.

⁹⁸ Valószínűleg elgépelés, eredetileg raj megnevezést akartak használni.

⁹⁹ Robbanóanyag.

¹⁰⁰ 39. páncéltörő tüzérezred.

¹⁰¹ 22. tüzérezred.

¹⁰² 33. gépkocsizó lövészezred.

- az alegységek közötti valamint a biztosító szervek közötti távolságok jelentősen lecsökkentek.
- a harcoló résztől a kiszolgálók le lettek választva
- vég biztosítást a ho. többi egységének szoros felzárkózása miatt nem szerveztünk.

Az egyes objektumok birtokvételére az alábbi csoportokat hoztuk létre.

Az első ütemben birtokba /: ellenőrzés alá:/ veendő objektumok:

1.sz. csoport:¹⁰³

Feladata a hk.e. laktanyájának birtokbavétele.

[11. oldal]

Parancsnoka: az EPK. H.

a./ alcsoport:

Feladata: a hk fegyverzetek üzemképtelenné tétele.

Parancsnoka: PK. Techn. helyettese.¹⁰⁴

Beosztva: 2 tiszt, 4 fő honvéd. /: fe.¹⁰⁵ szerelők:/

b./ alcsoport:

Feladata: a laktanya őrség lefegyverzése, a laktanyaőrség átvétele

Parancsnoka: a VSF. sz.¹⁰⁶ parancsnoka és 8 fő VSF. katona.

c./ alcsoport:

Feladata: a lőszerraktár őrség lefegyverzése, az őrség átvétele.

Parancsnoka: a FVF¹⁰⁷

Beosztva: 2 fő tiszt, egy gpi. Raj

d./ alcsoport:

Feladata: A laktanya hírközpont birtokbavétele a központ kezelésének átvétele.

Parancsnoka: hir. szd. pk¹⁰⁸.

Beosztva: 1 fő tts. és 4 fő híradó katona.

---

¹⁰³ A felsorolás során minden aláhúzás megegyezik az eredeti dokumentumban szereplő aláhúzásokkal.

¹⁰⁴ Parancsnok technikai helyettese.

¹⁰⁵ Fegyver.

¹⁰⁶ Vegyi- és sugárfelderítő század.

¹⁰⁷ Fegyverzeti főnök.

¹⁰⁸ Híradó század parancsnoka.

e./ alcsoport:

Feladata: A laktanyában tevékenykedő alcsoportok tevékenységének biztosítása. A gyalogsági fegyverek összegyűjtése.

Parancsnoka: A felderítő szd. pk.

Beosztva: 5 fő tts. és 14 fő felderítő, 14 fő gpi.-s katona, 2 db. UHK. 2 db. FUG.

Az egyes számú csoport tevékenységét a 2.-3. hk. z. és a 93. pct. tü. o.¹⁰⁹ biztosította.

2.sz. csoport:

Feladata: a posta ellenőrzés alá vétele, tevékenységének irányítása.

Parancsnoka: HIF.

Beosztva: 1 fő tiszt, 2 fő tts, 5 fő hradó katona.

3.sz. csoport.

Feladata: a rendőrség lefegyverzése, tevékenységének ideiglenes felfüggesztése.

[12. oldal]

Parancsnoka: a FEF

Beosztva: 8 fő feld. katona.

4. sz. csoport:

Feladata: A milícia parancsnokságának és fegyverzetének ellenőrzés alá vétele.

Parancsnoka: a VSZF.

Beosztva: 4 fő vsf.¹¹⁰ katona.

5.sz. csoport:

Feladata: a járási pártbizottság székházának biztosítása.

Parancsnoka: az E. pártvezetőség titkára.

Beosztva: 4 fő kom.katona.

6.sz. csoport:

Feladata: a járási Nemzeti Bizottság székházának biztosítása a funkcionáriusai tevékenységének ellenőrzése.

---

¹⁰⁹ 93. páncéltörő tüzérosztály.

¹¹⁰ Vegyi- és sugárfelderítő.

Parancsnoka: az egység propagandistája.
Beosztva: 4 fő vsf. katona.

7.sz. csoport:

Feladata: a vasutállomás ellenőrzés alá vétele
Parancsnoka: a "T"¹¹¹ ügyviteli tiszt.
Beosztva: 1 fő tiszt, 5 fő híradó katona.

8.sz. csoport:

Feladata: az üza. raktár¹¹² őrségének lefegyverzése, őrségének megszervezése.
Parancsnoka: gpi. szd. pk.
Beosztva: 1 fő tiszt, 8 fő feld. katona.

Második ütemben birtokba /: ellenőrzés alá:/ veendő objektumok:

1. sz. csoport:

Feladata: a városi vízmű megőrzése.
Parancsnoka: PK. sgt.¹¹³
Beosztva: 4 fő kom.katona.¹¹⁴
[13. oldal]

2. sz. csoport:

Feladata: a városi sütőüzem ellenőrzés alá vétele, üzemeltetésének biztosítása.
Parancsnoka: az E. ruh. szolg. vez.¹¹⁵
Beosztva: 3 fő száll. katona.¹¹⁶

3. sz. csoport:

Feladat: a húszem ellenőrzés alá vétele, termelésének biztosítása.
Parancsnoka: az e. Élm. szolg. vez.¹¹⁷

---

¹¹¹ Ez esetben a *titkos* szó rövidítése lehet.

¹¹² Üzemanyagraktár.

¹¹³ Parancsnok segédtszje.

¹¹⁴ Kommendáns katona.

¹¹⁵ Ezred ruházati szolgálat vezetője.

¹¹⁶ Szállítmányozási katona.

¹¹⁷ Ezred élelmezési szolgálat vezetője.

Beosztva: 3 száll. katona.

4. sz. csoport:

Feladata: a nyomda birtokbavétele, üzemelésének felfüggesztése.

Parancsnoka: az e. KISz. biz. titkára.¹¹⁸

Beosztva: 4 fő feld. katona.

5. sz. csoport:

Feladata: a járási ügyészség ellenőrzés alá vétele az őrizetese és elítéltek őrzésének átvétele.

Parancsnoka: a közv. aeg-ek Pol. helyettese.¹¹⁹

Beosztva: 4 fő gpi. katona.

6. sz. csoport:

Feladata: a Nemzeti Bank őrzése.

Parancsnoka: a Szü. rlg. vez.¹²⁰

Beosztva: 4 fő gpi. katona.

3./ A tartalékkörletben 1968. augusztus 1 és 20. között törzsfoglalkozásokon és tiszti továbbképzéseken felkészítő foglalkozásokat tartottunk. Ezeken a foglalkozásokon az éles feladatokhoz hasonló helyzeteket állítottunk be, részletesen megbeszéltük a feladatok megoldásának módszereit, és az együttműködés kérdéseit. Csoportos foglalkozásokon beszéltük meg a [:]

- nagytávolságu menetek sajátosságait nappal és éjszaka,
- a műutakon végrehajtott oszlopmenetek szabályait és sajátosságait,

[14. oldal]

- menetbiztosításielvi és gyakorlati kérdéseit,
- oszlopvezetés szabályai
- találkozó menet esetén a harcbalépés rendje, módjai, változatai, a biztosítás és a főerők tevékenysége a megerősítő és támogató erők feladatai, ténykedésük rendje,
- a helység harcsajátóságai, különös tekintettel épületek elfoglalása, ellenőrzés alá vétele,

---

¹¹⁸ A Kommunista Ifjúsági Szövetség bizottságának titkára.

¹¹⁹ Közvetlen alegységek politikai helyettes.

¹²⁰ Személy ügyi részleg vezetője.

- karhatalmi kiképzés alapvető kérdései, feladatai.

Ezek feldolgozása során nagy hangsúlyt helyeztünk ezek elvi és gyakorlati megvalósítására, a leghelyesebb módszerek megválasztására.

Az EPK. 1968. augusztus 20-án 10.45-kor kapta meg a HOPK. parancsát, amely szerint az ezred az előre kidolgozott terv szerint hajtja végre feladatát, a körleten belül soroljon be a lőszer tárazását és hevederezését külön parancsra hajtja végre. A z. pk-ok és fegyvernemi főnökök, valamint az operatív csoportok pk-ai az EPK. harcparancsának kiadása előtt egy órával megkapták borítékolt feladataikat tanulmányozás és feldolgozás végett. A feladatok megértését és a végrehajtás módszereit a pk. h-ek¹²¹ segítették elő. Az EPK. harcparancsát 1968. augusztus 20-án 23.00-kor hirdette ki az alegységek felé. Lényegében a parancs megkapásakor már az aeg.pk-k alapvetően ismerték feladataikat, elhatározásuk meghozatalát megkönnyítette, hogy a feladatok szd-ig egyes esetekben a katonáig lemenően ki volt dolgozva. Mivel a menet megkezdéséig 90 perc állt rendelkezésre, az idő így is kevésnek bizonyult a szpk-ok¹²² és a hk.pk-ok felszínesen tudták alegységük tevékenységét megszervezni. A lőszer kiosztásának, tárazásának és hevederezésének rendjét, gyors végrehajtását a felkészülési időszakban gyakoroltattuk a személyi állománnyal, ennek ellenére a rendelkezésre álló idő alatt a gpu.-k¹²³ hevederei töltését csak részben tudták végrehajtani. Ezt a menetet alatt, a határig befejezték.

4./ Az együttműködést három időszakra szerveztük meg, és az alábbi főfeladatokat határoztuk meg.

[15. oldal]

I. Az előrevonulás szervezett végrehajtása a határig.

Fő feladat: a besorolás, előrevonás szervezett, határidőre történő végrehajtása a határig.

II. a határátlépéstől Léva körzetének eléréséig.

Főfeladat: gyors és szervezett kijutás Léva körzetébe.

III. A meghatározott körletek és objektumok birtokbavétele.

---

¹²¹ Parancsnokhelyettes.

¹²² Szakaszparancsnok.

¹²³ Géppuska.

Főfeladat: az objektumok gyors birtokbavétele, és a fegyveres erők tagjainak lefegyverzése, illetve ellenőrzés alá vétele. Az együttműködés megszervezése folyamán a főfigyelmet arra fordítottuk, hogy az egység fő feladatát, Léva város birtokbavételét, 3-4 óra alatt végre tudjuk hajtani.

Ennek érdekében nagy gondot fordítottunk a hidátkelőhelyek, megsemmisítése esetén a gázlól biztosítására, a felderítés és a menetbiztosítás alapos megszervezésére. Fegyveres ellenállás esetén az ellenálló gócek menetközbeni felszámolását szerveztük meg, nagyobb erejű ellenséggel való találkozás esetére pedig az ellenálló erők találkozó harcban történő szétverését határoztuk meg.

Külön csoportokat szerveztünk a postakommandósok bevonásával, a menetvonalon lévő hírközpontok üzemelésének megakadályozására. Együttműködést a határőrséggel, idő hiányában nem tudtunk szervezni. Ebben az időszakban együttműködést a BM. rendészeti és operatív csoportokkal sem szerveztünk, mivel ezek az elvtársak utasításaik értelmében a HTP. oszloppal, mögöttünk nagy távolságra hajtották végre a menetet, és ebben az időszakban különösebb feladatuk nem volt. Az egység elhárító tisztjei a különböző operatív csoportokon belül tevékenykedtek.

5./ Az alegységparancsnokokkal a felkészülés folyamán parancsnoki és törzsfoglalkozásokon az éles feladatokhoz hasonló feladatokat oldottunk meg, így megfelelő gyakorlatot szereztek a saját feladatok megszervezésében és végrehajtásában. Ezek és a feladatok századig lemenő részletes kidolgozásának tudható be, hogy a rendelkezésre álló rövid idő alatt /: 90 perc :/ képesek voltak a feladat megszervezésére, és a feladatoknak katonáig való lejuttatására.

[16. oldal]

Jelen esetben tehát csak arra volt szükség, hogy a részletesen kidolgozott feladatokat még egyszer röviden áttanulmányozzák – és a századparancsnokok rövid intézkedést adjanak a szakaszparancsnokok, illetve rajtuk keresztül a beosztottak részére.

Az operatív csoportok parancsnokai részletesen kidolgozott vázlatlal rendelkeztek, a csoportok állománya az alapvető ténykedést ennek módszereit ismerték.

Az alegységek a feladatok megkapása után szervezeten és begyakorlottan hajtották végre a harc- és gépjárművek menet előtti ellenőrzést, folytatták a lőszer hevederezését.

IV.

A csapatok tevékenysége harcfeladatok végrehajtása során, és annak tapasztalatai.¹²⁴

1./ a harcfeladat végrehajtásához az alegységek a besorolást saját körletükben 1968. augusztus 20-én 20.00 és 21.00 között hajtotta végre külön intézkedésre, a várható feladatoknak megfelelő oszlopokat alakítottak meg. 22.00-ig végrehajtottuk az elszállítandó anyagok málházását, és a visszamaradó anyagok kikülönítését, őrzését.

2./ Az indulásra vonatkozó parancsot a jelek és jelzések táblázata alapján jutattunk el az alegységekhez. Az ezred a feladat végrehajtásához a menetet 1968. augusztus 21-én 00:40-kor kezdet meg a birtokba veendő objektum távolság 65 km. volt. A CSSZK. államhatára a körlettől 30 km. távolságra volt, ezt 1968. augusztus 21-én 02.00-kor kellett az ezrednek átlépni.

Az előrevonás ütemét a határig a meghatározott sebességgel /: 25 km/ óra :/ nem tudtuk végrehajtani, mert az ezred előtt tevékenykedő HO.FCS.¹²⁵ Drégelypalánknál hosszasan állt, majd később nem megfelelő ütemben hajtotta végre a menetet. Ezt a tényt határ előtt mintegy 10 km- rel jelentettük a ho. törzsnek, engedélyt kértünk arra, hogy a feladat végrehajtása érdekében
[17. oldal]

megelőzhessük. A ho. törzs azt az utasítást adta, hogy a menetet a meghatározott helyen folytassuk.

A határátlépés "CS"¹²⁶ időpontjának megváltoztatására parancsot nem kaptunk.

A CSSZK. államhatárát az e. FCS. 1968. augusztus 21-én 02.15-kor lépte át Ipolyság /: Sahy:/ községnél.

A határátlépésnél a MNK¹²⁷ határsorompója fel volt nyitva, a CSSZK. határsorompója szét volt törve. A határátkelőhelyen csak magyar határőrök teljesítettek szolgálatot. Az ezred főerőivel egy határőr tisztcsoport jött előre Sahy¹²⁸ községbe, akik segítséget

---

¹²⁴ Az eredeti szövegben is géppel aláhúzott szövegrész.

¹²⁵ Hadosztály-felderítő csoport.

¹²⁶ A támadás időpontjának fedőneve.

¹²⁷ Magyar Népköztársaság.

¹²⁸ Sahy – Ipolyság.

nyújtottak a tájékozódásban. Sahy községben az utcán néhány ember álldogált, akik szóltanul figyelték bevonulásunkat.

A vasutállomás mellett az e. tö.¹²⁹ operatív csoportja két csendőrrrel¹³⁰ találkozott. Az egyik csendőr megközelítette a BTR–50–PU harcálláspontot és azt magyarázta, hogy „eltévedtünk, ez már Csehszlovákia”. Ő azonnal le lett fegyverezve, a társa pedig elmenekült. Fegyverhasználatra nem került sor. A határátlépéskor az erre a feladatra kijelölt operatív csoport, a posta katonai komendánsok segítségével üzemképtelenné tette a posta és a vasutállomás híradó berendezéseit.

Csehszlovákia területén az előrevonás továbbra is lassúnak bizonyult, mert a ho. FCS. az előrevonást nem megfelelő ütemben hajtotta végre, ezenkívül nem volt összeköttetése saját híradóeszközén és jelentéseit az ezred felderítőcsoport rádióját felhasználva hajtotta végre, állóhelyből, ez három esetben fordult elő, ami összességében kb. 1 óra késést jelentett. Ugyanakkor a ho.FCS. parancsnoka parancsot adott az e. FCS-nak arra, hogy nem előzheti meg az ő csoportját. Zavarta a menet végrehajtását az is, hogy a 22. tü. e FCS-ja valahol az ezred elé keveredett, és egy esetben szemben mozgott az ezred oszlopával.

Nehézséget okozott az előrevonás végrehajtásában, hogy a hk. vezetők, de általában a láncaltapas járművezetők szerpentines, keményburkolatú, illetve keramitkockás utakon való vezetésben nem rendelkeztek megfelelő jártassággal.

[18. oldal]

Előfordult még viszonylag egyes¹³¹ utszakaszokon is, hogy 20-30 km/óra mozgási sebesség mellett kormányzási problémák miatt megcsuszta, és az utment árokba mentek, vagy ütköztek.

A fenti problémák ellenére az ezred összességében 16,25 km/óra az állásidőket leszámítva, /: 1 óra 15 perc :/ 27.3 km/óra átlagsebességet ért el éjjeli menetben. Az elért menetsebességet az egyenmű

---

¹²⁹ Ezredtörzs.

¹³⁰ A „csendőrség” kifejezés többször előfordul. A második világháború után a csehszlovák csendőrséget megszüntették, és arra nem találtam utalást, hogy újra létrehozták volna a tárgyalt időszakban. Véleményem szerint egyes esetekben a Népi Milíciára, más esetekben a csehszlovák titkosrendőrségre alkalmazhatták a kifejezést.

¹³¹ Valószínűleg az egyenes szó lenne a helyes.

menetoszlopok szervezése tette lehetővé. A menetvonalon az előre-
vonás alatt csend és nyugalom volt.

2./ Az egység FCS-ja a kijelölt objektumot 1968. augusztus 21-én 04.20-kor érte el. Az ezred 05.50-re elfoglalta a tervekben kijelölt helyeit. Kidolgozott tervek szerint az operatív csoportok beérkezés után azonnal végrehajtották a városi és járási csendőrpáncsnokság lefegyverzését, a posta, vasutállomás, a városi és járási Nemzeti Bizottság, valamint a pártbizottságok ellenőrzése alá vételét. Ellenállást sehol sem tapasztaltunk.

A városi és járási csendőrpáncsnokok hajlandók voltak velünk együttműködni, tartózkodóan, de udvariasan fogadták katonáinkat. A lefegyverzést fegyelmезetten, páncsnokaik irányításával hajtották végre. A továbbiakban az egyes objektumok felderítésére a csendőrség segítséget nyújtott. A járási munkásőrpáncsnok¹³² bejövete-lünkkel egyetértett.

Léva városában állomásozó 64. hk. EPK. személygépkocsival az egység elé jött, jelzésére a FCS-ok nem álltak meg, majd megakartá azokat előzni, de nem engedték.

A 64. hk. EPK. és pol helyettese az EPK-ot a városi csendőrség épülete előtt várta, majd a városi csendőrség épületében tájékoztatta arról, hogy páncsa van arra, hogy ellenállást ne tanusítsanak, működjenek velünk együtt. Továbbiakban kérte az EPK-tól a további utasításokat. Az EPK. közölte vele, hogy a Varsói Szerződés Főpáncsnoka¹³³ páncsára a Csehszlovák kommunistáknak segítséget nyújtunk, és felszólította az együttműködésre.

[19. oldal]

A 64. hk. EPK. vállalta az együttműködést, és kifejezte a segítőkészségét. Ezután a hk. e. laktanyájában tiszti gyűlés került végrehajtásra, ahol a tisztek 1/3- a vett részt. A tiszti gyűlésen a 64. hk. EPK. ismertette a kialakult helyzetet, és meghatározta az együttműködés rendjét.

09.00-tól az EPK. a járás vezetőivel folytatott tárgyalásokat az együttműködés rendjével kapcsolatban. A járás vezetői kétségbe vonták a bejövete-lünk szükségességét, hangsúlyozták, hogy a járás-

---

¹³² Ez esetben a forrás készítője a Népi Milícia helyi páncsnokára utal.

¹³³ Ivan I. Jakubovszkij 1967–1976 között a Varsói Szerződés katonai főpáncsnoka. Az említett páncsot nem tudtam beazonosítani.

ban az történik, amit ők akarnak. A továbbiakban politikai eszmecsé-
rét folytattak. A tárgyalás alapján közös közleményt adtak ki. A
tárgyalást 13.00-kor felfüggesztették. Közben a városban kisebb
csoportosulások voltak, főleg azokon a helyeken, ahol katonáink
tartózkodtak. Kezdetben csendesen beszélgettek, majd a különböző
ellenforradalmi rádió adók által kifejtett propaganda hatására elkezd-
tek fenyegetőzni, sőt egyes helyeken köpködni. Közben katonáinkat
agitálták, hogy felesleges volt bejönni, itt rend van ! – Többen
sajánalozásukat¹³⁴ fejezték ki, hogy a katonák parancsot teljesítenek.
Katonáink a különböző megjegyzésekkel és provokációkkal szemben
nyugodt, higgadt magatartást tanúsítottak.

19.00-kör a felfüggesztett tárgyalás folytatódott a járás vezetői-
vel, az EPK. értékelte az eltelt nap eseményeit, bírálta a 64. hk. EPK.
és a csendőrség pongyola, erélytelen magatartását. Újból tudomá-
sunkra hozta, hogy a helyőrségparancsnoki teendőket ő látja el, és ha
hajlandók velünk együttműködni, kötelesek parancsait maradéktala-
nul teljesíteni. Feladatokat szabott a rend fenntartásával kapcsolat-
ban, megszervezte a fegyveres erők tagjaival a járőrözés végrehajtá-
sát, szesztilalmat, és gyülekezési tilalmat rendelt el. Megtiltotta a 64.
hk. e. tagjai részére a hk telephelyre való belépést.

A tevékenység során objektumot nem vettünk birtokba, ellenőr-
zést 13 objektum felett gyakoroltunk.

Az ellenőrzött objektumokat és az aeg-ek¹³⁵ elhelyezéseit a 6.sz.
melléklet¹³⁶ tartalmazza.

[20. oldal]

1968. augusztus 21-én 11.30-tól 16.00-ig az első hk. z.¹³⁷ menetel
hajtott végre az 1. sz. heő.¹³⁸ körzetbe, Vel Krtys¹³⁹ községbe. a Vel
Krtys-i járás vezetői hasonlóan készek voltak az együttműködésre[.]
A lakosság viselkedése hasonló volt a Lévaiakéhoz. 1968. augusztus
21-én 22.00-kor a járás vezetőinek együttműködési hajlandósága
eredményképpen a járási és városi Nemzeti Bizottságoktól, pártbi-

---

¹³⁴ Áthúzás az eredetiben.

¹³⁵ Alegységek.

¹³⁶ A mellékletet nem közlöm.

¹³⁷ Zászlóalj.

¹³⁸ Helyőrség.

¹³⁹ Helyesen: Vefkly Krtiš – Nagykürtös.

zottságoktól, valamint a vasutállomásról az ellenőrző operatív csoportokat bevontuk.

1968. augusztus 22-én a kidolgozott tervnek megfelelően a járás fontosabb városaiban, és nagyobb községeiben katonai körzeti Megbizottakat küldtünk ki egy tiszt parancsnoksága alatt 6-8 fő katonát. Azzal a feladattal, hogy felállítási helyeiken biztosítsák a rend fenntartását, és a helyőrségparancsnok parancsainak és utasításainak végrehajtását. Ugyanakkor megkezdjük a rendszeres járőr-szolgálatot, a helyőrségi körzetekben. A katonai körzeti megbízottakat és járőröket a lakosság vegyes érzelmekkel fogadta, de nyílt szembeszegülést, ellenállást nem tapasztaltunk.

1968. augusztus 24-én a körzeti megbízottakat bevontuk, mert feladataikat alapvetően megoldották. 1968. augusztus 25-én a HOPK. elvtárs parancsára az 1. hk. z.-t Vel Krtys közösségből bevontuk Lévára, az egységhez. Ugyanakkor a 3. hk. z. a HOPK. Elvtárs tartalékába került, és átcsoportosításra került Lapas¹⁴⁰ községbe. Az 1. hk. z. átvette a 3. z. blokkirózási feladatait.

1968. szeptember 04-én a járási és városi csendőrpáncsnokokkal megbeszéltük a további együttműködés módszereit, meghatároztuk az ellenőrző csoportjaink kivonásának feltételeit, ezek elfogadása és aláírása után bevontuk ellenőrző csoportjainkat. 1968. szeptember 07-én a 64. hk. EPK-al rögzítettük a további együttműködésünk rendjét és módszereit, ennek eredményeképpen megszüntettük a laktanya és üzemanyagraktár blokkirózását, ugyanakkor a laktanyában 3 fő tisztből álló összekötő tiszti csoportot helyeztünk el, azzal a feladattal, hogy figyelemmel kísérje a 64. hk. e. tevékenységét, arról rendszeresen tájékoztatni tudjon, és állandó összeköttetést tartson a két ezredparancsnokság között.

Az összekötő tiszti csoport jelenleg is a laktanyában
[21. oldal]
tartózkodik, a lőszerraktárt jelenleg is ellenőrzés alatt tartom.

4./ A biztosítást a kapott feladat végrehajtása érdekében az alábbiak szerint szerveztük meg:

---

¹⁴⁰ Helyesen: Lapás. Kis- vagy Nagylapás településről lehet szó.

a./ Felderítés:¹⁴¹

A felderítési feladatok végrehajtásához rendelkezésükre állt az ezred felderítő százada /: 3 db. UHK. 5 db. FUG. 6 db. omkp. 1 db. tgc.¹⁴² ./ Ezen kívül bevontunk egy hk. sz-t¹⁴³ /: 3 db. hk./ és egy gpi.-s szakaszt /: 1 db. tgc. ./.

A rendelkezésre álló eszközökből az alábbi felderítő szerveket hoztuk létre:

- 12. sz. VFCS. PK.-a¹⁴⁴; a felderítő szd.pk-a.
Állománya: 2 db. UHK. 2 db. FUG.
Feladata: az ezred menetvonalának felderítése.
Biztosítsa az ezredet a váratlan ellenséges rajtaütésektől. Az utak és műtárgyak rombolása esetén megfelelő utvonalak felderítése. Biztosítsa az ezred előtt tevékenykedő HO. FCS. tevékenységét.
- 13. sz. VFCS. PK.-a: az UHK. sz. pk-a.
Állománya: 1 db. UHK. 3 db. FUG. 6 db. omkp. 1 db. tgc. ./
Feladata: felderítő T. a harcálláspont állományával hajtotta végre a menetet, majd a 1. hk. z. feladatának megkezdésekor feladata megegyezett a 12. sz. FCS. feladatával.
- HFJ.¹⁴⁵ Parancsnoka: a Hk. sz.pk-a.
Állománya: 1 hk. sz. és egy gpi. sz.
Feladata: biztosítani az elővéd z.-t a váratlan ellenséges rajtaütésektől. Az utak és műtárgyak robbantása esetén megkerülő utvonalak felderítése. Biztosítsa. 12. FCS. tevékenységét.

Feladataik végrehajtásának az alábbi sajátosságai voltak:

1./ A FCS. pk-ok feladataikat térképen kidolgozva, lezárt borítékban kapták meg.

2./ Feladatát szorosan a Ho.1.sz. FCS-val együttműködve hajtotta végre. A két csoport között állandó rádióösszeköttetés volt. Ugyanakkor szorosan együttműködött a HFJ.-vel is.

3./ A felderítő szervek kiküldési távolsága a feladat sajátosságából adódóan jelentősen lecsökkent.

---

¹⁴¹ Az eredeti szövegben is géppel aláhúzott szövegrész.

¹⁴² Tehergépkocsi.

¹⁴³ Harckocsiszakasz.

¹⁴⁴ Vegyes Felderítőcsoport parancsnoka.

¹⁴⁵ Harci felderítő járőr.

[22. oldal]

4./ A felderítő szervek összetétele a szokásosnál erősebb volt.

5./ A felderítő szervek egyben biztosító feladatokat is végrehajtottak.

b./ A menetbiztosítást¹⁴⁶ egy előőrs szd. és egy elővéd z. hajtotta végre. Az előőrs szd. egy hk. Szd-ból egy mű. rajból, és egy MTU-ból¹⁴⁷ állt. Vele szoros együttműködve hajtotta végre feladatát a forg.szab.¹⁴⁸ szakasz. A mű. raj akadályelhárító csoportként tevékenykedett és rendelkezett 200 kg. robbanóanyaggal is. Feladatának végrehajtása az alábbi sajátosságokkal rendelkezett:

1./ Általános feladatán kívül feladatul kapta a műtárgyak rombolása esetén a gázló átkelőhelyek és híd átkelőhelyek létesítését, lényegében MBO. feladatok végrehajtására is képes volt.

2./ Kiküldési távolsága lerövidült.

3./ Léva városba való beérkezés után elfoglalta a város főterét, lezárta a városból kivezető utakat, egyben biztosította az operatív csoportok tevékenységét.

EVÉD zászlóalj¹⁴⁹ – 1.hk.z. /: egy szd. nélkül /: menet alatt az általános feladatokat kapta a főerők biztosítása vonatkozásában, ezen túl feladata volt a 64. hk. e. laktanyájának keletettről való blokkkiorzása és a főerőknek a felvonulás lehetőségének biztosítása.

Az ellenőrzés alá vett objektumok őrzését a rendelkezésre álló erők összetételétől függően, őrszolgálat megszervezésével, vagy hk. alegységekkel, hajtottuk végre, melynek 50%-a állandóan tűzkész[n] volt tartva.

A járőrözéseket a kezdeti időszakban, önálló alegységekkel hajtottuk végre, amely önállóan is képesek voltak harcfeladatok végrehajtására. 1968. szeptember 10-től a járőrök számát feleztük tizre, feladataik megváltoztak, tevékenységük politikai jellegűvé vált. Ezért összetételük két politikailag fejlett tisztből tevődik össze.¹⁵⁰ Ezek a csoportok állandó területekre hetenként egy alkalommal kerülnek kiküldésre.

---

¹⁴⁶ Az eredeti szövegben is géppel aláhúzott szövegrész.

¹⁴⁷ Hídvető harckocsi.

¹⁴⁸ Forgalmiszabályozás.

¹⁴⁹ Elővéd zászlóalj.

¹⁵⁰ Itt a szöveg szerzője a politikai tisztekre utal.

c./ A MBO. az államhatárig hajtotta végre a feladatát, ott egyes részeivel hidbiztosítási és forg. szab-i feladatot hajtott végre. más részei pedig átalárendelésre került az elővéd z.-hoz.

Mindhárom z.-t megerősítettük egy-egy mű. rajjal, melyből és az z-ak szakbeosztásu katonáiból az aeg.pk. akadályelhárító csoportokat hoztak létre.

Az egység légvédelmét az Őj.létü.ű hajtotta végre.

[23. oldal]

Menetét a H. mögött hajtotta végre, az objektumhoz való kiérkezés után földi biztosítási feladatokat is kapott.

Atom és vegyvédelmet a feladat sajátosságaiból kiindulva nem szerveztünk.

5./ Az egység a feladat végrehajtásához egy helikoptert kapott. A helikopter a feladat előkészítése során igen hasznosan használható fel, a feladatok gyors lejtatása, valamint ellenőrzések végrehajtására. A menet végrehajtása során nem tudtuk felhasználni, mert azt éjjel hajtottuk végre. Az objektum elérése után az egyes objektumok felderítésében vett részt. A későbbiekben jelentős szerepe volt a parancsnoknak az előjáróval é alárendeltekkel való személyes kapcsolatának fenntartásában, a parancsok és utasítások gyors lejtatásában.

A parancsnok elhatározása alapvetően biztosította a feladat gyors és határozott végrehajtását. Azon csak az objektum birtokbavétele előtt, annak módszerén kellett változtatni. Mivel ellenállás velünk szemben nem alakult ki, ezért az objektum birtokbavételének meggyorsítása, valamint az erkölcsi-hatás növelése céljából az alegységek manővereit nem hajtottuk végre, hanem egy oszlopban, nagy ütemben vonultunk be a város területére. A szétbontakozást csak a hk. e. laktanyájának blokkrozása érdekében hajtottuk végre.

V.

A párt-politikai munka tapasztalatai¹⁵¹

A feladatok vétele az e. párt-politikai apparátusát olyan helyzetben érte, amikor rendelkezett a MN. Fel. FCSF. ale.¹⁵² 10. sz. utasításá-

---

¹⁵¹ Az eredeti szövegben is géppel aláhúzott szövegrész.

¹⁵² Magyar Néphadsereg felderítő főcsoportfőnökség alezredese.

val, azt előzetesen az apparátus tanulmányozta, és az alegységek parancsnokai is ismerték alapvető követelményeit. Értelmezése a párt-pol. apparátus körében a tájékoztatási rendszer megjavítására vonatkozó rész tekintetében volt legelőrehaladottabb. A HKSZ. tervben foglalt politikai feladatokat a megelőző időszakban mindhárom z-nál végrehajtott z. gyakorlaton és e.¹⁵³ gyakorlat során gyakoroltuk be.

Ugyanakkor a munkában érezte – időszakonként kezdetben – hatását, hogy a pol.apparátus három tagja 1967. novemberétől van az alakulatnál, további egy tagja pedig egy éves tanfolyamon volt távol az elmúlt évben. Az M helyzettől kedvezőbb eltérést jelentett viszont,

[24.oldal]

hogy a kulturmunka szervezőinek nem kellett bevonulniai M. helyére, így a helyőrségben visszamaradva sokoldalu segítséget jelentett számunkra.

A politikai apparátus felkészülten, teljes egészében rendelkezésre állt a "GYÉMÁNT" feladat elrendelésekor. A személyi állomány erkölcsi-politikai állapota, fegyelmi helyzete megfelelő volt. Ez azzal volt jellemezhető, hogy a két hónappal korábban végrehajtott ezredgyakorlatot – mely további két zászlóaljgyakorlattal lett kombinálva, rendkívüli esemény nélkül hajtottuk végre, bár a gyakorlat visszaszállítás közben egy gjmű- rendkívüli eseményünk volt.

Párt-politikai apparátus munkájára egészében előnyösen hatot, hogy úgy a felkészülés, mint a végrehajtás első időszakában a feladatokat egy kézből, a parancsnokkal egyidőben ismerte meg és kapta meg. Ennek előnye abban mutatkozott meg, hogy a feladatokat teljes keresztszűrésben ismerte, és a tennivalókra az intézkedések gyorsabban voltak lejuttathatók. A parancsnokok részéről pedig rendszerebb és konkrétabb bekapcsolást jelentett a munkába.

A "GYÉMÁNT" feladat végrehajtása során az apparátus az első 30 percben tanulmányozta all. hk.ho. Pol. h.¹⁵⁴ intézkedését, s az M. tervben foglalt feladatait ennek ismeretében kezdte meg. A helyzet ismeretében azt a célt tűztük a párt-politikai munka elé, hogy megismerjük a bevonult állományt – politikai összetételét, mozgalmi munkában való alkalmazhatóságát, problémáit, és hangulatát.

---

¹⁵³ Ezred. Az eredeti szövegben a jelentés írója az eredetileg írógéppel írt karaktert egy nehezen kivehető c betűre írta át.

¹⁵⁴ Alakulat harcokcsi-hadosztály politikai helyettese.

Biztosítani kellett az egység kollektívákban való gyors beépülésüket, leküzdve a sok esetben jelentős életkori különbségeket. Meg kellett érteni, hogy jelen alkalommal nem egy-két napra számítunk rájuk, és a feladatok körülménye és jellege is komolyabb lesz. Ezt a feladatot a Pol. helyettesekkel kibővített pártvezetőségi ülésen határoztuk meg. Az e téren végzett munka eredményességét jelzi, hogy M+12¹⁵⁵ óráig a bevonult 24 párt-tagból 21 elvtárral megtaláltuk a kapcsolatot, az alapszervezetek pártmegbízottjaként a bevonultak problémáinak megismerésével, továbbításával, a sor és tartalékos állomány közötti elvtársi viszony építésével bízták meg. Ugyanakkor az alegység apparátus gyors helyzetfelismerése segített abban, hogy a lebiztosítottak jó részénél időben felismertük, hogy szakmailag nem megfelelő helyre vannak tervezve, és időben biztosítani tudtuk a harci alegységek szakmailag kiképzett tartalékosokkal való feltöltését.

[25. oldal]

Több órás feszült légkörben folytatott megnyugtató, felvilágosító munkát igényelt a laktanya elé csoportosult tartalékos hozzátartozók megnyugtatóására, kiket jelentősen befolyásoltak olyan rémhírek, hogy háborúba viszik hozzátartozóikat. Végül is a bevonultakkal engedélyezett rövid találkozás után nyugodtak meg annyira, hogy elutazzanak. A FHKSZ. első óráiban tartották meg alapszervezeteink a párt és KISz.¹⁵⁶ taggyűléseket, ahol a nemzetközi helyzet jellemzőit, a párt vezető szerepének és a demokrácia értelmezésének alapvető kérdéseit, a Varsói Szerződés és a NATO jellegének és céljának alapvető kérdéseit magyarázták, valamint az alegységek összekovácsolásában a párt és KISz. tagok feladatait. A vezetőségi tagokat és megbízott aktívákat azt megelőzően készítették fel, így mire a taggyűlésre került sor, ezen elvtársak már felkészülten dolgozhattak a tagság elé tárt feladatok szervezésén.

A harcfeladat megismertetésének és lejuttatásának lépcsőzetessége többnyire hatást váltott ki az állomány körében, de egészében eredményes és célravezető volt. Biztosította – titoktartás és egyéb eredményein túl – hogy a bevont körben mély érzelmi, politikai és akartai elfogadtatást, érzelmi azononulást váltson ki.

---

¹⁵⁵ A mozgósítás elrendelésétől számítva 12 órával későbbi időpont.

¹⁵⁶ Kommunista Ifjúsági Szövetség.

A tájékoztatóból kimaradt szinteken fel-fel merült a bizalom iránti igény. Ezt azzal tudtuk levezetni, hogy az adott szakaszban előtérbe került újabb és újabb feladatok maradéktalan teljesítésére koncentráltuk figyelmüket. Ezzel együtt jelentősen növekedett a parancsnokok és a parancsokhoz való egyértelmű, ellentmondást nem tűrő viszonyt tudata az egész állományban. A tartalékos állomány körében kezdetben – amíg csak gyakorlatról lehetett szó – erősen elterjedt egy elégedetlenség, hogy miért a családosokat, és mindig őket hívják be, amikor a legények, a gond nélkül élők pedig nem kerülnek behívásra.

Az ezidőben mindennapossá vált – sőt naponta többször is megoldott – politikai tájékoztatás és ezzel párhuzamosan kialakult, soha nem tapasztalt nagy politikai érdeklődés, és aktivitás eredményeként tartalékosaink mind szilárdabb politikai bázissá fejlődtek az állományon belül. Ezt elősegítette, hogy a laktányában maradt állomány és a területi szervek bekapcsolásával sikerült néhány problémájukra megoldást találnunk. Az ezidőben született három újszülött meglátogatására hazaszállítottuk apjukat, frissen leszállított építőanyagot he- [26. oldal]

lyeztünk fedél alá, el nem foglalt új munkahely fenntartásáról kaptunk választ, stb.... Az állomány tájékoztatása során mindinkább előtérbe került konkrét kérdések, mint a nemzetközi munkásmozgásban jelentkező problémák, az ágcsernyői találkozás¹⁵⁷, a pozsonyi nyilatkozat¹⁵⁸ ismertetése, nyilvánosabbá tette az egész állományban felkészülésünk és a kérdések összefüggését. Határozottan, minden egyéb és mellékes polemizálás¹⁵⁹ félretekését eredményezte, és hagyott egy olyan felfogást – mivel nyíltan nem tártuk fel harci feladatunkat –, mintha nem bíznánk eléggé bennük. Ezt a sérelmet azzal tudtuk levezetni, hogy továbbra is fő területnek tartottuk a ht. állomány körében végzett politikai munkát, tájékoztatásukat. Az alegységhez mind többen mentek az ezred vezetőségéből tájékozta-

---

¹⁵⁷ Az ágcsernyői találkozó 1968. július 29. – augusztus 2. között zajlott a csehszlovák és szovjet vezetők részvételével. A találkozó során Dubček és Brezsnyev feszült hangulatban személyesen tárgyaltak egymással a csehszlovákiai folyamatokról.

¹⁵⁸ A pozsonyi nyilatkozat a Varsói Szerződés vezetőinek találkozásán született. Célja a csehszlovák vezetés gyanújának elaltatása volt.

¹⁵⁹ Az eredeti szövegben itt a szó felett, a megadott helyen, a kapcsos zárójelben lévő betűt írták fel, kézzel, helyesírási javítási szándékkal.

tókat tartani. Sokoldaluan magyaráztuk a proletár internacionalizmus mibenlétét, és követelményeit. A tanácskozás sorozat várható következményei, mérlegelése – kellő irányítással – a politikai vitákban lehetőséget adtunk. Ezek során okosabban, a tartalékos állomány nagypolitikai józanságáról és következetességéről tett tanubizonyítást. Így a várható lehetőségek között a valóságban bekövetkezett sem került elhallgatásra, de hivatalos állásfoglalásként a meghatározott időben és módon tudatosult. Segített növelni a felkészülés komolyságát, hogy a folyó tárgyalások időszakában bevezettük megfelelő zártsággal a szlovák rádió lehallgatását, az ott elhangzó szélsőséges állásfoglalásokat, azok körében, akik a feladat kidolgozásába be lettek kapcsolva, rendszeresen ismertettük.

A feladatok megismertetésénél alkalmazott – lépcsőzetes – rendszere hozzájárult ahhoz, is, konkrétabbá vált a párt-politikai munka, gyorsabban jutottak le – kevesebb áttétel és gyűlés – a feladatok végrehajtásához, növekedett a párt és KISz. szervek össztevékenysége, szélesedett a végrehajtókkal közvetlenül foglalkozók köre. Összességében úgy értékeljük, hogy növekedett az egész állomány-legegyszerűbb végrehajtására is vonatkozik-tevékenységének politikai tudatossága, politikai jellege. Ez eredményezte, hogy a harcfelelő nyilvánosságra hozatala idejére az egész állomány szilárdan állt ki pártunk és kormánya politikája mögött, kész volt e¹⁶⁰ politikai alapon álló bármely feladat végrehajtására.

[27. oldal]

Példa erre, hogy a HM¹⁶¹. elvtárs levelének ismétése alkalmával D. Gy. szds¹⁶². ügyviteli tiszt harci osztágra való beosztását kérte. A HOPK. személyesen döntött kérésében, engedélyezte, a későbbiekben D. elvtárs példamutatóan látta el feladatát, a Vasúti Pályaudvaron, majd a városi csendőrségen.

Az 1. hk. z. állománya büszkén vette a feladatot, hogy az e. elővédjeként kerül alkalmazásra, és igen határozottan, becsvágygyal

---

¹⁶⁰ Eredetileg géppel írt karaktert tollal átirnak e betűre.

¹⁶¹ HM ebben az esetben a honvédelmi miniszterre utal. Ebben az időszakban Czinege Lajos töltötte be ezt a posztot.

¹⁶² A százados nevét annak kezdőbetűjével anonimizáltam. Az eredeti forrásban a teljes neve ki van írva.

tevékenykedett a végrehajtás során. K. L. szds.¹⁶³ hk. szdpk¹⁶⁴. betegségét – kulcsfont törése volt – megszakítva megindulásunk előtt bevonult alegységéhez. /: 3. hk. z. / Megindulásunkig 7, a későbbiekben 4 elvtárs kérte a felvételét a párt soraiba, 56 új tagot vettünk fel a KISZ.-be. Az állomány jelentős része volt a megindulási helyzetben – igen mostoha körülmények között –, az ezen való bármilyen problémázás nélkül.

A feladat megkezdése időszakában az indulásig rendelkezésre álló igen rövid idő igazolta a párt politikai megelőző munkájának, valamint az apparátus tagjai helyének átgondolt megválasztásának jelentőségét. Csak a sokoldalú előkészítő munka biztosítja a konkrét feladatszabáskor annak megértését, a politikai összefüggések megértésére itt már nincs lehetőség, legfeljebb a megelőző munka során megértett tényekre való rövid, vázlatos utalások lehetségesek. Az apparátus tagjai helyenként a harc feladat körülményeihez szabott meghatározásával, megindulás előtt és a feladat végrehajtás során is egyben az került meghatározásra, hogy kikkel, és mit tudnak tenni. A megindulás helyzetében a katonák nem is gondoltak arra, hogy mit fognak majd enni, mikor ér be a szállító lépcső. A z. tö.¹⁶⁵ FUG.-ján tartózkodó z. pol.h.¹⁶⁶ viszont a harcoló alegység között volt, rádió összeköttetésük révén közvetlen tájékozott volt a helyzetről, de még a hangulatról is. A hk. pk-ok¹⁶⁷ hangváltozásán le tudta mérni lelki állapotukat, ők pedig maguk között érezték akkor is. Nem indokolt a gyakorlatokon szokásos második lépcső mozgatásával megbizni őket. Az ezred apparátus tagjai is valamely harci osztagba kerültek beosztásba, és nem egy-egy helyre való kiszállással oldották meg feladataikat. A város ellenőrzés alá vételekor azt követően több napig az egyes objektumokon maradtak, de az egymástól való kölcsönös tájékozódás alkalmat adott arra, hogy a párt politikai munka ilyen helyzetben

[28. oldal]

---

¹⁶³ A százados nevét annak kezdőbetűivel anonimizáltam. Az eredeti forrásban a teljes neve ki van írva.

¹⁶⁴ Századparancsnok.

¹⁶⁵ Zászlóalj törzs.

¹⁶⁶ Zászlóalj politikai helyettese.

¹⁶⁷ Harckocsi parancsnok.

különösen öntevékeny vezetésben érvényesíteni tudták az általános tapasztalatokat is. Ez különösen fontos volt az adott helyzetben, amikor a saját állományon kívül is kellett – és politikai jellegű – munkát kifejtetni, mely szervek és egyének közös koncepciója csak így volt elismerhető és értékelhető.

Az ezred vezetésének az ellenőrzés alá vett objektumokban elhelyezett biztosító erők megkeresése a tájékozódáson túl azt is célozta, hogy másutt tapasztaltakat – milyen kérdéseket vesszünk fel kezdeményezően, más kérdésekre hogy reagáljunk, milyen kérdésekben ne mi mondjuk ki a választ – közkincsé tegyünk. Különösen az első napokban kell nagyra értékelnünk a sor állomány erkölcsi politikai értékét, amíg az előjárók a vezetőkkel kerültek érintkezésbe, akik meggondoltabb formában éreztették együtt nem értésüket is, a sor állomány az indulatokat „szabadon” kifejező felelőtlenebb elemek hatásának voltak kitéve. Higgadt, józanul fölényes magatartásuk az első óráktól, néhány napon belül az utca embereiben is meglepetést, majd szélsőségeik letompítását, sőt szavakban is megismételt elismerést váltott ki. Ez az erkölcsi fölény mintegy forduló pont volt az adott helyzet értékelésében. Magatartásunk nem adott talajt semmiféle provokációra sem. Ez a tény kijózanító csalódást okozott minden szélsőséges megmozdulás alapja csupán a központi uszítás maradt.

A kezdetben személyekre irányuló meggyőző munka bátorítás és elismerések is, az indulatok lenyugvásával párhuzamosan mindinkább a kollektívák körében és a fórumokon kerültek alkalmazásra. A z. KISZ. vezetőségek – a z.-ak együtt maradtak – ülései 08.22-én kezdődtek, az első pártgyűlés KB.¹⁶⁸ csehszlovákiai eseményekkel kapcsolatos állásfoglalásáról 08.24-én kezdődtek meg ismét. Ezek a politikai helyzet elemzésén, végrehajtás személyenkénti értékelésével a lakossággal való viselkedéssel és viszonytal, tagfelvételi kérelmekkel, a tábori berendezkedéssel, a kiképzés újraindításával, a technikai átállás politikai munkájával, a kultur és sport élet rendszerezésével, az agitációs munkával, stb....¹⁶⁹ foglalkoztak szervezeteink. Felhasználtuk a helyi dokumentumokat a tájékoztató és elemző munkában. A tájékoztató és nevelő munka fontos részét képezte a területi pártmunkásainkkal és az elhárító szervekkel való együttműködés. A területi pártmunkásainkkal az első napokban

---

¹⁶⁸ Központi Bizottság.

¹⁶⁹ Az eredeti dokumentumban is kipontozta ezt a részt a szerző.

gyakran párhuzamosan végzett munkákról át kellett térni az erők elosztására.

[29. oldal]

Ez részükről kezdetben bizonyos elkülönüléssel járt, csak később ismertük fel magunk is a szorosabb kooperáció szükségességét. Az elhárító szervekkel az első perctől minden napossá vált a kapcsolat. Kölcsönös és őszinte, nyílt volt. Alapját az adta, hogy a lényeges dolgokra összpontosítottuk a tények többoldalú pontosítás az események többoldalú befolyásolását, előrevitelét tekintettük – kölcsönösen – célnak, és azt, hogy káros esetek kibontakozását el[őz]zük meg. Jelentős része van annak a munkafelfogásnak is abban, hogy egyetlen politikai jellegű problémánk sem adódott a személyi állomány körében.

Területi szervek irányába végzett munka alapkövetelmény[e]ként érvényesítettük, hogy azt a parancsnoki és párt politikai szef[r]vek együttes munkájaként kell megvalósítani. A járási szintű vezet[ő] funkcionáriusoknak az alapvető politikai kérdésekben vallott nézet[ük] megismeréséből indultunk ki. Még ennek során elértük, hogy 21-én 09,00-kor a 7. sz. mellékletként¹⁷⁰ csatolt közös felhívással fordultu[nk] a városi hangos bemondón keresztül és 600 vezetékes rádióra csatol[t] kapcsolva a város lakosságához azt a törekvésünket, hogy megerősítsük az arra érdemes vezetőket funkciójukban és ösztönöz[ő] tevékenységüket, a maguk érdekében ezzel biztosítottuk, hogy első elnöksé[gi] szintű fórumaikon résztvevünk, szélesebb aktíváik anygáról pedig előzően – bizalmasan – tájékozódunk. Ebben és későbbiekben a ferd[e] nézetek letisztázásában jelentős részt vállaltak a mi területi pár[t]munkásaink. Ennek kialakulásával kárhuzamosan az ezred vezetésének kapcsolata egyre a tájékozódás, a politikai kérdésekben – összeköttetés, mozgásszabályához való együttműködés jellegét öltötte. Ilyen kérdésekben az együttműködés politikai tartalmát a nevezett problémák az élet normalizálására való hatása határozta meg. Fokoz[a]tosan szélesedett az együttműködés politikai tartalma, amikor az uszító szélsőséges megnyilvánulásokkal szemben adminisztratív és politikai fellépés vált szükségessé /rőplapok, feliratok, gyülekezés[ek] szevezésével szemben/. Leghatározottabb volt a munkás-milícia, majd fokozatosan a városi csendőrség magatartása – akik ilyen ütemben is kapták vissza fegyvereiket,

---

¹⁷⁰ A mellékletet nem közlöm.

ami viszont kihatott a kölcsönös bizalom alakulására, fellépésük határozottabbá válására, de tekintélyüknek a lakosság előtt növekedésére is. Így szélesedett ezek köre, – intézmények és személyek vonatkozásába[n] is – ahová az adminisztratív együttműködés mellett mind tisztában politikai agitáció, propaganda céljából jutottunk el, és vált ez rendszeressé.

[30. oldal]

Szeptember 1 napjától a Heő. körzet településeit ellenőrző járőreink a helyőrségi parancsok betartásával betartásának ellenőrzése mellett egyre több a politikai helyzet és nézetek felmérésére vonatkozó feladatot kaptak. Majd csökkentve a fegyveres kíséret nagyságát – előzetes felkészülés alapján – a politikai segítség nyújtás vált elsődlegessé. Szeptember 13-tól ti.-i¹⁷¹ agitátoraink fegyveres kíséret nélkül jártak ki, nem csak falvakba, de a helyi üzemekbe is. Általános tapasztalat, hogy amíg kezdetben az itt létünkkel kapcsolat[ban] – legtöbb helyen egyet nem értő – véleményeikben voltak nyitlak, ma mé[g] vezetőik önkritikájára, konkrét helyzetlemérésre való igényükkel is egyre nyiltabban fellépnek. Ezzel párhuzamosan értékelhető az is hog[y] itt tartózkodásunk megítélésében korántsem olyan egységesen elmarasztalóak, mint korábban. Kezdeti egyöntetű – pozitív – ellenállással szemben több helyen elfogadták felajánlott segítségnyújtásunkat. /: moslék hordás, két helyen végzett népgazdasági munka.:/ Agitátoraink közül többet meghívtak családi vendéglátásra. Tiszti agitátoraink felkészítésében a napirenden lévő tartalma és jellege miatt mind gyakrabban szükséges megismertetni és értelmezni a helyi kiadványokat. /: Uj Szó¹⁷², KB. elnökség levele az alapszervezetekhez.: / Összegzésképpen megállapítható, hogy a hk. e. párt-politikai apparátusának szervezése alapján biztosítja a ráháruló feladatok végrehajtását.

A feladatok politikai megértéséhez nagyban hozzájárult a KB. állásfoglalásáról kapott rendkívül gyors tájékoztatás, amely az ismert anyagon túl morálisan is éreztette hatását, a bizalom messze-menő megnyilvánulásaként értékelte állományunk. A tartalékos

---

¹⁷¹ A szöveg alapján feltételezhetően a tiszti szó rövidítése.

¹⁷² 1948-ban alapított magyar nyelvű napilap Csehszlovákiában, amely az államszövetség szétbomlása után Szlovákiában azóta is megjelenik. Az államszocializmus időszakában a CSKP magyar nyelvű szócsöveként is működött.

állomány helyzetének könnyítésére hozott intézkedések hatékonyságát igen lerontja a megvalósulás időbeni elhúzódása, a helyi szerveknél sokszor tapasztalt ridegség.

A szervezésben javaslom az e. közvetlen alegységek felé dolgozó propagandista beállítását.

A politikai nevelési anyagok kiegészítését: a mozigép és TV. készülékek üzemeltetéséhez megfelelő aggregátorok és áramszabályozók rendszeresítése. A szervezésben szereplő propaganda speciális gk. kiadását. Minden szd. ellátását – legalább Orionton teljesítményű – táskarádióval.

Rendszersített anyagként kértünk zászlóaljanként és közvetlen alegységeknél 3. db kultur sátozt /: össz. 6+1 tiszti. /
[31. oldal]

A TV. készülékek biztonságos szállításához csomagoló /tipus/ eszközöket, okmányok /párt, KISZ./ őrzéséhez szükséges eszközök kiadását zászlóaljak, közevetlen és törzs alapszervezetek és ezred PV.¹⁷³ részére. Az apparátus részére egy törzsboszt munkahelynek.

VI.

A harci technika működése és a technikai kiszolgálása.¹⁷⁴

1./ A páncélos és gépjárműállomány műszaki és technikai állapota.

- a. Egységünk az „M” végrehajtása után a szükséges kisjavításokat végrehajtva az alábbi jármű állománnyal rendelkezett.

Láncaltalpas harcjármű:

65 db. T-55 hk.

3 db. PT-76

4 db. ZSZU-57-2

2 db. köz. hk. vontató

1 db. MTU hidvető

1 db. BTR-50-PU

76¹⁷⁵

¹⁷³ Politikai vezetés.

¹⁷⁴ Az eredeti szövegben is géppel aláhúzott szövegrész.

¹⁷⁵ Az eredeti dokumentumban az összesítő adatsor aljára kézzel írták oda. Ez a szám az összes láncaltalpas jármű számát adja meg.

Kerekcs jármű:

191 db.

Az "M" elrendelések javítás miatt az egységgel nem vonult el.¹⁷⁶

- 2 db. T-55 hk. /nagyjavítás Gödöllő./
- 1 db. Köz.hk. vontató /köz.jav. Tata./
- 1 db. Tátra 141 /középvjavítás Turkeve./
- 1 db. M-61 omkp. /Köz.jav. Bp./
- 3 db. K-30 Garant. /motor hiány./
- 1 db. CS-300 tdk. /anyaghiány./
- 2 db. M-61 omkp. /anyaghiány./

Népgazdaságból bevonult járművek:

- 1 db. Barkas-1000.
- 1 db. Gaz-69. raj.
- 1 db. Gaz-69. pk-i.
- 6 db. Pannónia omkp.

[32. oldal]

Más alakulattól vezényelt [t] gépjárművek:

- 1 db. Cs-344. /MN 9935 Tata./¹⁷⁷
- 2 db. CS-350. tdk. /MN. 7980 Bp./¹⁷⁸

A harc- és gépjárművek minősége:¹⁷⁹

Láncaltas harcjárművek a mi követelményeknek megfelelnek, technikai állapotuk biztosítja a harc végrehajtásához szükséges alapvető feltételeket. A feladat végrehajtása során a harcjármű állomány az igénybevételt jól bírta, könnyedén küzdött le az átszegdelt, sok emelkedő – lejtő és erősen kanyargós menetvonal sajátosságait. Nem célszerű azonban a harcjármű állománynak mintegy 26 %-át kitevő kiképzési harckocsikat ilyen irányú harc feladat végrehajtására igénybevenni, a javításközi km. tartalékuk és kiképzés során fennálló fokozottabb igénybevétel kihatásai elhasználtsága miatt. /: előfordul, hogy pár száz km. tartalékkal rendelkeznek, csak javításig. /
Kerekcs gépjárműveknek mintegy 90%-a terepjáró. Konstrukció és technikai szempontból is megfeleltek a követelményeknek. A jármű-állomány 10 %-a közúti, vagy egyéb konstrukciós szempontból nem

---

¹⁷⁶ Az eredeti szövegben is géppel aláhúzott szövegrész.

¹⁷⁷ A 25. harckocsiszred fedőneve.

¹⁷⁸ A 3. önálló gépkocsizó szállító zászlóalj fedőneve.

¹⁷⁹ Az eredeti szövegben is géppel aláhúzott szövegrész.

íti meg a kívánt szintet. Ilyen járművek például: A Cs-350 tgc. Cs-350 műh. gk.¹⁸⁰ MÁVAG-B-5. műhely gépkocsi és a K-30 tgc-k. Ezekkel a járművekkel csak szükségszerűen lehet megoldani a szállítási és egyéb feladatokat. A népgazdaságból biztosított kerekes gépjárművek az egység gjműveinek mintegy 3,2 %-át tették ki. Ezen gjművek technikai állapota kb 70 %-os hadrafoghatóságnak felelt meg. Ez pontosabban abban mutatkozott meg, hogy a lebiztosított omkp-ok nagyon elhasznált állapotban voltak, emiatt 2 db. mkp-t,¹⁸¹ illetve 1 db. Gaz-69 szgk-t nem tudtuk átvenni, illetve a kieg. parancsnokságnak másikat kellett helyette berendelni. Nem került átvételre még 5 db. pótkocsi sem, mert annak vonórúdjai csak traktorvontatásra voltak alkalmasak, a Cs-344-es tgc. utáni csatlakozásra /vontatásra/ nem felelt meg. A későbbiek folyamán a szükséges pótkocsikat az MN 9595¹⁸² alakulat biztosította. Az "M" végrehajtása után az alakulatnál hiányként mutatkozik:

2 db. T-55 hk.

3 db. kős.hk.vontató /1 db. csörlős/

3 db. M-61 omkp.

[33. oldal]

1 db. Tártra-141.

2 db. tgc.

A fenti járművekkel az egység nem lett feltöltve, illetve javításban vannak, a javítás idejére nem kerültek lebiztosításra. Tapasztalat, hogy ezt ilyenkor is célszerű végrehajtani. Az "M" elrendelése után egységünk a szükséges kijavításokat elvégezte.

Végrehajtott:

2 db. T-55 motor beszerelést.

3 db. Gk. motorcserét.

Késleltette a javítások végrehajtását, hogy az egység nem rendelkezik megfelelő fődarab és tartalék alkatrészekkel.

- b. A megindulási körlet elfoglalása időben és minden technikai meghibásodás nélkül történt. A járművek állóképességére technikai állapotára vonatkozóan mesz-

---

¹⁸⁰ Műhely gépkocsi.

¹⁸¹ Motorkerékpárt.

¹⁸² Magyar Néphadsereg Központi Páncélos és Gépjármű Anyagraktár fedőneve.

szemenő értékelést nem lehet végezni, a kis távolság miatt. Egységünk a nagytávolságra történő menetet nem hajtotta végre, mert a békehelyőrség és a megindulási körlet között csak 10-15 km. távolság van.

- c. A harcfeladat végrehatása során hk. megbásodás nem történt. A kijelölt körletet időben elfoglaltuk. Gépjárműveknél 5 db. kisjavítást kellett végrehajtani. A kapott feladatnak megfelelően az előrevonás alatt javítást csak minimális időben végeztünk /30 perc/ ennél hosszabb javítási időt igénylő gki.-at a kijelölt körletbe vontattuk és javításukat ott végeztük el. Az előrevonás ideje alatt, harci és gjmü. technika üzemképessége, állóképessége jónak mondható, amit a kis számú meghibásodás is bizonyít. Gyakori meghibásodás volt a defekt és az elektromos berendezések üzemzavara. A gyakori defektek oka a gumi minőségében kereshető. Ez különösen a CS-344-es gk. 900X20 gumiabroncsokra vonatkozik.

2./ Harc- és gjmü. vezetők, kiszolgáló személyzet értékelése és tapasztalatai.

a. A hk. vezetőknél gyakorlatlanság mutatkozott a kemény burkolatu szerpentines utakon történő vezetésben.

[34. oldal]

Ez a gyakorlatlanság mind a három időszakos vezetőkre jellemző volt. Gyakori volt az összeütközés ebből kifolyólag, üza. hordókat és sárvédőket törtek össze. Ezekről a fogyatékoságoktól függetlenül a hk. vezetői állomány technikai és vezetési képzettségi foka jónak értékelhető.

b. A gjmü. vezetők 1/3-a még nem szerezte meg a III. osztályu gk. vezetői minősítést, mivel az "M"elrendelésekor még részükre az összszefonás tartott. A nagytávolságú vezetést oszlopban ezidőre már végrehajtottuk ami lényeges alapot adott a feladat balesetmentes végrehajtásához. Hiányossággént lehet megemlíteni az I. időszakos gjmü. vezetőknél, hogy állóképességük elmarad a kívánatostól. Több katonánál előfordult, hogy oszlop vezetés közben elaludt és ennek következtében nekiment az előtte haladó járműnek. Különösen olyan

gímű-nél, ahol nem volt kocsipk¹⁸³. Ebből kifolyólag 3 db. hűtőt kellett cserélni. Fogyatékoság tapasztalható még a kisebb üzemzavarok elhárításánál.

c. A technikai kiszolgáló személyek technikai tiszték, szerelők szakmai képzettsége jó, ez megfelelő alapot nyújt a technikai biztosítás eredményes végrehajtására. Nehezíti a technikai szolgálat munkáját, hogy nem megoldott az összeköttetés a jav. műhely,¹⁸⁴ az alegységek techn. helyettesei és az e. techn. szolgálat között. Cél-szerűnek látszik a techn. szolgálatot is ellátni rádióval.

VII.

Anyagi és egészségügyi biztosítás tapasztalatai.¹⁸⁵

1./ Az ezred az MNVKF¹⁸⁶ elvtárs a 0066. sz. utasításában előirt anyagi készletekkel rendelkezett. Az anyagok elszállításához szükséges szállító tér biztosítva volt. Az előirt élelmezési mozgó anyagi készlet friss és élvezhető volt. A ruh. szolgálat mozgó anyagi készlete II. értékszoportu jó, és használható állapotban volt. Ruházati szolgálat átfedési készlete a bevonuló tartalékos állomány részére meg-volt nadrág szij kivételével.

[35. oldal]

A visszabiztosított állomány felszerelése az I. időszakos állomány visszamaradása miatt nehézkessé vált, főleg, amikor 2 rend felső ruhával kellett ellátni őket. Az első időszakos állománytól átvett felsőruházat karbantartottsága az esetek többségében nem megfelelő volt, ugyanakkor sok volt a méretbeni probléma.

Üz¹⁸⁷ szolgálat az előirt hajtó és kenőanyaggal és technikai eszközzel rendelkezett.

Egészségügyi szolgálat II. norma szerinti anyagból 100%-os fel-töltöttséggel rendelkezett. Az M. esetben lebiztosított szükség men-

---

¹⁸³ Kocsiparancsnok.

¹⁸⁴ Javítóműhely.

¹⁸⁵ Az eredeti szövegben is géppel aláhúzott szövegrész.

¹⁸⁶ A Magyar Néphadsereg vezérkari főnöke. Ebben az időszakban Csémi Károly vezérőrnagy töltötte be a posztot.

¹⁸⁷ Üzemanyag.

tő /: husszállító gk, /: az előírt követelményeknek szükség szerint felelt csak meg. A jelenlegi segélyhely nehézkes telepítése miatt a korszerű harckövetelményeknek nem felel meg. Kötőző gk. volna szükséges.

2./ A megindulási körletet az ezred harckészültség begyakorlására szolgáló tartalékkörletben foglalta el. A tartalék körlet távolsága mindössze 2-15 km. a békehelyőrségtől, anyagfelhasználás csak üzemanyagszolgálat vonatkozásában minimális mennyiségben történt.

A megindulási körletben az ételmezési szolgálat részéről az elvonuló állomány vonatkozásában nem merült fenn anyagfennakadás.

A folyamatos ételmiszerellátást napi vételezéssel a béke vételezési helyekről hajtottuk végre. A vételezett anyagok térítése és okmányolása nem volt megoldva, mivel az összes vezetési és nyilvántartási okmányokat a béke helyőrségben kellett hagyni. 1968.07.28-tól 09.10-ig. a kíséző gazdaság terhére feljavított étkezést biztosítottunk.

A megindulási körletben a felkészülési időszakban mozgó készlethez felhasználás nem történt. A béke helyőrségből az előírt készleten felül 7 javadalmazás konzerv lett kiegészítő készletként kiszálítva. A kenyér mennyiség 5 javadalmazásra lett növelve.

A kiegészítést a béke helyőrség raktári készletéből hajtottuk végre.

[36. oldal]

Ruházati szolgálat a megindulási körletben nem rendelkezett a személyi állomány tábori elhelyezéséhez szükséges anyaggal, ennek végrehajtása csak sátorlappal és szükséganyaggal volt megoldható. Ez főleg a tiszt és tts. -i állomány pihentetésének biztosításánál mutatkozott meg. Ezek részére szükséges tábori elhelyezési anyagok nincsenek rendszeresítve a megfelelő mennyiségben. Kezdetben nehézségbe ütközött az állomány felsőruha és lábbeli biztosítása. A 10%-os cserekészlet erre nem elegendő. Az időjárás hidegre fordulásával problémát okozott, hogy a személyi állomány 1 db. takaróval volt ellátva. A kiegészítést a béke helyőrségből és az előjáró hadtáp törzstől biztosítottuk. Normán felüli kiegészítésre az alábbi anyagokra volt szükség:

- Lakósátrak,
- műanyag derékaljak,
- gumimatracok,

- vedrek,
- mosdótálak,
- viharlámpák,
- fekvőhelyek,

Üzemanyag szolgálat a megindulási körletben a különböző szállítások és kiképzési feladatok végrehajtása során felhasznált hajtó- és kenőanyagok béke helyőrségből, részben az előjáró egységtől vételezésből biztosítottunk. A feltöltéseket CS-346-os töltőgépkocsival alegységenként hajtottuk végre.

Az egészségügyi szolgálat az személyi állomány egészségügyi ellátása egységünkénél 30 napos készletből történik. A fogyóanyagok a magasabbegység raktárából, megfelelő igénylés után biztosították. A beteg kiürítés a balassagyarmati kórházba, majd az MNKK¹⁸⁸-ba történt. A SH.¹⁸⁹ normális működését akadályozta az elhelyezési anyagok hiánya, amelyből a széles lepedőn semmi sincs rendszeresítve.

[37. oldal]

3./ Az anyagi és eü.¹⁹⁰ biztosítás működése.

A feladat megkezdésekor az alegységnél 3 javadalmazás egyéni zárolt, 2 javadalmazás konzerv, 2 javadalmazás romlandó /kenyér/ volt biztosítva. Üzemanyagból az alegységeknél 1,4 hajtóanyag volt. A z-ak ellátó részlegei az ezred hadtáppal kerültek előrevonásra egy oszlopban, önállóan nem működtették őket, hogy ezzel növeljük a harcoló állomány mozgékonyágát. A zászlóalj segélyhelyek a z. menetoszlopok végén, az ezred segélyhely, az ezred törzsel együtt került előrevonásra. Külön egészségügyi biztosítást szerveztünk orvos parancsnoksága alatt a figyelő harcálláspont állományába. Az egyéni sebközző csomagok a személyi állománynak ki lettek osztva. Az objektum elfoglalása után a z. ellátó részlegei mintegy 12 óra múlva bevonultak alegységeikhez, az ezred hadtáp és az objektumtól 10 km. távolságra települt. Az élelmezés 1968.08.21-től 26-ig konzerv készletből lett biztosítva. Az üzemanyag utántöltést a 3. hk. z.-nál az ellátó részlegek hajtották végre, a közvetlen alegységeknél az ezredraktár. Az egészségügyi ellátás az ezred segélyhely a rendszeresített anyagából lett végrehajtva. A HO. hadtápától a véte-

¹⁸⁸ Magyar Néphadsereg Katonai Kórháza.

¹⁸⁹ Segélyhely.

¹⁹⁰ Egészségügyi.

lezést és egyben mindennemű anyaggal való folyamatos ellátást 1968. 08. 25-én kezdtük meg. A pihentetés végrehajtása 1968. 08.25-től 09. 07-ig szükségsátorokban, ill. sátorlapokból készült sátorban lett végrehajtva. A pihentetéshez szükséges fekszalma a helyszínen talált szalmából lett biztosítva, utolagos elszámolással. 1968. 09. 07-től az egyes objektumok blokkírozásának megszüntetése után az egység táborhelyre vonult, ahol a személyi állomány sátorlapokból készült sátorban, szalmafekhelyen lett elhelyezve, a tiszti és tti-s állomány elhelyezésére a ho. htp.¹⁹¹ 65 M. sátrakat és tábori elhelyezési anyagokat biztosított.

1968.09. 26-tól a légénységi állomány 65 M. és HOSA sátrokban és ágyakon lett elhelyezve.

[38. oldal]

1968. 10. 05-re a téliesítés I. szakasza végre lett hajtva.

4./ Az utánszállítás a ho. után- és hátraszállítási utvonala naponta az ezred szállító gímű-veivel hajtottuk végre. Az utánszállítást minden anyagra vonatkozóan szerveztünk biztosítást a géppisztolyos szd. állományából. A téliesítés I. ütemének az előjáró htp. az alábbi anyagokat biztosította:

- 65. M. sátor	82 db.
- HOSA. sátor	13 db.
- ESA sátor	5 db.
- dobkályha	60 db.
- vizesveder	40 db.
- étkezdei asztalok	45 db.
- étkezési pad	90 db.
- katonai ülőke	394 db.
- vaságy	960 db.
- ágymagasító	780 db.
- műanyag derékalj	830 db.
- gumimatrac	180 db.
- hődob	70 db.

Ezen felül a téli ruházat, valamint még egy pár bakancs lett biztosítva.

A fűtéshez 1968.10.05-től az egység részére szükséges tüzfűtő biztosítva van helyi beszerzésen keresztül. Őrzés-védelmet a gpi.

---

¹⁹¹ Hadosztály Hadtáp.

szd. 1 szakasza látta el az elkészített őrzés-védelmi terv alapján. Jelenleg az ezred htp. az ezreddel együtt települ és az őrzés-védelmét az ezred szervezte meg.

5./ Egyéb anyagi ellátás vonatkozásában.

a./ Térképellátás.

A feladat megszervezéséhez, megtervezéséhez nem volt megfelelő mennyiségű és méretarányú térkép biztosítva. Pl. a feladat szd. pk-ig bezárólag 1:200 000 térképen kellett kidolgozni, de még ebből is kevés volt.

[39. oldal]

A nagyobb méretarányú térképeink nem tartalmazták a feladat végrehajtásának területeit. A "..."¹⁹² térképkészletünkben a feladat végrehajtásának területéről térkép nem volt. Az előjáró törzs nem tudta biztosítani a megfelelő méretarányú térképeket. Ezeken a térképeken a hadműveleti munka, terepértékelés nehezen volt végrehajtható.

b./ Szabályzat ellátás:

A harc megszervezéséhez, vezetéséhez szükséges harc szabályzatok tábori törzs szolgálati utasítás és különböző szakfegyvernemi szabályzatok "M" norma szerint álltak rendelkezésre, ami nagyon kevés, és nem biztosította a szükségletet. /: pl: különböző harc szabályzatokból 3-3 db. tábori törzsszolgálati utasításból 1 db. van az "M" norma szerint rendszeresítve, ami megnehezíti a harc megszervezését, vezetését. /: Az összpontosítási körletben, valamint a csehszlovák területen a kiképzés megkezdéséhez és folytatásához szükséges szabályzatok, utasítások, kiképzési programok, tankönyvek, kiképzési segédeszközök nem álltak rendelkezésre, ami nehezítette a kiképzés megtervezését és végrehajtását, amit a béke helyőrségből kellett utólagosan kiszállítani.

c./ Irodaszer ellátás:

Az ezred a feladat megkezdésétől irodaszerrel nem lett megfelelően ellátva. A szervezés időszakában felhasznált anyagokat pótolni nem tudtuk, az előjáróhoz felterjesztett irodaszer igényünk nem lett még kielégítve. Nehézséget okozott, hogy a kiadott munkafüzeteket is le

---

¹⁹² Elmosódott rövidítés.

kellett adni, és új munkafüzetekkel nem tudtuk ellátni a tisztí állományt. A kiképzési feladatok megszervezéséhez és megtervezéséhez az ezred törzs nagyon kevés irodaszettel rendelkezett, és az alegységeket nem tudtuk megfelelően ellátni. Különösen nagy hiány volt A/4-es géppapírból, indigókból, füzetekből, íróeszközökből, [40. oldal]
másoló papírból, dypa-papírból.¹⁹³

d./ Kereskedelmi ellátottság:

Az összpontosítási körletben a katonák kereskedelmi cikkekkel történő ellátását saját erőből tudtuk megoldani. Ez azonban csak átmenetileg oldotta meg a problémákat és nem tudta biztosítani a folyamatos ellátást. Különösen dohány, és édesség, tisztálkodási és egyéb pipere cikkekből. Tekintve, hogy az ezred a 8. gl. ho-tól messze volt, ilyen irányú ellátást sem biztosítottak. Csehszlovák területre kiérkezés után az alakulat kereskedelmi ellátása mozgó bolt útján lett biztosítva, ez a megoldás szükségszerűen megfelelt. Az ezred 1968.28.27-től kapott állandó árusító helyet. Ez már lényegesen jobban tudta biztosítani a katonák ellátását, azonban még itt is merültek fel ellátási problémák.

VIII.

A vezetés és az összeköttetés megszervezése és annak tapasztalatai.¹⁹⁴

1./ A FKHSZ. és a "GYÉMÁNT" feladat elrendelése után az egységnek kettős feladatot kellett megoldani. Az egység meglévő állományával végre kellett hajtani a FHKSZ. feladatait, vele párhuzamosan kellett végrehajtani az "M" feladatokat is. A kettős feladat közvetlen irányítására két alapvető munkacsoportot hoztunk létre.

Az egyik csoport az EPK.H. vezetésével, beosztva a parancsnok techn. H., a PK, HTP. H., FEF, VSZF, MÜF, FVF, HDM. ti, ts. kik. főti., az FHKSZ. végrehajtását irányította és ellenőrizte.

A másik csoport a TÖF. vezetésével, beosztva: PK. HTP.H., Techn.H., a Szű. rlg., a HDM.főti /az M. tisztí teendőkkel meg-

---

¹⁹³ Helyesen: Dypa papír. Műszaki rajzok elkészítéséhez használt papírtípus.

¹⁹⁴ Az eredeti szövegben is géppel aláhúzott szövegrész.

bizott:/ E. prop.¹⁹⁵ kulturmunka szervező, az M. feladatok végrehajtását irányította.

[41. oldal]

A csoportok tevékenységének irányítását, tevékenységük koordinálását az EPK. és a PK. Pol. H. hajtotta végre. A munkacsoportok parancsnokai rendszeresen jelentettek az EPK-nak a feladat végrehajtásának állásáról.

Ez a munkamódszer biztosította operatív irányítását, ellenőrzését, és ezzel biztosítva volt a feladatok zavartalan végrehajtása.

A THKSZ. végrehajtását a HKSZ. tervekben kidolgozott munkarend szerint irányítottuk és ellenőriztük. A kapott harc feladat előkészítésének időszakában a megindulási körletben két vezetési pontot telepítettünk. A harcállásponton tartózkodtak EPK., EPK.H. PK. Pol.H. TÖF., a PV. titkára, a KISz. bizottság titkára, a hdm. főti, a hdm-tisztek, a FEF, VVF, MÜF. HIF, T.üg. rlg. vez.¹⁹⁶, elhárító tisztek, és egy beosztott orvos.

A HVP-n tartózkodtak: a PK. HTP.H, a PK. Techn.H., a HTP.tő. szolg. ág vezetői, a technikai törzs állománya, az FVF., a közvetlen alegységek Pol. H-s, Szű. és nyt. rlg.,¹⁹⁷ PÜ. rlg.,¹⁹⁸ valamint az ESH¹⁹⁹ állománya.

A megindulási körleten való hosszabb tartózkodás, és a két vezetési pont távolabb történő elhelyezése miatt, az egység vezetése nehézkes volt. A feladat megszervezése, koordinálása értekezletek és eligazítások megtartását vonta maga után, ami nagy mozgást idézett elő a két vezetési pont között.

A HVP.²⁰⁰ munkáját a Pk. htp.h. nem tudta megfelelően irányítani és ellenőrizni, tevékenységük szervezetlen és széteső volt. Ennek egyenes következménye lett az elkövetett fegyelemsértések sorozata. A Htp.h. ügyesen alakított ideg és vesebántalmakkal korházba került /jelenleg is ott van/ a Htp. körlet vezetésével a techn. h.-t bízom meg.

---

¹⁹⁵ Ezredpropaganda.

¹⁹⁶ Titkos ügyviteli részleg vezetője.

¹⁹⁷ Személyügyi és nyilvántartási részleg.

¹⁹⁸ Feltételezhetően postaügyi részleg.

¹⁹⁹ Elsősegélyhely.

²⁰⁰ Harcvezetési pont.

A harcfeladat végrehajtásának vezetését az alábbiak szerint szerveztük meg.

a./ Létrehoztuk a figyelő harcálláspontot, amely az ezred főerőinek élén menetelt. Állománya: EPK., EPK.h., Pk.pol.h., Pk. techn.h., HDM.

[42. oldal]

főti., HDM. ti., FEF, VVF., HIP., agt. ti., beosztott orvos, elhárító tiszt, 2 fő tolmács, a pc.tü.e., a tü.e. összekötő tisztjei valamint a légierő összekötő tisztje. Az ...H²⁰¹ kötelékében tartozott 1 db. T-55 hk. 1 db. BTR-50-PU. 4 db. FUG, 4 db. rádió gk, 1 db. törzsbusz, 1 db. BTR-152 pc.gk. /:mentő:/.

Az EPK. a harcfeladat vezetését a BTR-50-PU. harcálláspontból hajtotta végre. Vele volt közvetlen segítőként a hdm. főti., egy fő hdm. ti., HIF, és egy fő tolmács. Összeköttetést tartott a HOPK-al, és törzzsel, az alárendelt parancsnokokkal és törzsekkel.

Az EPK.H a parancsnoki hk-ban hajtotta végre a menetet. Összeköttetést tartott 1 forgalmi rendszerben az előjáró törzzsel, 1 forgalmi rendszerben pedig az alárendeltekkel.

b./ Létrehoztuk a harcálláspontot, ahol a TÖF. vezetésével az ezred törzs fennmaradó állománya tartózkodott, valamint az ESH. állománya. A harcálláspont 14 db. gk-ból állt, mivel a tö. kiszolgáló részleg az ezred htp-al hajtotta végre a menetet. A TÖF-nek összeköttetése volt két rádióforgalmi rendszerben az előjáró parancsnoksággal, és egy rádióforgalmi rendszerben az EPK-al, és az alárendeltekkel.

c./ Létrehoztunk a HVP-t, itt tartózkodott a HVP. teljes állománya. Összeköttetése volt egy rádióforgalmi rendszerben az előjáró htp. törzzsel, egy rádióforgalmi rendszerben pedig az e. TÖF-el és az alegységekkel.

A vezetés ilyen megszervezése biztosította minden körülmények között az alárendelt folyamatos és állandó vezetését, és az előjáróval az összeköttetés folyamatos fenntartását. Az alegységek vezetését szükség esetén át tudta volna venni az E.PK.H. és a TÖF. is. Ugyanakkor az EPK. elhatározásához szükséges rövid javaslatokat is meg tudta hallgatni, illetve a vezetésben rugalmasan a PK.H. és TÖF. részt tudott venni.

Nem volt megoldott az összeköttetés a megerősítő erők és eszközök összekötő tisztjeivel, mert ezek a személyek csak egy rádióval

---

²⁰¹ Részben elmosódott rövidítés, emiatt nem feloldható.

voltak felszerelve, azzal pedig parancsnokaikkal tartották fenn az összeköttetést.

[43. oldal]

A HVP-el az összeköttetés a nagy távolság miatt nem volt biztosított, így annak menetközbeni irányítása menet közben lehetetlen volt.

Az 5. sz. objektum birtokbavétele után az alegységek és az operatív csoportok vezetését alapvetően a harcálláspontról hajtottuk végre. Nem tudtuk az összeköttetést és a folyamatos irányítást fenntartani átcsoportosítás után az 1. hk. z-al a nagy távolság miatt, így előtérbe került a mozgó összeköttetés, illetve két átjátszó állomás telepítése. A 3. hk. z. HO. tartalékba való átcsoportosítása után közvetlen vezetése a HO.tő. részéről volt megszervezve és fenntartva.

Az ezred és az alegység törzsek, valamint az alegységek tisztjei megfelelő jártassággal rendelkeztek az egység és alegység törzsek vezetésében, melyet tovább tökéletesítettek a tartalék körletben végrehajtott törzsfoglalkozásokon.

A menet és a további feladatok végrehajtása során szilárdan kezükben tartották a vezetést, a kapott parancsokat hozzáértéssel és határozottan hajtották végre.

Az ilyen gyors ütemű harctevékenységek vezetése szempontjából olyan tapasztalat jött a felszínre, hogy az ezred tő. csak a menet közben tud vezetni, megállni és így a törzset tájékoztatni, javaslatokat kérni nem lehet. Az ezred vezetésében csak azok a helyettesek, fegyvernemi főnökök tudtak belefolyni, akik a BTR-50-PU. vezetési pontban tartózkodtak, vagy akikkel rádióösszeköttetés volt biztosítva.

A kapott parancsok reálisak, és végrehajthatók voltak, ellentétes parancsokat nem kaptunk.

2./ Az egység érdekében tevékenykedő politikai-operatív csoporttal az együttműködést folyamatosan fenntartottuk, igen sok segítséget nyújtottak a párt és a NB.²⁰² irányításában végzendő munkánkhoz. Egyes esetekben akadályozta az együttműködést a kölcsönös tájékoztatás hiánya. A posta katonai komendánsok szakfeladatuknak maradéktalanul eleget tettek. A tolmácsok munkájának eredményességét csökkentette, hogy meglehetősen gyengén beszélnek a nyelvet.

---

²⁰² Nemzeti Bizottság.

[44. oldal]

A BM. elhárító és rendészeti csoportok az egységet érintő kérdésekben tájékoztatást nyújtottak, mellyen esetenként elősegítették feladataink megoldását. A rep. összekötő tiszt szakfeladatát kifogástalanul ellátta, emellett rendkívül aktívan bekapcsolódott más feladatok végrehajtásába is.

3./ Az összeköttetés megszervezése és annak tapasztalatai.²⁰³

a./ A rádió híradás megszervezése az előkészítési és végrehajtási időszakban a mellékelt rádióhíradás vázlat szerint. A hadműveletek folyamán a rádióhíradásban változást nem kellett eszközölni. Vezetékes híradás az előkészítési időszakban a mellékelt vezetékes vázlat szerint volt megszervezve és végrehajtva. A hadművelet végrehajtásának időszakában vezetékes híradást nem terveztünk. A résztvevő híradó erők és eszközök megoszlása a mellékelt híradó anyag és erő elosztás szerint. A rendelkezésükre álló híradó anyag úgy mennyiségileg, mint minőségileg, biztosította az ezred vezetését.

b./ Az előkészítési időszakban mindennemű híradó eszközön a h ir- anyag továbbítása 888-as és az előjáró által kiadott vezetési táblázatok alapján történt.

A végrehajtás időszakában felfelé, az előjáró által kiadott vezetési táblázat segítségével, az alárendeltek felé az együttműködésre megszervezett jelek és jelzések táblázatának segítségével, valamint térkép koordináta, és terep rejtjelzés alkalmazásával továbbítottunk minden h ir. anyagot. Az objektum elfoglalása után minden h ir, eszközön a 888-as vezetési táblázat felhasználásával továbbítottunk minden h ir. ag. -ot.²⁰⁴ Áll helybeni vezetésre /: harc megszervezés időszakában és a harcból való kivonás után /: nem célszerű a jelenlegi rejtett vezetési eszközök használata, mert tulságosan sok időt vesz igénybe a kódírozás és a kódírozott h ir. anyag továbbítása, visszafordítása. A futár és tábori posta szolgálat megszervezése és működése az előírás[s]nak megfelelően történt. Az alakulatunk futár és tábori posta felszereléssel jelenlegi sem rendelkezik, mely nagyban akadályozza

[45. oldal]

---

²⁰³ Az eredeti szövegben is géppel aláhúzott szövegrész.

²⁰⁴ H iranyag. Az ag. általános rövidítés az anyag szóra.

a posta gyűjtését, osztályozását, és kiosztását.²⁰⁵

”T” hir. anyag érkezett: 239 db.

”T” hir. anyag továbbítva: 411 db.

”Nyilt” hir. anyag érkezett: 23 db.

”Nyilt” hir anyag továbbítva: 17 db.

Magánküldemény érkezett: 9750 db-

Magánküldemény továbbítva: 8210 db.

Futár és tábori posta küldemények továbbítására több esetben kénytelenek voltunk.

c./ A postai lég- és kábelhálózat igénybevételenél nagy segítséget nyújtott a postai katonai kommandáns. Az áramkörök igénybevételenél segítséget nyújtottak a helyi posta dolgozói, igényeinknek, kérésünknek mindenkor eleget tettek. Az igénybevett áramkörök minőségileg a követelményeknek megfelelnek.

d./ A hozzánk vezényelt katonai kommandánsok jó szakemberek, jó szakmai hozzáértéssel biztosították illetve teljesítették a rájuk bízott feladatokat, ezen túlmenően a helyi és járási viszonylatban szakmai segítséget nyújtottak a helyi postai dolgozóknak, még olyan berendezések üzembehelyezésében is, melyről ők már régen lemondtak. Javasolom, hogy a postai katonai kommandánsokat ezrednél is rendszeresítsék és adott esetben az ezredeket feltöltsék.

e./ Jelen esetben nem volt kielégítő az együttműködési híradás az ezredünk előtt menetelő HO. FCS-ja és az ezredünk között, mert a részükre megszervezett rfr-be²⁰⁶ saját adatunkkal hiába léptünk be, nem válaszolt, így nem tudtuk értesíteni, hogy menetét gyorsítsa meg, mert bennünket akadályoz.

F./ A továbbításra kerülő hir. anyagok minden híradó eszközön a szabályoknak megfelelően lettek továbbítva.

g./ Híradó felderítést végeztünk az objektum birtokbavételétől, napjainkig, melynek tapasztalatait és eredményeit jelentettük az eljárónak, részben pedig felhasználtuk a híradásban történt korlátozásoknál és a saját híradásunk biztosításánál.

[46. oldal]

h./ Az ezrednek rendszeresített hir.ag.-ból még jelenleg is hiányzik 3 db. benzinmotoros áramforrás, mely a híradó eszközök kiszolgálásá-

---

²⁰⁵ Ebben az esetben a ”T” a titkos minősítésre utal.

²⁰⁶ A szövegkörnyezet alapján a rövidítés a *rádióforgalmi rendszer* fogalmat takarhatja.

nak fenntartásához szükséges. A fenti 3 db. áramforrás hiánya nagyban megnehezítette a híradóeszközök üzemeltetését úgy a feladat megszervezési időszakában, mint jelenleg is. Sok problémát okozott az egyetlen K20-as központ induktorának kicserélése, mely még jelenleg nincs megoldva. Ennek hiányában a központot csak a hálózatról üzemeltetjük.

I./ A híradó aeg.-ek kiképzésénél feltétlen azt kell szemelőtt tartani, hogy olyan szakképzettségű egyént amiből csak egy, vagy kettő van rendszeresítve /géptávirász, BTR. kezelő./ minden időszakban többet kell kiképezni, hogy a harc folyamán pótolható legyen. Javasolom, hogy egy-két különleges szakképzettség kivételével ezred viszonylatban minden híradó katonát rádiótávirásznak képezzünk ki. Az ezred és z. pk.-i hk. kezelő személyzetének a kiképzés folyamán rendszeresített készülékhez 80-100 óra gyakorlati kiképzést kell biztosítani.

J./ Az alárendeltek vezetésére célszerű egy erősítővel működő rádió tipuskocsit tartalékolni, és azt úgy elhelyezni, hogy előre vonás, vagy szétbontakozás esetén, mikor a megszervezett rendszerek nem tudják a távolságot áthidalni, átjátszóként igénybe lehessen venni. Az R-118-as rádióállomás rádiós tipuskocsiban elhelyezett R-105/D. rádió állomásról vezéreltük menetközben, működése kielégítő volt mindaddig, míg a két kocsit egymástól nagyobb távolságra el nem maradt, mert kis jelek esetén már a távvezérlést nem lehetett végrehajtani. Mozgás közben csak az együttműködésre megszerkesztett jelek és jelzések táblázatával lehet hir. ag.-ot továbbítani, arra lehetőség nincs, hogy menetközben újabb eszközökkel rejtjelzett szöveget készítsunk, illetve továbbítsunk. Erre a célra javasolom felhasználni a rádiógéptávirót.

[47. oldal]

IX.

A parancsnokok és törzsek tevékenységének értékelése a hadműveletek előkészítése és végrehajtása során.²⁰⁷

A parancsnokok az ezred és alegység törzsek, nagy aktivitással, jó politikai hangulatban tevékenykedtek a feladatra való felkészülés

---

²⁰⁷ Az eredeti szövegben is géppel aláhúzott szövegrész.

és a végrehatás érdekében. Megértették helyük és szerepük jelentőségét, a kapott feladat politikai tartalmát odaadással fáradságot nem ismerve hajtották végre a rájuk bízott feladatokat. Felkészülés időszakában tanulmányozták és tökéletesítették ismereteiket az alegységeik vezetésében és irányításában. Nagy gonddal kovácsolták és készítették fel alegységeiket a feladat végrehajtására. A feladat végrehajtása során szilárdan kezükben tartották alegységük vezetését. A kapott parancsokat a különleges feladatok ellenére hozzáértéssel, jó politikai érzékkel és határozottan hajtották végre. Jártasságot szereztek alegységük politikai vezetésében. Nagyon megkönnyítette az EPK. és a parancsnokság munkáját, hogy a beosztott pk-i állomány részéről érződött a politikai szilárdság, meggyőződöttség, a parancsok maradéktalan végrehatására törekvő cselekvés.

Az ezred törzs az elhatározást és együttműködést a feladat világos ismeretének birtokában végrehajthatóan dolgozta ki. Az egyes részkérdések kidolgozásánál tekintettel a feladat különleges voltára, önállóságról és leleményességről tettek tanubizonyyságot.

Az alegységek a feladat vétele után lelkiismeretesen kezdték meg annak végrehajtását. A pk.-i állomány /ti.,tts./ döntő többsége a feladat végrehajtása során tanubizonyyságot tett helytállásáról, higgadságáról, és engedelmességéről a parancsok végrehajtása vonatkozóan. A Htp. tö. állománya feladatát kezdetben rendkívül nagy hibaszázalékkal, egyes esetekben meggondolatlanul, felelőtlenül hajtotta végre. Az ezred Htp.h. gyenge kezű, szervezni, de főleg követelni nem tudó gyenge jellemű ember, aki a feladatok nagysága és a felelősége hatására vese és idegbántalmakkal kórházba került. A ké-
[48. oldal]

sőbbiekben munkájukat azt hátráltatta, hogy az anyagi szolgálat hivatásos állománya jelentős részének nem volt elég önfegyelme, nem volt közvetlen, szilárd HTP.H., így néhány esetben a harcoló alegységek helytállásához méltatlan magatartást tanusítottak, veszélyeztették az egység eredményes munkáját, erkölcsi értékét.

X.

Egyéb, hadművelettel kapcsolatos és a szempontokban nem szereplő értékelések és tapasztalatok.²⁰⁸

1./ Az ilyen és hasonló feladatok megoldásához a hk.e.-et feltétlen meg kell erősíteni lövész alegységekkel. A feladat végrehajtása során mivel a közvetlen alegységek /vsf. mű. kom. /szakfeladatai végrehajtása háttérbe szorultak, lövész erőkként kerültek alkalmazásra. A lövész erők hiányának csökkentése céljából a zászlóalj törzsek állományából és a gazdasági szakasz állományából lövész rajokat hoztunk létre, ezeket a felkészülés időszakában alapvető harcászati feladatok végrehajtására képessé tettük. Ennek ellenére az ellenőrzés alá vett objektumokat mindössze 4-5 fővel tudtuk biztosítani. /A milícia a városi és járási csendőrségek létszáma jóval nagyobb volt – igaz, hogy szükség esetén harcokcsi erő is harcbalépett volna ellenük. /

2./ Az egységnél jelenleg 30 különféle típusu gépjármű van rendszeresítve. A sok típus miatt a javító anyagokkal és tartalék alkatrészekkel való ellátás rendkívül nehézkes, a szakszerű javítás feltételei a szakemberek típus ismeretei hiányosságából adódóan csak szükség szerűen biztosított.

3./ Ügyviteli szerv vonatkozásában:²⁰⁹

Az ezred a háborús ügyviteli feladatok végrehajtására fel volt készítelve. A "GYÉMÁNT" feladat végrehajtásával az ügyviteli szerv 2 fő gépiró és 1 fő térképkészítő honvéddal lett feltöltve.

[49. oldal]

A 2 fő gépiró honvéd nem rendelkezik kellő gépirói gyakorlattal, mely nehezítette a gyors hibamentes okmánygépelést. Így az ezred vezetése előtt nem volt biztosított a jelentések időbeni gépelése és ebből adódó határidők betartása. Kérésemre a ho.tő. biztosított egy fő megfelelő képzettségű gépiró katonát, így szükségszerűen biztosított az ezred ügyviteli anyagainak gépelése.

---

²⁰⁸ Az eredeti szövegben is géppel aláhúzott szövegrész.

²⁰⁹ Az eredeti szövegben is géppel aláhúzott szövegrész.

Nehézséget okozott az ezred vezetésének az írógépek mennyisége és azok típusai egyes okmányok gépelésénél. Az M. norma szerint 5 kis és 1 nagykocsis írógép van rendszeresítve. A gyakorlatra történő elvuláskor csak 2 db. kiskocsis írógép lett kihozva. /A nagykocsis írógép kihozatala gyakorlat céljára tilos!/ Ennek hiánya igen megnehezítette a nagyobb terjedelmű okmányok gépelését. Probléma merült fel az meghibásodott írógépek kijavításánál szakember, illetve anyag hiánya miatt. Szükség szerűnek tartom, hogy az ezredben béke időben használt írógépek gyakorlat alkalmával kihozatalra kerüljenek.

Probléma merült fel az érkezett okmányok nyilvántartásba vétele területén. A megindulási körletben, de a Csehszlovák területen is több esetben előfordult, hogy az előjárótól érkezett ügyviteli anyagok nem kézbesítő jegyzék után lettek kézbesítve, így először az illetékes szervhez kerültek feldolgozás végett. Ez a folyamat megnehezítette a kapott feladatok áttekintését ezred szinten való végrehajtását, de az ügyviteli szerv munkáját a naprakészség biztosításában, és a tételes ellenőrzések végrehajtásában. Nem egységes az okmányok szerkesztése, különleges jelzései, nyilvántartásai, továbbítása, ami nagyban megnehezítette az ügyviteli szerv munkáját az iktatás területén. PL. egységenként változott az okmányok nyilvántartása így például érkeztek az összpontosítási körletbe gyakorló jelzésű éles, hadrendi és beke helyőrségű megnevezésű okmányok, valamint gyakorló, megváltoztatott hadrendi okmányok.

[50. oldal]

XI.

A csehszlovák politikai helyzet²¹⁰

Beérkezésünk utvonalan és a városban is a lakosok jelentős része, tájékozatlanul, hitetlenül állt a ténnyel szemben. Sokan úgy gondolták, hogy gyakorlatozunk, vagy ennek során eltévedtünk. Ez a meglepés ezzel lehetett összefüggésben, hogy a hónapokon át előretörő „megujhódási” folyamat minden marxista kritika nélkül ment végbe. Az emberek elhitték, hogy csak jó, nem látták be a szocializmus veszélyeztetését. Mindezek hiedelmekben kódosítóleg hatottak a

---

²¹⁰ Az eredeti szövegben is géppel aláhúzott szövegrész.

dolgozók fizetésemelésére tett intézkedések, az emberek figyelmét lekorlátozták a máról-holnapra élés kérdéseire.

Azok az emberek – ezek száma is jelentős volt, csak bátortalanul emelkedtek a felszínre, akkor sem a nyilvánosság előtt, hanem csak bizalmasan előttünk – akik képesek voltak azonosítani²¹¹ velünk, nagyobb részt ugyancsak nem értették lépésünk módját, és időbeniségét.

A központi vezetés hiányában és helyében a felelőtlen uszítások az első órákban lábrakaptak, és mind kiterjedtebben vonták a maguk eszmei és akarati befolyása alá a tömegeket.²¹² Erre kedvező helyzetet teremtett a helyi vezetés várakozása, a legfelsőbb vezetők politikai állásfoglalása. Köztük is az első perctől kezdve érezhető volt a tapogatódzás, hogy melyikük előtt mennyire lehetnek őszinték. Mintegy valamennyiük előtt elfogadható közös platformként a nemzeti sértettséget, a kommunista önérzet megsértését hangoztatták, és ettől a proletár internacionalizmus irányába tett állásfoglalásokon mérlegelték, – kinek-kinek a belső hovatartozását. Ez talán a tömegekben is egy lökést adott ahhoz, hogy a Varsóiakkal szemben osztály korlátok nélküli nemzeti „egység” alakult ki.

Hogy ebben a helyzetben az osztályellenségnek mégsem sikerült szélsőségekre ragadtatni a tömegeket, csak részben mulott azon, hogy kilátástalannak tekintették a harcot a „megszállók”-kal szemben.

[51. oldal]

Eredményezte ezt az is, hogy minden formában – nyilatkozat, intézkedések, a progresszív erők szervezése, a tárgyalásokon való teljes jogu partnerként elfogadásuk, stb... – nyilvánvalóvá tettük egyrészt hogy a központi élet irányítását nem vettük ki a kezükből, másrészt, hogy ugyanaz teljes felelősséget is jelentett számukra, mindenért, ami itt történik. Így elértük, hogy konkrét tevékenységük nem jelenthetett céltáblát az osztályellenség számára. Ezt részünkről lehetővé tette az egész személyi állomány öntudatosan fegyelmezett, korrekt magatartása, amely a lakosság józan részében nyílt elismerést váltott ki. A forrófejűek cselekvő készségére pedig bénítóan hatott. Előre-

---

²¹¹ Ebben az esetben a szöveg írója az *azonosulni* szót akarhatta használni.

²¹² A központi vezetés alatt nem tudni, hogy a szerző mit ért, de a járási és helyi vezetések a bevonulás alatt és után is a helyükön maradtak (legalábbis a 31. harcokszízdre tevékenységi körzetében).

mutatóan alakult a milícia magatartása, amely az első perctől elhatárolta magát a provokációktól, sőt elsőként lépett fel ellene. 50 fő teljesített rendszeres szolgálatot a járási PB. székházában, de további 80 főt úgy tartottak számon, akikre akkor kerül sor, ha nyílt ellenállás alakulna ki, de jelenleg kiélezné a helyzetet, ha szolgálatba léptetnék őket, nem tudnák fékezni magukat a huligánokkal szemben. A csendőrségnél a kibontakozás a városi csendőrség szervezetében indult meg – vezetőjének pozitívabb hozzáállása alapján – míg az idővel való taktikázás éppen a járási csendőrség részéről tapasztaltunk első esetben. /előbb, kevesen vannak a rendszeres járőrözéshez, hogy csak maroklöfegyverrel nem vonulhatnak az utcára, vagy hogy a fennálló törvények szerint nem járhatnak el „az utcai rendetlenkedőkkel” szemben./ A 64.hk.e.PK.és pol.h.-e mindenre készenk bizonyult, csak, hogy alakulata szervezettségén, jelenlegi helyzetén semmi változás ne történjen. Ez a készsége csak abban a két kérdésben merevedett meg, hogy ne kelljen az utcára nyíltan mennie mellettünk /járőrözés/, illetve járőrei csak a katonái magatartását rendszabályozzák, valamint abban, hogy állományát kivonja a közvetlen politikai befolyásunk alól. /közvetlen szabad érintkezést./

Kimondottan ellenforradalmi fellépésre nem került sor. Az időszakos harangozás, dudálás és szirénázások, munka beszüntetések és egy alkalommal 25 perc időtartamra több száz főnek a főterre való begyülekezése, de a jelszavak festése is, mind a kalózádiók és központi lapkiadványok kezdeményezésére mentek végbe. E törekvésekkel szemben dezorganizációs hatást értünk el azzal, hogy semmi külső jelét nem adtuk annak, hogy izgalomba hoz ez minket. Ugyanakkor várható

[52. oldal]

lehetőségeknek megfelelő harci csapatokat minden esetben készenlétben tartottuk. A helyi vezetők fellépését – hallgatólagosan – azzal ösztönöztük, hogy minden olyan elhatározásukat, amellyel a konszolidáció eredményeként 1-1 ellenőrzés alatt tartott objektumot felszabadítottunk, engedjük ugya magyarázni, mintha az a helyi vezetésnek velünk tárgyalások után elért eredménye lenne. Ennek feltétele minden esetben az volt, hogy a tálalást úgy adják, hogy az eredményre a lakosság higgadt, józan a szocializmus féltéséből táplálkozó magatartása adott alapot.

A konszolidáció és a politikai polarizáció kibontakozásához minden kérdésben konkrét cél megjelöléssel kellett ösztönözni a vezető-

ket. A falvakban és üzemekben megkezdett agitációs tevékenységünket megelőzően meg kellett értenünk, hogy annak során a helyi vezetés elfogadtatását akarjuk szorgalmazni. Ezzel egyetértve agitátoraink hitelesen hivatkozhattak arra is, hogy munkájukat a PB.-al²¹³ egyetértésben végzik, s ez elősegítette munkájukat. Naponta hely, és tartalom pontos megjelölésével ismertettük a megjelent jelszavakat, ezzel előzve meg a kitérést a vele szembeni fellépést illetően. Eszmei alátámasztással tudtuk elérni, hogy nemzeti mozgalmak szocialista tartalmát a Vörös Zászló kitűzésével is jelképezték. Olyan idegen törekvések előfordulásáról, mint visszacsatlakozást követelő aláírás gyűjtése, mi magunk tájékoztattuk a járási párt- és tanácsi vezetőket. A felső vezetők megnyilvánulásában fellelhető minden előre mutató állásfoglalást úgy kellett üdvözölni, mint ami a helyi vezetés pozitív magatartását igazolja, de egyben újabb előrelépésre ad alapot. Fékezően kellett fellépni a csehekkel szemben megnyilvánuló szlovák nacionalizmussal szemben. Ilyen állásfoglalás a legszélesebb körben divatos. Kezdetben csak arra korlátozódott, hogy szlovákiában minden rendben volt – a társadalmi erőket illetően –, de a cseh részekben valóban szükség lett volna rá. Napjainkban kétségbe vonják a csehek őszinteségét, a föderáció megoldására. Ennek kapcsán jutnak el a legközelebb a pártegység és a Párt vezetés helyes összetételének kétségbevonásához is „mert ez lehet az oka, hogy az Ő szlovák Dubčekjük nem tud érvényt szerezni progresszív politikai koncepciójának”. Ebből vonnak le ma már következtetéseket, hogy elkerülhetetlen a személyi konzekvenciák levonása a vezetésben, s ez nem hallgatható sokáig.

[53. oldal]

Nem biztosak abban, hogy Dubcek felszinen tud maradni, de nagy veszéllyel járna – mondják – az Ő leépítése. Az elkerülhetetlen személyi konzekvenciák kimenetelétől az egyszerűbb emberek azért tartanak, mert az utóbbi hónapokban a párt és társadalmi életben igen megerősödött „az intelligencia”, az értelmiség befolyása, komoly kulcspozíciókat szereztek meg.

Összességében úgy értékeljük, hogy a polarizációs folyamat létezik, de még inkább a tudatok tisztázódásának fokán áll. A nyílt

---

²¹³ Ebben az esetben több feloldási lehetőség is felmerül. Vagy a Politikai Bizottság, esetleg a pártbizottság fogalmakat takarhatja a rövidítés.

elválasztódáshoz feltétlen szükséges lökést az események és okok önkritikus, konkrét feltárása fogja megadni.

XII.

Következtetések és javaslatok.²¹⁴

1./ Az ezred a FHKSZ. és a THKSZ. feladatait szervezeten, a kidolgozott terveknek megfelelően hajtotta végre, a meghatározott időnormákon belül és a megszabott követelmények betartásával, illetve biztosításával.

2./ A "GYÉMÁNT" feladat a nógrádmegyei, illetve a balassagyarmati járási Kieg. Psággal²¹⁵ szoros együttműködésben, a tervekben meghatározott rendszabályok és időnormák betartásával hajtottuk végre.

A Kieg. pságok a bevonuló tartalékosok és gépjárművek kiválasztását nem körültekintően hajtotta végre, így nagyon hiányosság – elsősorban szociális és betegségből származó – merült fel az eltelt időszakban.

Problémát jelentett, hogy ezred visszabiztosított állománya felszereléséhez megfelelő mennyiségű és minőségű ruházati anyag nem állt rendelkezésre.

Szükségesnek látszik a jövőben, javítás alatt álló gk. helyett a javítási időre visszabiztosítást végrehajtani, és ezzel fedezni az ezred szükségletét.

3./ A feladat végrehajtására az ezred jól felkészült, melyet bizonyított:

[54. oldal]

- az ezred személyi állomány erkölcsi-politikai állapota, harci szelleme jó volt, a feladat helyes értelmezése fegyelmezett és maradéktalan végrehajtására való törekvés volt a jellemző.
- az állomány kiképzettsége, harceszközök kezelésében való jártassága, - törekvés az előkészítő időszakban, hogy a várható feladat végrehajtására a legjobban felkészüljünk.

---

²¹⁴ Az eredeti szövegben is géppel aláhúzott szövegrész.

²¹⁵ (Had) kiegészítési parancsnokságok.

- a parancsnokok, párt-politikai munkások az alapvető feladat végrehajtása érdekében kifejtett munkája annak helyes iránya és tartalma – mely később meghozta az eredményét.

4./ Az ezred a kapott harc feladatát szervezetteren és időben végrehajtotta, ezt biztosította:

- a kidolgozott elhátározás, tervek és utsítások megfeleltessége és végrehajthatósága.
- mindenki részéről a feladat aktiv és célravezető végrehajtására törekvés, a pk.-i állomány határozott és bátor helytállása.
- a vezetés szilárdsága és folyamatossága, rugalmassága.
- a harcokcsik, az egyéb harci és gépjárművek technikai állapota, hadrafoghatósága. /a harc- és gépjárművek jó technikai állapotát bizonyítja, hogy az előrevonás során mindössze 5 db. kjsjavítást kellett elvégezni./

5./ Az ezred a menet alatt 27,3 km/órás ütemet ért el. Megállapítható – ha gátló körülmény nem áll fenn – képesek 30-40 km/óra átlag menetsebességgel mozogni. Ehhez azonban feltétlenül szükséges a hk. vezetők kiképzése. Emelkedős-lejtős, kanyargós, szilárd burkolatu utakon.

6./ Olyan időszakban, amikor rádió tilalom van elrendelve, feltétlenül célszerű biztosítani a megszervezett rádióháló rövid időre, rádió jelzésekkel való működtetését, hogy az esetleges hibák, problémák megállapíthatók legyenek, háló összekovácsolást elősegítse.

[55. oldal]

7./ Nagyon fontos az adott harc feladat végrehajtásához megfelelő méretarányu térkép biztosítása. Jelenleg ez nem állt rendelkezésre, ami befolyásolta a feladat végrehajtását. Utasításomra az 5.sz. objektumról /Levice/²¹⁶ fénykép nagyítás készült, amely nagyon megkönnyítette az alapfeladat végrehajtására való felkészülést, illetve a végrehajtást.

8./ Szigoruan meg kell követelni a megindulási pont megtervezett sorrendben való átlépését, meggátolni, hogy azt más erők – főleg, melyeket menet közben nem is lehet irányítani – korábban átlépjék.

Minden megerősítő alegységet, egységet, csoportot időben oda kell adni az alapfeladatot végreható parancsnoknak, hogy ezek tevékenységét időben koordinálni tudja.

---

²¹⁶ Magyarul: Léva.

9./ Az ezred magasfoku politikai állapotát, politikai érettségét bizonyítja, hogy a feladat végrehajtása során ez ellenség fellazítási törekvései, provokációival szemben mindvégig ellenállt. A személyi állomány a polgári lakossággal való érintkezés során mindvégig kiállt igazunk mellett. Ebben is kiemelkedően értékeljük a tartalékos állomány helytállását.

10./ Az ezred harcfeladat végrehajtására továbbra is kész.

Javaslatok:²¹⁷

1./ A hk. ezred szervezésében 1 gpi. zászlóalj rendszeresítését. A jelenleg rendszeresített gip. szd.-ot lövész feladatok megoldására bevonni nem lehet, mert egy szakasza M. biztosítást, egy szakasza a Htp. biztosítását, egy szakasza pedig forgalom szabályozási feladatokat lát el.

2./ A jelenlegi műszaki szakasz állománya nem képes az ezred mű. biztosításának végrehajtására. Szükséges egy mű. szd. szervezése, egy mű. szakasz, egy technikai szakasz és egy deszant szakasz szervezéssel.

[56. oldal]

3./ Javaslom a felderítő szd. állományából az oldalkocsis motorkerékpárok kivonását. Az oldalkocsis motorkerékpárok az UHK.-kat és FUG.-okat nem tudja a terepen követni és nem nyújt védelmet a kezelő személyzetének.

4./ A lehetőségekhez képest tipizálni kellene az egység gimű. állományát a X. fejezetben leírt indokok alapján. A nem korszerű járművektől meg kell szabadítani a hadsereget.

5./ Az ezred törzs részére jelenleg szervezett 5 db. törzsbusz nem biztosítja a zavartalan munka végzését. Még két db. törzsbusz rendszeresítése szükséges, 1 db. a pol. apparát, egy db. a Szü, és a PÜ. rlg. részére.

6./ Javaslom a visszabiztosításként tartalékos hadkötelesek teljes ruházati felszerelésének biztosítását és az meg. raktárban való tárolását.

7./ A tiszti és tts.-i állomány pihentetésének céljából javaslom hogy a századoknak rendszeresíteni kell 63 M. sátrat, minden tiszt részére

---

²¹⁷ Az eredeti forrásban is géppel aláhúzott szövegrész.

gumi-, vagy laticel matracot, hálósákat. Ezeket az alegység raktárában kell tárolni és az alegység által szállítani.

8./ A legénységi állomány felszerelésébe javaslom rendszeresíteni a laticel matracot megfelelő csomagoló eszközzel. Feltétlenül szükséges jó minőségű sátorlap biztosítása.

9./ Nagyobb gondot kell fordítani a hk. vezetők kiképzésére műutakon, különösen emelkedőkön, lejtőkön és beton, vagy más szilárd burkolatu uton. Célszerű a 9/b. vezetési gyakorlatot ilyen feltételek között végrehajtani. Ennek feltételeit biztosítani kell.

10./ Törzsfoglalkozásokon, hadi játékokon nagyobb gondot kell fordítani a fegyvernemi alegységek klb. szükséges de kis csoportok együttműködésének és összeköttetésének kimunkálására.

11./ A vezetés feszesebbé tétele érdekében, nagyobb mértékben kell [57. oldal]

biztosítani az ezred törzs menetközbeni belső összeköttetését. Ehhez megfelelő eszközöket kell biztosítani.

12./ A laktanyába visszahagyott állomány és anyagok átvételi módszerét, nyilvántartások és anyagok megbízható kezelését, a felmerült pénzügyi problémák megoldását központosan új alapokra helyezni.

Szükségesnek látszik, hogy hk. ezrednél rendszeresítsenek olyan anyagnyilvántartó könyveket, mely lehetővé teszi az állomány, eszköz, anyag- nyilvántartását szakaszpáncsnokoktól felfelé. Ez növelné az anyag fegyelmet, egyszerűsitené az ellenőrzést, de a számonkérést is.

13./ Feltétlenül szükséges, hogy a tapasztaltok alapján a kieg. Pságok átdolgozzák a személyi állomány és technikai eszközök biztosítási rendszerét. Meg kell szüntetni a jelenleg felületes – esetenként lélek-telen, csak papírmunka tartalmu tevékenységet, mert ez harcfeleladat esetén nagyon károsan visszaüt.

Ebben a vonatkozásban tovább kell javítani a klb. alakulatok tevékenységét is. Célszerűnek látszik az „azonnali” alakulatoknál is ismét rendszeresíteni „M” tiszteket. A mai viszonyok és igények között igen megnőtt az „M” feladatok mennyisége, ehhez nem áll rendelkezésre szükséges munkaerő, ez egyik oka, ezen a téren meglévő igen sok problémának.

Egy rendszeresített „M” tiszt megtudná oldani eredményesen a visszamaradott anyagok átvételét, illetve a laktanya átvételét is, melyre az épületkezelő nem alkalmas.

Mellékletek:²¹⁸ 1.sz. 31.hk.e. Harcértéke 1 lap. Sfsz.: 525-H. 3pld.
2.sz. 31.hk.e-t megerősítő erők és eszközök harcértéke 1 lap. Sfsz.: 524-H. 3sz. pld.
3.sz. Térkép vázlat a 31.hk.e. T. körletéről 1 lap. Sfsz.: 526-H. 3sz. pld.
4.sz. 31.hk.e.PK. elhatározás térképe 1 klt. 9 lap. száma: 060. /Csal az 1.sz. pld.-hoz./
5.sz. 31.hk.e.Pk. elhatározása /Fénykép/ Száma: 00352/150

[58. oldal]

6.sz. Vázlat az ellenőrzés alávetett objektumokról. 1 lap. Sfsz.: 526-H.
7.sz. 31.hk.e. Híradás vázlata. 1 lap. Sfsz.: 72-H
8.sz. 31.hk.e. Vezetékes híradásnak vázlata. 1 lap. Sfsz.: 527-H.
9.sz. Híradó erők és eszközök megoszlása. 1 lap. Sfsz.: 529-H.

Harcálláspont, 1968.10.09.

/: K. I. alez. :²¹⁹
- 31.hk.e. parancsnok-

---

²¹⁸ A felsorolt mellékleteket nem közlöm a kiadványban.

²¹⁹ A forrásokban a katonák neveit anonimizálva teszem közzé.

Bibliográfia

Levéltári források

HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Hadtörténelmi Levéltár és Irattár

HL MN 1968 „ZALA” 55. d. 89. ő.e. „Harcselekmény napló.” Szám: F-083

HL MN 1968 „ZALA” 56. d. 90. ő.e. „31. HK. EPK. Összefoglaló jelentése.” Szám: 0050

HL MN 1968 „ZALA” 56. d. 90. ő.e. „Összefoglaló jelentés a „Zala” gyakorlat végrehajtásáról.” Szám: 00352-H/327

HL MN 1968 „ZALA” 56. d. 90. ő.e. „Járőrnapló.” 5/12/71

MN Zala 6. doboz

MN Zala 22. doboz

MN Zala 55. doboz

MN Zala 56. doboz

MN Zala 57. doboz

MN Zala 58. doboz

Feldolgozások

Bonhardt Attila – Pánczél Mátyás – Végh Ferenc – Szekeres József – Hattyár István – Sári Szabolcs (szerk.): *A magyar páncélosalakulatok története. Harckocsik, páncélosok a magyar haderőben.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2015.

Cseh József: *A Magyar Néphadsereg újjászervezésének és felfegyverzésének néhány problémája az 1956–1965. években.* 2012. <http://elsoszasad.elte.hu/dolgozatok/2012-tel-doktorandusz-szam/>, letöltés: 2018. április 26. 75–86.

Ehrenberger Róbert (szerk.): *„A dolgozó népet szolgálom!” Forráskiadvány a Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Levéltárban őrzött irataiból 1957–1972.* Tonyo-Gráf, Budapest, 2006.

Homor György: *Hivatlan vendégként északi szomszédainknál, 1968.*

Jókai Mór Városi Könyvtár, Pápa, 2010.

Horváth Miklós: Magyarország a szovjet hatalmi törekvések szolgálatában. In: Schmidt Mária (szerk.): *A dimenziók éve – 1968. A 2008. május 22–23-án, Budapesten rendezett nemzetközikonferencia előadásai*. XX. századi Intézet, Budapest, 2008. 94–99.

Horváth Miklós – Kovács Vilmos: *Magyarország az atomháború árnyékában*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.

Huszár Tibor: *1968 Prága – Budapest – Moszkva*. Szabad Tér, Budapest, 2008.

Dušan Kováč: *Szlovákia története*. Kalligram, Pozsony, 2011.

Kun Miklós: *Prágai tavasz – prágai ősz. 1968 fehér foltjai*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1998.

Kun Miklós: *A „prágai tavasz” titkos története*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2008.

M. Szabó Miklós: A „Duna”-hadműveletből levont főbb tapasztalatok, tanulságok – a végrehajtó parancsnokok szemszögéből (1968. október) – I. rész. *Hadtudomány*, 28. évf., 1. sz. (2018. március) 90–100.

Pataky Iván: A Magyar Néphadsereg közreműködése Csehszlovákia 1968. évi megszállásában. *Hadtörténelmi Közlemények*, 110. évf. (1997), 2. sz. 355–387.

Pataky Iván: *A vonakodó szövetséges. A Magyar Néphadsereg közreműködése Csehszlovákia 1968. évi megszállásában*. Rastafari BT, Budapest, 2008.

Pataky Iván: „ZALA” hadgyakorlat. A rétsági 31. harckocsiezred részvétele Csehszlovákia 1968. évi megszállásában.

<http://docplayer.hu/1880478-Pataky-ivan-a-retsagi-31-harckocsi-ezred-reszvetele-csehszlovakia-1968-evi-megszallasaban-az-elozmenyek.html>, letöltés: 2018. április 26.

Számvéber Norbert – Solymosi József (szerk.): „Zala” 1968. Az MN 8. Gépkocsizó Lövészadosztály hadműveleti naplója Csehszlovákia megszállásának időszakából. Püldo Kiadó. Budapest, 2012.

Szántó Mihály: *A harckocscsapatok fejlődése*. 2007.

<http://szantomihaly.gportal.hu/gindex.php?pg=16866170&nid=2859525>, letöltés: 2018. április 25.

Szántó Mihály: *A magyar honvédség 1945 után*. 2007.

<http://szantomihaly.gportal.hu/gindex.php?pg=17381549&nid=2902959>;

<http://szantomihaly.gportal.hu/gindex.php?pg=17381549&nid=2902936>, letöltés: 2018. április 26.

Ungváry Krisztián: *A magyar honvédség a második világháborúban*. Osiris, Budapest, 2005.

Végh Ferenc: Adalékok a magyar páncélosalakulatok történetéhez. *Honvédségi Szemle*, 2015. 1. sz., füzetmelléklet (2015/1.) 3–31.

Rövidítések jegyzéke

aeg.	alegységek
BM.	Belügyminisztérium
CS.	a támadás időpontjának fedőneve
CSSZK.	Csehszlovák Szocialista Köztársaság
e.	ezred
e. Él. szolg. vez.	az ezred élelmezési szolgálatának vezetője
e. FCS.	az ezred felderítő csoportja
e. KISz. biz. titkára.	A Kommunista Ifjúsági Szövetség bizottságának titkára
E. prop.	ezredpropaganda
E. ruh. szolg. vez.	az ezred ruházati szolgálatának vezetője
e. tö.	ezredtörzs
EPK.	ezredparancsnok
EPK.H.	ezredparancsnok-helyettes
ESH.	elsősegélyhely
eü.	egészségügyi
EVÉD. z.	elővéd zászlóalj
fe.	fegyver
FEF.	felderítőfőnök
FHKSZ.	fokozott harcckészültség
forg. szab.	forgalomszabályozás
FUG.	felderítő úszó gépkocsi
FVF.	fegyverzeti főnök
gip. sz.	géppisztolyos szakasz
gjmű.	gépjármű
gk.	gépkocsi
gpu.	géppuska
HDM. Főti.	hadművelleti főtiszt
HDS.	hadsereg
HDS. PK.	hadseregparancsnok
HDS. TÖF.	hadseregtörzs főnöke

heő.	helyőrség
HFJ.	harcfelderítő járőr
HIF.	híradó főnök
hir. ag.	hírányag
hir. szd. pk.	híradó század parancsnoka
hk.	harckocsi
hk. pk.	harckocsiparancsnok
hk. sz.	harckocsiszakasz
HM.	honvédelmi miniszter
HO. HTP.	hadosztály hadtápjá
HO.FCS.	a hadosztály felderítő csoportja
HOPK.H.	hadosztályparancsnok-helyettes
ht.	hadköteles
htp.	hadtáp
htp. h.	hadtáp-helyettes
HÜTI.	a hadosztály ügyeletes tisztje
HVP.	harcvezetési pont
jav. műhely.	javító műhely
kik.	kiképző / kiképzés
kik. szd.	kiképző század
KISz.	Kommunista Ifjúsági Szövetség
klt.	készlet
kocsipk.	kocsiparancsnok
kom.	kommendáns
közv. aeg-ek Pol. helyettese	közvetlen alegységek politikai helyettese
legs.áll.	legénységi állomány
LUG.	láncalpas úszó gépkocsi
M.	mozgósított / mozgósítás
MBO.	mozgásbiztosító osztag
mkp.	motorkerékpár
MNK.	Magyar Népköztársaság
MNKK.	a Magyar Néphadsereg (Közpon- ti) Katonai Kórháza
MNVKF.	a Magyar Néphadsereg vezérkari főnöke
MTU.	hídvető harckocsi
mü.	műszaki
mü. sz.	műszaki szakasz

MÜF.
 műh. gk.
 NB.
 nyt. rlg.
 omkp.
 PK.
 pk. h.
 PK. sgt.
 PK. Techn. helyettese.
 PV.
 SH.
 sz.
 száll.
 szd.
 szd. pk.
 szds.
 szpk.
 Szü. rlg.
 Szü. rlg. vez.
 T.
 T.üggy. rlg. vez.
 tgk.
 THKSZ.
 TÖF.
 tsz.
 tts.
 UHK.
 üza.
 VFCS. PK

 vsf.
 VSF. sz.
 VSZF.
 z.
 Z. pk.
 z. pol. h.
 z. tö.

műszaki főnök
 műhelygépkocsi
 Nemzeti Bizottság
 nyilvántartási részleg
 oldalkocsis motorkerékpár
 parancsnok
 parancsnokhelyettes
 parancsnok segédtszjtje
 parancsnok technikai helyettese
 párt- / politikai vezetés
 segélyhely
 szakasz
 szállítmányozás
 század
 századparancsnok
 százados
 szakaszparancsnok
 személyügyi részleg
 a személyügyi részleg vezetője
 titkos
 a titkos ügyviteli részleg vezetője
 tehergépkocsi
 teljes harckészültség
 törzsfőnök
 továbbszolgáló
 tiszthelyettes
 úszó harckocsi
 üzemanyag
 vegyes felderítőcsoport parancs-
 noka
 vegyi- és sugárfelderítő
 vegyi- és sugárfelderítő század
 vasúti szállítmányozási főnök
 zászlóalj
 zászlóaljparancsnok
 a zászlóalj politikai helyettese
 a zászlóalj törzse

***A Documenta Historica* eddig megjelent számai**

1992

1. Az 1887-es földközi-tengeri egyezmények [Nyemcsok Attila] (elfogyott)
2. A tilsi béke (1807. júl. 7.) [Szász Erzsébet] (elfogyott)
3. Talleyrand, Charles-Maurice: Értekezés annak előnyeiről, hogy a jelen körülmények között új gyarmatokat szerezzünk [Szász Géza]
4. A schönbrunni béke (1809. okt. 14.) [Szász Erzsébet]
5. Edvard Beneš: Zúzzátok szét Ausztria-Magyarországot! (A cseh-szlovákok áldozatának történelmi bemutatása) [Gulyás László] (elfogyott, utánnymás: 23. sz.)
6. Korai angolszász törvények I. A kenti törvények [Szántó Richárd] (elfogyott)
7. Az 1939–40-es finn–szovjet háború dokumentumai [Engi Imre]
8. Dokumentumok az orosz-szovjet törekvésekről a Boszporusz és a Darda-nellák megszerzésére (Konstantinápolyi egyezmény, 1915; német–orosz tárgyalások, 1940) [Boros Tamás]

1993

9. A Birodalom és Észtország. A szovjet–észt szerződések megszületésének dokumentumai (1939. szeptember) [Vandlik Krisztina]
10. Edward Balliol skóciai hadjárata. Részletek a Lanercosti krónikából és a bridlingtoni kanonok Gestájából [Kiss Andrea]
11. Az 1943. decemberi Beneš–Sztálin–Molotov-megbeszélések dokumentumai [Gulyás László]
12. Békeszerződés Nagy-Britannia és az Egyesült Államok között (1783. szept. 3.) [Kökény Andrea]

13. Új bécsi tudósítások a kiváló Schwarzenberg grófnak a tatai, veszprémi és palotai erődök és más helyek elfoglalásáról, a szigeti erőd összeomlásáról és a Törökországban napról napra erősödő hanyatlásról (1599) [Lévai Judit]
14. 1789 Franciaországa a panaszok tükrében [Gyuricza Róbert]

1994

15. Az 1594-es birodalmi gyűlés határozata a magyar háborút illetően [Wölfinger Ildikó]
16. Volgai német dokumentumok (1918–1941) [Opauszki István]
17. Az 1916. évi arab felkelés kiáltványa [Ferwagner P. Ákos – Lőkös István]
18. A Bayeux-i faliszőnyeg [Varga Vanda Éva] (elfogyott, utánnymás: 34. sz.)

1995

19. A Constantinus-i adománylevél (Donatio Constantini – VIII. sz.) [Piti Ferenc] (elfogyott)
20. A Hét Sziget Köztársaság és Kapodisztriasz [Szász Erzsébet]
21. A lengyel emigráns kormány és a Szovjetunió kapcsolatfelvételének dokumentumai, 1941 [Csősz László]
22. Németország két megosztási terve (Morgenthau-terv, Frankfurti dokumentumok) [Mayer János]
23. Edvard Beneš: Zúzzátok szét Ausztria-Magyarországot! (A cseh-szlovákok áldozatának történelmi bemutatása) [Gulyás László] (az 5. sz. utánnymása)
24. Az 1849-es magyar–velencei szerződés [Krámlí Mihály]
25. Az Anitta-felirat (i. e. 1600 körül) [Bolega Erika]

1996

26. A jeruzsálemi Szent János Lovagrend regulája [Homonnai Sarolta – Hunyadi Zsolt]
27. Az amerikai alkotmányozási vita: a föderalisták írásaiból (1787–1788) [Berkes Tímea]
28. Források a németek Szovjetunióba történő kitelepítéséről Közép-Kelet-Európából (1945–1953) [Köteles Péter]

29. Turgot: Levelek a toleranciáról [Balázs Péter]

1997

30. Európai nemzeti kisebbségek kongresszusainak határozatai (1925–1937) [Eiler Ferenc]
31. Vikingek az angolszász krónikában [Rimaszombati Károly] (elfogyott)
32. Gildas: Britannia romlásáról [Novák Veronika] (elfogyott)

1998

33. Az 1904-es szerb–bolgár szerződések [Horváth Krisztián]
34. A Bayeux-i faliszőnyeg [Jóárt Júlia – Varga Vanda Éva] (a 18. sz. utánnymása + színes melléklet, elfogyott)
35. Szultáni fermán a Bolgár exarchátus megalapításáról (1870. febr. 28.) [Horváth Krisztián]
36. A fiatal Napóleon írásai Korzikáról [Jókai Rita]
37. Esztergom 1595-ös visszavétele a napi jelentések tükrében [Bagi Zoltán Péter – Szász Géza]
38. Ausztria határai (Saint-Germain, 1919. szept. 10.) [Eveli Péter – Dobos Erzsébet]
39. Tervezet a kereszténység leendő békéjéről (Podjebrád-béketervezet, 1464) [Karáth Tamás]
40. Törvény Skócia lefegyverzéséről (1746) [Fejér Ingrid]

1999

41. Az 1902-es orosz–bolgár katonai konvenció [Horváth Krisztián]
42. Szemelvények Aeneas Sylvius Piccolomini „Európa” c. művéből [Nótári Tamás]
43. Marcus Tullius Cicero M. Caelius védelmében mondott beszéde [Nótári Tamás]

2000

44. „A Népszövetség halála”. Dokumentumok az olasz–etióp konfliktus történetéből (1935–1936) [Szélinger Balázs]
45. A szudétanémet kérdés a második világháborúban (Edvard Beneš és Wenzel Jaksch levelezése 1939–1943) [Kasza Péter]

46. Načertanije (A szerb nemzeti és külpolitika titkos dokumentuma, 1844) [Szajcsán Éva]
47. Juan Donoso Cortés: Értekezések [Bán Mónika]
48. Napóleon trianoni dekrétuma az Illír Tartományok megszervezéséről (1809. dec. 25.) [Pándi Eszter]
49. Dokumentumok az 1911–1912-es olasz–török háborúból [Horváth Krisztián]

2001

50. Mary Rowlandson fogságának és szabadulásának elbeszélése [Zámbó Ildikó]
51. Marcus Tullius Cicero Q. Ligarius érdekében mondott beszéde [Nótiári Tamás]
52. Békeszerződés az Egyesült Államok és Mexikó között (1848) [Kökény Andrea]
53. Navigatio Sancti Brendani Abbatis * Szt. Brendan apát tengeri utazása [Majorossy Judit] (elfogyott)

2002

54. Az 1930-as görög–török barátsági és semlegességi szerződés [Balogh Ádám]
55. John F. Kennedy és Nyikita Sz. Hruscsov levelezése a kubai rakétaválság alatt [Simon Ágnes – Simon Eszter]
56. Korzika 1755-ös és 1794-es alkotmánya [Tandori Mária]
57. Jugoszlávia külpolitikai dilemmája 1940-ben [Tóth-Szenesi Attila – Szajcsán Éva]
58. Állam – Szent Unió – Skizma [Kovács Kálmán Árpád]

2003

59. Három középkori germán törvénykönyv [Huszár Edit]
60. Az első világháború és a spanyol semlegesség [Pallagi Mária]
61. Edvard Beneš: Az osztrák probléma és a cseh kérdés [Gulyás László – Halmos Tamás]
62. Johann Martin Honigberger: Napkeleti gyümölcsök [Buczó Zsuzsanna]

2004

- 63. Zsebkalaus Németországhoz [Kovács Melinda – Szilárd Balázs]
- 64. Sztálin és Tito moszkvai titkos találkozása. 1948. február 10. [Vukman Péter]
- 65. Olasz–spanyol kapcsolatok a második világháború idején [Katona Eszter]

2005

- 66. A konstantinápolyi egyezmény (1800. ápr. 1.) és Ali pasa levélváltása a Jón-szigetek kormányzójával (1807–1808) [Szász Erzsébet]
- 67. Szemelvények Zsigmond lengyel herceg budai számadásából [Horogszegi Zoltán – Rábai Krisztina]
- 68. Hydatius: Chronica (379–469) [Széll Gábor]
- 69. Magyar források a finn–szovjet téli háborúhoz. 1939. nov. 30. – 1940. márc. 12. [Vámos Barbara]
- 70. A szovjet–jugoszláv konfliktus története a források tükrében (1948. február – 1949. november) [Vukman Péter]
- 71. Az 1945-ös szovjet atomkémkedés dokumentumok tükrében [Cora Zoltán]
- 72. Hruscsov–Tito levélváltás 1954 [Ifj. Prohászka Géza]

2006

- 73. Konrad Adenauer kancellár beszéde az első nyugatnémet kormány programjának vitájában (1949) [Mucsi András]
- 74. A késő Anjou-kori dalmát és magyar tengeri hajózás 1381-ből és 1382-ből származó oklevelek alapján [Juhász Ágnes]
- 75. Németország és Nagy-Britannia diplomáciai kapcsolatai 1892–1904 között (A Tilley- memorandum, 1905) [Rostás Róbert]
- 76. A Jézus Társaság feloszlata (1759–1773) [Babarczy Dóra]

2007

- 77. A Lex Imitana (egy Flavius-kori municipium törvénye) [Illés Imre Áron]
- 78. A Bor-Kalán nemzetség birtokperének ítéletlevele 1332-ből [Papp Róbert]

2008

- 79. A Szent István csatahajó elsüllyedése. 1918. június 10. [Bánsági Andor] (elfogyott)
- 80. Tunnunai Victor: Chronica (444–565). [Széll Gábor]
- 81. Spanyol dinasztikus alternatíva: a karlisták [Polácska Edina]

2009

- 82. Városi törvények a római köztársaság utolsó századából [Janzsó Miklós – Szabó Ádám Ágoston]

2010

- 83. Békeszerződés Anglia és a Holland Egyesült Tartományok között (Breda, 1667. július 31.) [Palotás Zsolt]

2011

- 84. Hivatalnokok, lázadók, szerzetesek (Késő római szöveggyűjtemény 1.) [Bara Péter – Illés Imre Áron – Palotás György – Szabó Ádám Ágoston – Varga Ferenc]
- 85. Városi közigazgatás a Digesta 50. könyvében [Illés Imre Áron]
- 86. Idősebb Plinius a mágiáról [Takács Anikó]

2012

- 87. Bukott püspökök, eretnekek, pogányok (Késő római szöveggyűjtemény 2.) [Hajdú Attila – Horváth Beáta – Kósa Maja – Mihálykó Ágnes – Szabó Ádám Ágoston]
- 88. Békeszerződés Anglia és a Holland Egyesült Tartományok között (Westminster, 1674. február 19.) [Palotás Zsolt]
- 89. Dokumentumok a szaúdi–amerikai kapcsolatok történetéből. A dzahráni konzulátus és légi bázis szerződése (1943–1949) [Gulyás K. László]
- 90. Források a spanyol expanzió japán periódusának (1587–1636) tanulmányozásához [Túróczi Tamás]

2014

- 91. Matthew Calbraith Perry 1853–1854-es expedíciója Japánba [Nagy Dávid]

92. Dokumentumok a brit–jugoszláv kapcsolatok történetéhez (1949–1953) [Benyus Máté – Csernus-Lukács Szilveszter – Tóth Marcell]
93. Iulianus Apostata: Beszéd az antiochiaiak ellen, avagy a Szakállgyűlölő (Or. XII.) [Solymosi Benedek]

2015

94. Források az 1360-as év nádori közgyűléseinek tanulmányozásához [Domokos Noémi]

2016

95. Maximianus és Constantius dicsőítése (Késő római szöveggyűjtemény 3.) [Gönczi Gergő és Szabó Ádám Ágoston]
96. Az utolsó Valois-k és a Bourbonok francia királysága ediktumok tükrében [Ihász Barbara]
97. Az 1949-es izraeli–transzjordániai fegyverszüneti tárgyalások dokumentumai [Kádár József]

2017

98. Az 1955-ös csehszlovák–egyiptomi fegyverüzlet dokumentumai [Krajcsír Lukács]

2018

99. Pilgrim passauai püspök oklevelei a 10. század végéről [Gáspár Vince]
100. Az 1968-as csehszlovákiai bevonulás a 31. harcckocsiezred összefoglaló jelentése alapján [Csík Ádám Lajos]

Kiadja a

6722 Szeged, Petőfi Sándor sugárút 30–34.
<http://www.press.u-szeged.hu>

Felelős kiadó: Dr. Ferwagner Péter Ákos egyetemi docens
Felelős vezető: Szőnyi Etelka kiadói főszerkesztő
Méret: A/5, példányszám: 100, munkaszám: 20/2018.

